

РЕФЕРЕНДУМ – 2024

АЭС: ЖАПОН ТӘЖІРИБЕСІ

«Күншығыс елін» импортқа тәуелділіктен арылтқан бағдарлама жайлы не білеміз?

3

МЫҢ ЖАСАҒАН ШАҒАРДЫҢ ШАМШЫРАҒЫ

Almaty

AQSHAMY

Газет 1988 жылдың 1 шілдесінен бастап шығады | №76-77 (6528) 13 қыркүйек, жұма, 2024 жыл. | www.aqshamnews.kz

12+

ҚАЛА КҮНІ ҚАРСАҢЫНДА

МЕРЕКЕЛІ МЕГАПОЛИС

Алмайты қала күні

Коллажды жасаған Нұрбосын ӨРІСҰЛЫ.

Жыл сайын қыркүйектің үшінші жексенбісінде Алатаудың бөктеріндегі әсем Алматыда Қала күні атап өтіледі.

Алматы бүгінде дәулеті тасып, сәулеті асқан жер-жаһандағы сұлу шаһарлардың біріне айналған. Алып шаһар бүгінде өнер мен мәдениеттің, қаржы мен экономиканың, ғылым мен білімнің, жастық пен спорттық жігердің орталығы ғана емес, таудай талабы бар талай жастың көкірек көзін ашқан, тұлға болып қалыптасқан ұлт мақтаныштарының құтты мекені.

Қала күні қарсаңында Алматының барлық аудандарында тазалық шаралары жүргізіліп, мәдени орталықтарда ойын-сауық бағдарламалары ұйымдастырылуда. Демек, биыл да алматылықтар мен қала қонақтарын әртүрлі форматтағы ауқымды іс-шаралар күтіп тұр. Бұл туралы газетіміздің 10-11-беттерінен оқи аласыздар.

WELCOME TO ALMATY!

«КӨШПЕНДІЛЕР ӘЛЕМІ»

Алматының киіз үйлері туристерді тәнті етті

V Дүниежүзілік көшпенділер ойындары аясында Алматы қаласы туристік, тарихи және спорттық орталық ретінде кеңінен таныстырылды. «Көшпенділер әлемі» этноауылында Welcome to Almaty деп аталатын футуристік киіз үй ашылды.

Орталық 12 қанатты киіз үйге келгендер Алматының көркі көзтартар табиғи сұлулығын, қала пейзажын, инфрақұрылымы мен тұрғындарын көре алады. Визуалды және дыбыстық эффектілердің арқасында қонақтар қаланың атмосферасына еніп, шаһардың ерекше рухын сезіне білді. Дөңгелек және едендегі LED экрандар жоғары технологиялық арнайы эффектілер арқылы туристерді қайран қалдырып, көшпенділердің баспанасына енгендей әсерге бөледі.

Көршілес «Ұлттық қазына» атты киіз үйде Ықылас атындағы халық музыкалық аспаптар музейі қазақтың ұлы ақындарының, күйші-композиторларының және жырауларының музыкалық аспаптарының көшірмесі, сондай-ақ қазақтың ежелгі халық аспаптары қойылған ерекше топтама ұсынылды. ҚХР, Бразилия, Малайзия, Италия және Нидерландыдан келген туристердің ерекше қызығушылығын туғызған экспозиция халық музыканттарының орындауындағы күйлердің «жанды» дыбысымен сүйемелденді.

Ал үшінші киіз үй қазақтың дәстүрлі мәдениетінің ежелгі элементі «Біз кестеге» арналған. Бұл киіз үйде алматылық шебер-суретші Зейнелхан Мұхамеджанұлының көрмесі ұйымдастырылған. Мұнда шебердің ілмек пен түрлі-түсті жіптер арқылы жасаған құнды бұйымдары қойылған. Ниет білдірушілер шеберлік дәрістеріне қатыса алады.

Алматының киіз үйлерінің көрмесіне алғашқы күні-ақ 5000-нан астам адам келді. Қонақтарды ерекше әсерге бөлеген тағы бір нәрсе – Жетісудың барлық мәдени сұрыпты алма ағашының атасы – Сиверс алмасы бейнеленген бақ декорациясы еді.

Сондай-ақ, Алматы «Ұлы дала үні» атты ауқымды концерт ұсынды. Оған Роза Рымбаева, Майра Мұхамедқызы, Айгүл Қосанова, Зарина Алтынбаева, Арай тобы, Ulytau этно-рок тобы, «Тұран» ансамблі, «Сазген сазы» фольклорлық-этнографиялық ансамблі, «Славян базары» байқауының лауреаттары мен жүлдегерлері Шерхан Арыстан, Ерназар Жұбан және DJ Prashkevich сынды отандық эстрада жұлдыздары мен аты аңызға айналған өнерпаздар қатысып, көрермендерді тәнті етті.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

KAZHYDROMET.KZ

Алматы қаласы бойынша ауа райы болжамы (бүгін және ертең)

13.09.2024

Түнде: +8+10 °C
Көшпелі бұлтты, жауын-шашынсыз.

Күндіз: +17+19 °C
Көшпелі бұлтты, жауын-шашынсыз.

Желдің жылдамдығы: 9-14 м/с

14.09.2024

Түнде: +6+8 °C
Көшпелі бұлтты, жауын-шашынсыз.

Күндіз: +17+19 °C
Көшпелі бұлтты, жауын-шашынсыз.

Желдің жылдамдығы: 9-14 м/с

www.aqshamnews.kz

9 772223 237006

Әзербайжанда Парламент сайлауы қалай өтті?

(Дереккөз: meydan.tv)

1 қыркүйекте Әзербайжанда кезектен тыс Парламент сайлауы өтті. Сайлауда болжағанымыздай, «Жаңа Әзербайжан» партиясы айқын басымдықпен жеңіске жетті. Бір палаталы Ұлттық Мәжілістің 125 орнының 68-ін билеуші партия мүшелері жеңді. Бұл Ильхам Әлиев жетекшілік ететін партияның саяси жүйеде айқын басымдыққа ие екенін көрсетеді. Енді биылдыққа саяси науқан аяқталды. Алайда, алда әлі әлеуметтік-экономикалық мәселелер тұр.

Билеуші партия басым түсті

Кеңес үкіметі ыдыраған соң оның құрамында болған елдер де ескі саяси жүйеден бас тарта бастады. Қазақстандағы секілді Әзербайжанда Жоғарғы Кеңес 90-жылдардың ортасында өмір сүруін тоқтатты. Оның орнына 1995 жылы Ұлттық Мәжіліс құрылды. Содан бері жеті рет (1995-1996, 2000-2001, 2005-2006, 2010, 2015, 2020 және 2024 жылдары) сайлау өтті. Барлық сайлауда билеуші «Жаңа Әзербайжан» партиясы жеңіске жеткен. Ұлттық мәжіліс депутаттары бірмандатты сайлау округтері арқылы сайланады. Биыл 125 орынның 68-і билеуші партияға тиесілі болмақ.

Сайлау жылдары	Жеңген мандат
1995	53
2000	78
2005	63
2010	71
2015	71
2020	72
2024	68

Бұдан бөлек, «Әзербайжанның халық фронты» партиясы жетінші рет сайлауда бойкот жариялады. Өзге оппозициялық партия «Мұсават» соңғы 15 жылда алғаш рет сайлауға қатысты. Алайда, ойсырай жеңіліп, бірде-бір мандатты жеңе алмады. Партияның жетекшілері сайлауға дейін де оның әділетсіз өтетініне сенбейтінін мәлімдеген болатын. Бірақ соған қарамастан қатысты. Басшылықтың сөзіне қарағанда қатысуындағы басты мақсаты – саяси өмірді жандандыру болған.

Сайлауға қатысу көрсеткіші төмен

Посткеңестік елдердің мынадай саяси ерекшелігі бар. Халықтың сенімі парламенттен гөрі президент институтына жоғары. Мұны сайлауға қатысу көрсеткішінен білуге болады. Биыл Әзербайжанда екі сайлау науқаны өтті. Жыл басында, 7 ақпанда бауырлас елде кезектен тыс президент сайлауы өткен болатын. Оған дауыс беруге құқылы азаматтардың 77%-ға жуығы қатысты. Ал күні кеше өткен Парламент сайлауына қатысу көрсеткіші 37%-дан асқан.

Бұған дейінгі сайлауларда да электораттың белсендігі төмен болды. Алайда, биыл сайлауға қатысу деңгейі мүлдем төмендегендігі байқалды. Мысалы, 2020 жылғы парламенттік сайлауға 48%-ға жуық адам қатысқан. Демек, соңғы сайлаудан бері көрсеткіш 10%-ға төмендеген. 2018 жылы ең жоғары көрсеткіш тіркелген.

Мұнда мынадай заңдылықты да байқаймыз. Әр саяси науқан сайын президенттік сайлауға қатысу көрсеткіші өсуде. Бірақ ол өскен сайын керісінше парламентке деген сенім азайып барады. Бұл орта және ұзақ уақыттық перспективада саяси жүйеге кері әсер етуі мүмкін.

Сайлау/жылдар	2003/2005	2008/2010	2013/2018	2018/2020	2024
Президент	62,8%	75,6%	72,3%	74,5%	76,7%
Парламент	46%	44,7%	55,7%	47,8%	37%

Әлеуметтік-экономикалық салаға реформа қажет

Әзербайжанның экономикасы Қазақстан секілді аграрлы, құрылымдық тұрғыдан бюджетінің басым бөлігі шикізат экспортынан құралатын ел. Оның басты ресурсы мұнай. Мұнай қоры 1,5–7 трлн текше метрді құрайды. Басым бөлігі Каспий теңізі жағалауында орналасқан.

Жалпы, Әзербайжан мұнай өндіру және қайта өңдеу, химия және электротехника өнеркәсібі, қара және түсті металлургия, құрылыс материалдары өндірісі, орман және тамақ өнеркәсібі дамыған ел. Негізгі экспорт көзі мұнай болғандықтан, оның нарықтағы бағасына тәуелді. Баға өссе бюджет толығады, ал өспесе оған түсім азаяды. Сондықтан халықаралық қаржы-экономикалық дағдарыстар ел экономикасына кері әсер етуі мүмкін.

Соңғы жылдары Әзербайжан экономикасында стагнация байқалады. Бұл бір жағы мұнай бағасының құбылуынан болса, екінші жағы коронавирус пандемиясы кері әсер етті. Мысалы, Азиялық даму банкінің болжамына сүйенсек, биыл ЖІӨ 1,2% ғана өсуі мүмкін. Ал келесі 2025 жылы 1,6%-ға өсуі мүмкін дейді. Әзербайжан үкіметі мұнымен келіспейді. Шеңберліктердің болжамы бойынша ел экономикасы жыл соңына қарай 2,4%-ға өспек. Алайда, мұның өзі өте аз. Қазақстанмен салыстырар болсақ, бытыр экономикамыздың өсімі 5%-дан асқан. Биыл да осы көрсеткішті өңдеуіміз мүмкін.

Халықаралық қаржы қорының зерттеуі де осыған ұқсас нәтиже берген. Сарапшылар 2024–2028 жылдары 2,3%-ға өседі деп болжауда. Алайда, олар экономика әртараптанатынын айтуда. Алдағы жылдары мұнайдан түсетін табыстың үлесі азайып, өзге салалардан түсім көбеймек.

Дегенмен, экономика саласы реформаны қажетсіз нүде. Биыл екі сайлаудың да кезектен тыс өтуі осыны аңғартады. Алдағы уақытта билік әлеуметтік-экономикалық салаға аса мән бермек.

Пердехан ШӘМШИЕВ,
сарапшы.

АЭС

энергия тапшылығын жояды
«Аяжан» жоғары медициналық колледжінде
кездесу өтті

Жиында АЭС салуды қолдау бойынша қалалық штаб мүшелері колледж оқытушылары мен студенттеріне елімізде электр станциясын салудың артықшылықтарын атап, сұрақтарына жауап берді.

Гүлжанат
СЕМБАЕВА

Ядролық физика институтының аға ғылыми қызметкері Қылышбек Тұрлыбекұлының айтуынша, қауіпсіздік жағынан зерттеуде реактор мен атом электр станциясына қойылатын талап бірдей. Атом энергиясы жөніндегі халықаралық агенттік арнайы талаптар қояды. Оның ішіне кадрлар да кіреді. Ал АЭС салуға қажет кадрлар Ядролық физика институтында дайындалады.

«Қазақстан азаматы ретінде айтарым, атом электр станциясын салу ұсынысын қолдаймын. Себебі, АЭС – болашақ энергия. Энергетикадан басқа бізде жаңа технологиялар мен жаңа кадрлар дайындалып, жаңа жұмыс орындары ашылады. Экономикаға да ықпалын тигізеді деп есептеймін.

Жүйе бірнеше қауіпсіз қабаттардан тұрады. Соны ескере отырып, алдағы уақытта жоба ұсынады. Біздің институт ядролық физика бойынша кадрлар дайындайды. Қазақстанда физика-техникалық бағыт бойынша 3 университет бар. Профиль бойынша 3 университет ядролық физика мамандарын оқытады. Докторантура студент-

тері біздің институттан тағылымдамадан өтіп, ғылыми жұмыстарын ұсынады. Атом электр станциясының жұмысына 2 мыңға жуық кадр керек болады деген ақпарат бар. Оның 400-і – жоғары білімді кадрлар, қалғанына инженер, т.б. техникалық жұмысшылар кіреді. Алдағы 10 жылда бастапқы бірлік – 400 маманды дайындауға біздің институттың қауқары жетеді деп сеніммен айта аламын», – дейді ол.

Ал Алматы қаласы мәслихатының депутаты Дулат Рамазан энергия артып, экономика дамиды деген пікірде.

«Мемлекет басшысы бүкілхалықтық референдум өтетінін хабарлады. Қалалық штаб үгіт-насихат жұмыстарын бастады. Азамат және кәсіпкер ретінде айтарым, бізге атомдық станция өте қажет дүние. Өйткені, еліміздің экономикасы жылдан-жылға өсіп келеді. Өздеріңіз де көріп жүрсіздер, электр қуатына қажеттілік те артты. Өзбекстан, Түркия елдерінде де АЭС салынып жатыр. Уақыт өте келе электр қуатына деген қажеттілік арта береді. Болашағымызды ойласақ, өзімізге атом станциясын салған дұрыс деп санаймын», – деді депутат.

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Сапарбай ЖОБАЕВ,
экономист-ғалым, сарапшы:

ТҰРАҚТЫ ҚУАТ КӨЗІ

АЭС салуға, жасыл энергияға өтуге көбірек
әрекет жасауымыз керек

Елімізде АЭС салуды қолдаймын. Әлем бойынша 31 елде 415 атом реакторы бар болса, тағы 60-қа жуығы жанадан салынып жатыр. Ең қуатты атом электр стансалары Жапония, Оңтүстік Корея, Франция, АҚШ-та орналасқан. Ал Қытай, Үндістан, Түркия, Мысыр сынды елдер кейінгі жылдары атом энергетикасына белсенді түрде инвестиция салып жатыр. Егер 6 қазанда халық қолдап, елімізге АЭС салу туралы шешім қабылданатын болса, қазір 4 елдің тәжірибесі қарастырылып жатқанын білеміз. Олар – қытайлық CNNC, корейлік KHNP, ресейлік «Росатом» және француздық EDF компаниялары. Меніңше, бұл елдің қай-қайсысы салса да, алдымен біздің ел үшін қауіпсіздік мәселесіне ерекше мән берері деп ойлаймын. Мәселен, Ресей қазір Түркияға АЭС салып жатыр. Егер біздің мамандар Ресеймен шарт жасап жатса, оған таңқалудың қажеті жоқ.

АЭС тарихында 3 ірі апат болды: АҚШ-та, Чернобыльде және Жапониядағы Фукусима-1 стансасында. Халық жадында осы апаттардан қалған қорқыныш бар. Дегенмен, әлем елдері ғылыми-технологияның дамуы және апаттардан алған сабақ пен тәжірибеге сүйене отырып, қауіпсіздік көрсеткіштері біршама күшейтілген жаңа буын реакторларын пайдалануды қолға алды деп ойлаймын. Сондықтан бүгінгі күні АЭС-тен келетін апаттың алдын алу әлемдік деңгейде сын-қатерден өтті деп айтуға болады.

Біз Киото хаттамасына және Париж келісіміне қосылған ел ретінде климаттық өзгеруге себеп болып отырған қауіпті қалдық шығаруды қысқарту және көміртегі бейтараптығына қол жеткізу секілді стратегиялық міндеттемелерді орындауымыз керек. Ал АЭС-тан көмірқышқыл газ шықпайды. Сондықтан оның қауіпсіздік мәселелері туралы мамандардың уәжіне құлақ асуымыз керек. Яғни көмірқышқыл газ шықпағандан кейін оның климатқа әсері жоқ десек те болады. Сондықтан біз әлемдік тәжірибеде жасыл энергетика көзі саналып отырған АЭС салуға, жасыл энергияға өтуге көбірек әрекет жасауымыз керек.

Қазақстан күн және жел, су сияқты табиғи ресурстары өте қуатты ел дегенге мен қосыла алмаймын. Біз бар болғаны 3-4 пайыз ғана су электр стансаларынан электр тогын ала аламыз және солтүстік аумақ өте үлкен, ал оңтүстікте күн электр энергиясы өзіне жетпейді. Оны тасымалдау өте тиімсіз. Күн сәулелі Түркияның өзі де күннен энергия ала алмай отыр. Жел бүгін бір жаққа, келесі күні басқа жаққа соғады. Мәселен, Қордайдан ары-бері өткен кезде көреміз, 15 шақты жел энергиясына арналған қондырғылары бар. Бастапқы кезде соның 10 шақтысы істейтін еді, қазір 4-5-еуі зорға істеп тұр. Сондықтан жел энергиясына сенім аз. Жел үнемі соғып тұратын жерлер бар, бірақ жел мен күн қуаты елімізде 4-5 пайыз, одан көбірек болады деу, мүмкін 10 пайызға баратын шығар, бірақ одан асады деп айта алмаймыз.

Экономика мен энергетика егіз ұғым десек, бізге экономиканың тұрақты, үздіксіз дамуы үшін тұрақты қуат көзі керек. Қазіргі тұрғырымда бойынша, АЭС кем дегенде 80 жылға дейін жұмыс істей алады. Мұндай ұзақ мерзімді перспективада бұл шыққан шығындарды неше есе артығымен өтейтіні даусыз.

САРАПТАМА

Атом электр станциясы:

ЖАПОН ТӘЖІРИБЕСІ

«Күншығыс елін» импортқа тәуелділіктен арылтқан
бағдарлама жайлы не білеміз?

лық отын арқылы энергия алуды жыл сайын арттырып, 2017 жылға қарай бұл көрсеткішті 41 пайызға, ал 2030 жылға қарай 50 пайызға жеткізуді жоспарлаған болатын. Әрі үкімет есебінде 2100 жылға қарай зиянды газдардың ауаға тарауын 90%-ға қысқарта алатындарын көрсеткен.

ФУКУСИМА АПАТЫНАН
КЕЙІНГІ ШЕШІМ

2011 жылы Фукусимадағы ядролық апатқа себеп болған цунамиден кейін ядролық технологияға деген ел сеніміне селкеу түсті. Осыдан кейін билік АЭС арқылы энергия өндіруді біршама қысқартты. Турасын айтқанда, жалпы ел болып мәселені қайта қарауға кірісті. Апаттан кейін елде бірқатар сауалнамалар жүргізілді. Апаттан екі ай өткенде халықтың 50 пайызы әлі де ядролық энергияны пайдалануды қолдады. Бірақ апат салдарын көргеннен кейін қолдаушылар қатары 40 пайызға дейін кеміді. Тіпті, елдің 15 пайыз тұрғыны бұл технологияны түбегейлі жоюды қалады. 2013 жылғы сауалнамаларда да қолдаушылар қатары 22 пайызға төмендесе, мүлдем керек емес дейтіндер 20 пайызға дейін өсті.

Алайда, 2015 жылдың ақпан айында Жапонияның Мизухо ақпараттық және зерттеу институты сауалнама жүргізді. Онда энергия саласындағы нақты жағдай елге анық көрсетілді. Себебі, елде энергия тапшылығы қауіп туды. Сауалнамада «Егер шығындар қазіргімен бірдей немесе аз болса, респондент ядролық электр энергиясын пайдалана ма, жоқ па?» деген сұрақ қойылды. Нәтиже көрсеткендей, жапондықтардың 67%-ы «иә» деп жауап берді. 32%-ы қолдамады. Осыдан кейін үкімет пен халық ортасында түсіністік орнады.

ЖАҢА ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ
СТРАТЕГИЯ

2014 жылы билікке келген жаңа үкімет 20 жылдық жаңа энергетикалық стратегиясын жариялады. Онда 4-ші буын атом реакторларын негіз еткен бейбіт ядролық энергияны жалғасты дамыту көзделді. Бұл стратегияда ядролық энергия – негізгі қуат көзі болып табылатыны анық көрсетілген. Себебі, өзге энергия өндіру тармақтарындағы тәуелділік пен тәуекелдер күшейген. 2017 жылға дейін елдегі энергия өндірісінің импортқа тәуелділігі айтарлықтай жоғарылады. Көмір арқылы энергия өндіру осы аралықта 20 пайызға артып, 2010 жылғы 20 млрд доллардан жеті жылда 70 млрд долларға дейін өскен. Бұл жалпы елдің энергетика ресурстарын қайта бағалауға итермеледі.

2015 жылы энергетика саласында, әсіресе жеткізу тармақтарында жаңа заңдар қабылданды. Жапондықтар елді тұрақты және қолжетімді энергиямен қамтамасыз ету үшін атомдық энергияны қауіпсіз пайдалануды жалғастыратындарын мәлімдеді. Осыдан кейін билік пен халық ортасында түсіністік орнады. Ел атомдық энергияны қайта қарқынды дамытуға кірісті. Жапония үкіметінің қазіргі бағдарламасында 2030 жылға қарай атом энергиясы арқылы электр энергиясының 20–22%-ын қамтамасыз ету жоспарланған.

Жапонияның ядролық энергияны пайдалануы бойынша көптеген мәселелері біздің қоғам өкілдерінің зерттеуіне тұрарлық тәжірибе. Болашақта энергия ғана емес, жасыл экономика елдің дамуындағы басты көрсеткіш саналатындықтан, азаматтардың өмір сүру сапасына саятын бұл мәселені әрбір азамат терең ойланып, оң шешімін жасауға тиіс.

Естай
БОЖАН,
сарапшы.

ӘРКІМНІҢ ДАУЫСЫ МАҢЫЗДЫ!

Алматыда Халықаралық инженерлік-техникалық университетінде атом электр станциясы бойынша жиын өтті.

АЭС –
қажетті жоба

Жиынға бірқатар қоғам белсенділері, техникалық сала мамандары, оқытушы, профессор, ғалымдар, студенттер және т.б. қатысты.

Іс-шарада 6 қазанда өтетін референдум жөнінде ой-пікірлер айтылды. Сондай-ақ, сала мамандары ойларын айтып, жан-жақты талқылады.

«АЭС экономикалық қауіпсіздікке 60% бағытталған. Дәлірек, 3+ бойынша салынғалы жатыр. Бұл қажеттіліктен туындап отырған іс. Уақыт оздырмай өз деңгейінде бір кісідей берекелі істі қолға алу керек», – деді Amanat партиясы Бостандық аудандық филиалының төрағасы Тынышқали Төреғалиұлы.

Атом электр станциясы ток көздерін реттеуге үлкен септігін тигізетін көрінеді. Бұл туралы Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Қаржы кафедрасының доценті Ғалымжан Ескараұлы айтып берді.

«АЭС керек жоба болып тұр. Энергия тапшылығын шешуіміз қажет. Жан-жақтағы көршілерге кіріптар болмайық. Таза экологиялық тиімді жоба бізге керек. Сондықтан бұл жобаның тиімділігін ел-халық көреді. Дамыған елдердің бәрінде жаңа технологиялық тәжірибе өндірісте қолданылады», – деді ол.

Олжас МҰРАТБЕКҰЛЫ.

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Бекбол РАМАЗАН,
Қазақстан Республикасы
Президентінің
жанындағы ҚР ҰҒА
пәнаралық ғылым
орталығының бас
академиялық
қызметкері, Алматы
қалалық Мәслихатының
депутаты:

ДАМУДЫҢ
ТИІМДІ ЖОЛЫ

Қазақстан – әлемдегі ең көп энергия тұтынатын мемлекеттердің бірі болғандықтан, елімізде электр қуатының тапшылығы кейінгі жылдары кәдімгідей байқалып келеді. Бұл тапшылықтың орнын толтыру үшін бізге атом электр станцияларын салу қажет.

Қазір бұл тақырып халық арасында қызу талқыланып жатқаны белгілі. Жалпы, АЭС-ке қатысты халықтың басым көпшілігі Чернобыль оқиғасы, Жапонияның Хиросима, Нагасаки, Фукусима қалаларындағы жағдай бірден қауіпті деп ойлайды. Әлемдік тәжірибеге назар аударар болсақ, электр энергиясы тапшылығын жою мақсатында АЭС салған ғаламын алпауыт мемлекеттері көп. Мәселен, Ресейдің өзінде 30-дан астам, Америкада 90-нан аса, Франция 50-ге жуық АЭС салып тастаған екен. Басқа да мемлекеттер қазіргі озық технологиялардың көмегімен АЭС салып жатыр. Кезіндегі Чернобыльда болған апатты жағдай асығыстықтың, нормативтік талаптарды орындамай жасаған жұмыстың нәтижесі. Бұл қателіктерге енді жол берілмейді. Бізде салынатын атом станциясы жұмысының барлығы автоматтандырылған тетіктер арқылы жүзеге асырылады.

Қателесесем, қазір Екібастұздағы көмір шахтасында энергия көзін алу үшін күніне 150 тонна көмір жағылады екен. Қазір біз көмірдің 70%-ын пайдаланып тастаппыз. Енді 30%-ы ғана қалып отыр. Әрине, одан бөлек, альтернативалар бар. Жел, күн, газ арқылы деген секілді бірақ олардың күші жетпейді. Бұларды резервуар ретінде ғана қоюға болады. Бірақ Қазақстанда жел біз ойлағандай жиі соқпайды. Ал түнде күн сәулесі болмайды. Жел, күн жөк болып қала берген соң, ол бізге тиімсіз. Қысқасы, Қазақстанның климаты оған келмейді. Газды көрші мемлекеттерден алып отырмыз. Қысқасы, тәуелдіміз. Демек, еліміз су, газ, энергия жағынан тәуелсіз болу үшін АЭС салудың маңызы зор. Осы тұрғыдан алғанда, АЭС құрылысының ел дамуына қосатын үлесі зор екенін ұғынуымыз қажет.

Жақында, 6 қазан күні Референдум өтетінін білесіздер. Мемлекет басшысы биылғы Жолдауында атом электр станциясын салу немесе салмау мәселесін осы жалпыұлттық референдум арқылы шешуді жөн санап отыр. Өте дұрыс шешім деп есептеймін.

Менің ойымша, басқа елдерге тәуелсіздігімізді АЭС салу арқылы нығайта түсеміз. АЭС арқылы энергия көзін арзандатуға, халықты жұмыспен қамтуға, тіпті АЭС-пен бірге ғылымды да дамытуға болады. Бұл мүмкіндік біздің әлемдік деңгейдегі беделімізді арттыра түсері сөзсіз. Сол себепті АЭС салу – ел дамуының тиімді жолы болмақ.

ЭНЕРГЕТИКА САЛАСЫ

Турасын айтқанда, Жапония G7 қатарындағы, әлемдік дамудың көшбасшыларының бірі болғанына қарамастан, энергия тармақтарында импортқа тәуелділігі басым. Бұл арадағы тәуелділік тікелей энергия импорты емес, керісінше энергия өндіретін шикізат импортына тәуелділік екенін ашып айта кетелік. Қазір Жапонияның энергетика қажеттілігінің шамамен 7 пайызын атом электр станциялары береді. Бірақ бұл көрсеткіш 2009 жылы 29% болған еді. Қазір энергия өндірісінің басым көп бөлігін қазба байлықтардан өндірілетін энергия мөлшері иелейді. Сондықтан да ел энергетика саласында импортқа тәуелді болып келеді. Бұны төмендегі кестеден анық байқауға болады.

Энергия көздері	Энергия көлемі	Жалпы үлесі
Табиғи газ	359 ТВт/сағ	34%
Көмір	322 ТВт/сағ	31%
Су	88,8 ТВт/сағ	8%
Күн	86,1 ТВт/сағ	8%
АЭС	70,8 ТВт/сағ	7%
Биоотын, қалдықтар	53,0 ТВт/сағ	5%
Мұнай	39,5 ТВт/сағ	4%
Жел	9,4 ТВт/сағ	1%
Импорт/экспорт	0,0	0,0

Елдегі жалпы энергия тұтыну 932 ТВт/сағ болса, әрібір жапондыққа шаққанда бұл 7400 кВт/сағ мөлшерінде дегенді білдіреді. Көріп отырғанымыздай, Жапония энергетика саласында басым көп қажеттілікті көмір және табиғи газ сынды қазба отындар арқылы өндірі-

леді. Ал аралды елде бұл қазба отындардың табиғи қоры тым аз болғандықтан қажетін Моңғолия, Ресей, Шығанақ елдері сынды энергия шикізатын экспорттаушы елдерден алады.

БЕЙБІТ ЯДРОЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯ

Энергия тапшылығы және энергия көзіне болған қажетсіну өткен ғасырдың соңында Жапонияның өндірісі мен экономикасына айтарлықтай әсер етті. Экономика мен халық санының өсуі, тұтынудың жоғарылауы мол энергия тапшылығын тудыра бастады. Осы тұста Жапонияның Орта Шығыстан мұнай импортына тәуелділігі арта түсті. Айталық, 1974 жылдары Жапонияның энергетика саласының 66 пайызы мұнайға тікелей тәуелді еді. Бұл кезде елде бейбіт атом энергиясы бағдарламасы іске қосыла бастады. 1970 жылдардың орта шенінде елде 5 атом реакторы жұмыс істеп тұрды. Ел үкіметі ішкі энергия ресурстарын қайта бағалап, ақыр соңында бейбіт атом энергиясы бағдарламасына басымдық беруді жөн санады. Әрі 2011 жылға дейін осы сала қарқынды дамыды.

Атап өткеніміздей, жапон жұрты өз тарихында ядролық шабуылды бастан өткерген ел. 100 мыңдаған адамның өмірін жалмаған және одан кейін де бірнеше ұрпақтың өмір салтына әсер еткен бұндай зұлматты жеңіп шыққан әлемдегі бірден-бір ел саналады. Соған қарамастан, өткен ғасырдың соңғы шірегінен тартып, ел энергетикалық қажеттілігін өтеу үшін бейбіт ядролық технологияға жол ашты. Ядролық энергетика Жапонияның болашағында бұдан да үлкен рөл атқарады деп күтілген. 2008 жылы үкіметтің жоспарында Жапонияның Атом энергиясы жөніндегі агенттігі (JAEA) 2050 жылға қарай CO2 шығарындыларын 2000 жылмен салыстырғанда 54%-ға қысқарта аламыз, бұған атом энергиясы тікелей қолдау бере алады деп қарастырды. Яғни 2100 жылы энергияның шамамен 60%-ын ядролық энергия арқылы алуды көздеген. Жапония үкіметі ядро-

ҚАЛА КҮНІ ҚАРСАҢЫНДА

КЕҢЕС

ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ЖОЛ ЖОҚ!

Алматы сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және оған қарсы іс-қимыл рейтингінде бірінші орынды иеленді

Алматының Қала күнін тойлау аясында, «JAS CAMP 2024» жастар лагерінің салтанатты ашылуы өтті. Іс-шара Алматы қаласы Жастар саясаты басқармасының қолдауымен ұйымдастырылды.

ЖАСТАРҒА ҚОЛДАУ
КӨРСЕТІЛДІОлжас
ЖОЛДЫБАЙ

Лагерьдің қатысушылары қаламыздың 100-ге жуық жас көшбасшысы болып саналады. Лагерьдің мақсаты – жастар саясатының озық тәжірибелері мен инновациялық салаларын біріктіретін жастар ортасын қалыптастыру.

Айта кетейік, іс-шара өтетін жерге барып-келу ұйымдастырушылар тарапынан қарастырылды.

«Алматы – жастар қаласы. Мұнда өнерлі, білімді әрі жігерлі жасөрендер көп. Жалынды жастардың басын қосып, қолдау білдіріп қанаттандырып жіберу керек. Сонда ел келешегі жарқын болады», – деді волонтер Жібек Ерланқызы.

Жиын барысында жігерлі жастарды қолдау, оларды демеуге байланысты соны ойлар айтылды. Бұл жайында Париж – 2024 Олимпиадасының қола жүлдегері Александра Ли айтып берді.

«Мұндай іс-шара жастарға рух береді. Өзім де жаспын. Егер жастарға дем берсе, өз мүмкіндіктерін көрсетеді», – деді ол.

Алматы қаласының әкімі Ерболат Досаевтың төрағалығымен өткен Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелері жөніндегі Алматы қалалық комиссиясының кеңейтілген отырысында Қазақстан Республикасы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің Алматы қаласы бойынша департаментінің басшысы Арман Рахимовтың қатысуымен «Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және оған қарсы іс-қимыл» үлгілік базалық бағытын (ҮББ) іске асыру, әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларына бағаны тұрақтандыру және білім беру саласындағы жобаларды іске асыру барысы мәселелері қаралды.

Кеңес барысында ағымдағы жылы сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін ішкі талдау кезінде сыбайлас жемқорлыққа ұшыраған лауазымдардың тізілімдері әзірленгені, сондай-ақ тәуекелдер картограммасы өзектендірілгені айтылды.

Әкімдік Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметпен бірлесіп қабылдаған шаралардың арқасында бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша Алматы «Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және оған қарсы іс-қимыл» ҮББ іс-шараларын іске асыру рейтингінде еліміз бойынша бірінші орынды иеленді.

Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларының бағасын тұрақтандыру жөніндегі шаралар аясында кәсіпкерлерге жеңілдетілген айналым заемдарын беру, сондай-ақ ауылшаруашылығы тауарын өндірушілерден форвардтық сатып алу жалғасуда. Сонымен қатар, белгіленген 15 пайыздық сауда үстемесінің сақталуына бақылау жүргізілуде, оны сақтамағаны үшін сауда нүктелерінің иелеріне 396 әкімшілік хаттама жасалды, 73 тиімсіз делдал өнімді жеткізу тізбегінен шығарылды.

Білім беру саласындағы сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға ерекше көңіл бөлінеді. Сонымен, «Бақылайтын бухгалтерия» акпараттық жүйесі мұғалімдердің

еңбекақысын бақылауға және бухгалтерлік қателіктерді болдырмауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, оқушыларды тегін тамақпен қамтамасыз етудің ашықтығына бағытталған «Цифрлық ваучерлер» жобасын кезең-кезеңімен енгізу мәселелері қаралды. Бұдан басқа, «Жайлы мектеп» ұлттық жобасының іске асырылу барысы ерекше бақылауда. Әр нысан бойынша әкім құрылыс жұмыстарының сапасын бақылауды тапсырды.

Кеңесті қорытындылай келе, мегаполис әкімі Ерболат Досаев сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің алдын алу бойынша жұмысты жалғастыруға нұсқау берді.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

ҚАУІПСІЗДІК

МЕКТЕП АСХАНАЛАРЫ:

тамақтану сапасын арнайы комиссия бақылайтын болады

қүйек, 2024 жыл

Алматы қаласы әкімінің орынбасары Әсем Нүсіпова мектепте тамақтандыруды ұйымдастыру жөніндегі кеңес барысында хабарлағандай, ыстық тамақпен қамтуды ұйымдастыру және санитарлық-эпидемиологиялық талаптарды сақтау бойынша мониторингтік топ құру туралы бұйрық бекітілді. Осылайша Алматыда мектеп асханаларында тамақтану сапасын бақылауды күшейту үшін мониторингтік комиссия құрылды.

Комиссия жұмысын қалалық мектептерде тамақтану сапасын бақылау үшін қала әкімінің өкімі бойынша құрылған ведомствоаралық сараптама тобы (ВСТ) орындайтын болады. Оның құрамына қала басшысының орынбасары, мәслихат депутаттары, қоғамдық кеңес мүшелері, қаланың санитарлық-эпидемиологиялық бақылау өкілдері, медицина қызметкерлері, мектеп әкімшілігі және ата-аналар қоғамының өкілдері (қамқоршылық кеңес) кіреді. Комиссияның аралық қорытындылары ағымдағы жылдың 15 қыркүйегіне дейін, қорытындылары – биылғы жылдың 25 қыркүйегіне дейін шығарылады.

«Биылғы оқу жылында мектеп асханаларында жаңа мәзір әзірленді, оған сәйкес оқушылардың тамақтануы бақыланады. Сондай-ақ, оқушылардың тамақтануына қауіпсіз жағдай жасау үшін барлық тараптардың белсенді өзара іс-қи-

мылы қажет. Айта кету керек, бұл комиссия балаларымыздың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында тамақтану мониторингіне бағытталған», – деді қала әкімінің орынбасары.

Сонымен қатар, қалалық санитариялық-эпидемиологиялық бақылау департаментінің басшысы Алпысбайұлы Қасымхан жоспардан тыс тексерулердің нәтижелерін айтты, олар халықтың санитариялық саламаттылығы саласындағы нормативтік құжаттардың бұзылу фактілері және балалардың денсаулығына төнетін қатер бойынша дәлелді материалдар ұсынылған жағдайда ғана жүргізілді.

«Алматыда 328 мектеп бақылауға алынған, оның ішінде 322-сінде ыстық тамақ ұйымдастырылған, қалғандарында буфет жүйесі жұмыс істейді. 215 мемлекеттік мектептегі асханалар жеке кәсіпкерлерге жалға берілді. Бүгінгі таңда Білім басқар-

масының мәліметінше, 54 мектептің асханаларын жалға алушылар ауыстырылды. Айта кету керек, жалға алушылар объектінің санитариялық қағидалар талаптарына сәйкестігі туралы санитариялық-эпидемиологиялық қорытындыны уақытылы алуы тиіс», – деп атап өтті Алпысбайұлы Қасымхан.

Сонымен қатар, кеңес барысында Қазақ тамақтану академиясының мектептегі тамақтану жөніндегі маманы Вероника Уливанова сөз сөйледі. Сарапшы атап өткендей, бүгінде мамандар ықтимал бұзушылықтарды анықтау үшін мектеп асханаларында азық-түлік қауіпсіздігін бағалау, сондай-ақ ұсыныстар әзірлеу мүмкіндігін ұсынады.

«Біз мектеп асханаларының өндірістік үй-жайларының жай-күйін санитарлық-гигиеналық нормаларға сәйкестігіне бағалауды, тамақ өнімдеріне микробиологиялық зерттеулер жүргізуді ұсынамыз. Сондай-ақ, балалардың диетасында сүт пен ашытылған сүт өнімдерін қолданумен және энергетикалық құндылықтарды ескерумен ұтымдылық пен тепе-теңдікті қолданудың маңыздылығын атап өткен жөн. Ол үшін қаланың 3 мектебінде буфет өнімі бар пилоттық бағыт аясында ашытылған сүт өнімдері, ет өнімдері, жемістер мен шырындар қосылған бутербродтар мен орамдары бар түскі ас пакеттерін іске қосу жоспарлануда», – деді Вероника Уливанова.

Алматыда барлығы 133 мыңнан астам білім алушы немесе орта білім беру ұйымдарының жалпы контингентінің 45,3%-ы тегін тамақпен қамтамасыз етілген. Бұл – халықтың әлеуметтік осал топтарының 1–4 және 5–11-сынып оқушылары.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

ЖОБА

Жол беріңіз,
САРЫ АВТОБУС келеді!

Қазір қала көшелеріндегі қоғамдық көліктерден өзгешелеу сары автобустарға көзіміз әбден үйренгендей. Бұл автобустар балаларды тасымалдауға арналған. Мұндай көліктерде барлық қауіпсіздік ережелері сақталып, толығымен жабдықталған.

Рая
ЕСКЕНДІР

Сондықтан бұндай көліктер жайлы ғана емес, бала өмірі үшін қауіпсіз екендігімен де ерекшеленеді. Оқушыларды арнайы көліктермен тасымалдау бұрындары тек жекеменшік мекемелерде ғана кездесетін. Сол үшін ол мекеменің оқу ақысына қосымша көлік құны қосылып, қымбатқа

түсетін. Ендігі жерде елдің экономикасы артып, қаланың қазаны қаражатқа толды. Соның бір дәлелі осы – «Мектеп автобустарының» жүргізіліп жатқаны.

Соңғы жылдары Алматы қаласында қолға алынған «Мектеп автобусы» бірегей жоба. Оның барлық шығынын қалалық әкімдік көтеріп отыр. Алғашында 30 мемлекеттік мектепте жұмысын бастаған «Мектеп автобусы» үшін жергілікті бюджет есебінен 6,1 млрд теңге бөлініп, оған 100 автобус сатып алынған еді. Сол жылы 8 мыңнан астам бала мектепке арнайы көлікпен келіп, қайтты.

Биыл да 6 мыңнан астам баланы қамту үшін 23 мектепке тағы да 100 автобус сатып алынды. Осылайша жаңа оқу жылынан бастап, қаламыздағы 53 мектептің 14 мыңнан астам оқушысы 200 автобуспен қатынап жүр. Бұл үшін қалалық қаржы қазанынан 2,5 млрд теңге қаржы бөлінді.

МАУСИМДЫҚ ЖҰМЫС

Жылыту
маусымы
қашан
басталады?

Күз басталысымен Алматыда күн райы айтарлықтай суыды. Қалада ертелі-кеш кәдімгідей салқындық сезіледі. Әлбетте, бұл кезең алдымызда қылышын сүйретіп қыс келе жатқанының белгісін білдіріп тұр. Осы тұста «Алматыға жылу қашан беріледі? деген заңды сауал туындайтыны рас.

Қала әкімдігінің баспасөз қызметі мамандарының хабарлауынша, биыл жылыту маусымы әдеттегідей кезең-кезеңімен қала аумағында ауаның тұрақты орташа тәуліктік температурасы 5 тәулік бойы +8°C және одан төмен болған кезде уәкілетті органның қаулысы негізінде басталады.

Қала ғимараттарына жылу төмендегі кезек бойынша беріледі:

- мектеп, емхана және медициналық-әлеуметтік мекемелер;
- тұрғын үйлер, жатақханалар, қонақ үйлер;
- әкімшілік ғимараттар, оқу орындары, театрлар;
- басқа ғимараттар.

Айта кетейік, өткен жылы мегаполисте 10 қазаннан бастап жылу берілген болатын.

БАҒДАРЛАМА

Алматы қаласы коммуналдық инфрақұрылымды дамыту басқармасы 2024 жылғы 29 шілдеден 7 тамызға дейін болған «Алматы жастары» бағдарламасы аясында өтінімдерді қабылдауды аяқтады. Осы жылы www.almaty-zhastary2024.kz платформа-сында 7072 өтінім берілді, бұл жастардың бағдарламаға деген қызығушылығының жоғары екендігін көрсетеді.

Бағдарлама аясында тұрғын үй сатып алуға кемінде 1200 заем беру жоспарланған. Келіп түскен өтінімдерді салалар бойынша бөлу төмендегідей жүргізілді.

Денсаулық сақтау – 1662, Білім беру – 2434, Мәдениет – 430, Спорт – 129, ЖОО мен ҒЗИ – 717, Журналистер – 123, Әлеуметтік сала – 352, Құқық қорғау органдары – 538, Коммуналдық қызметтер – 433, Жұмыс істейтін жастар – 254.

Мұқият қарастырудан кейін 1924 өтінім оң қаралып, мақұлданды. Олар: Денсаулық сақтау – 456, Білім беру – 662, Мәдениет – 165, Спорт – 42, ЖОО мен ҒЗИ – 196, Журна-

ДЕМАЛЫС ОРНЫ

Жаңа кемпинг-аймағы орнатылды

Теңіз деңгейінен 3450 метр биіктікте орналасқан Альпинград алаңда кезекті кемпинг-аймағы ашылды.

Альпинград белсенді демалысқы құмар әуесқойлар арасында танымал Амангелді, Мәншүк Мәметова, Пионер, 28 панфиловшылар шырдарымен қоршалған. Осы себептен де Альпинград алаңы демалысқа қолайлы орындардың бірі болып саналады.

Кемпинг-аймақ жайлы демалыс үшін барлық қажеттіліктермен қамтамасыз етіл-

листер – 57, Әлеуметтік сала – 40, Құқық қорғау органдары – 170, Коммуналдық қызметтер – 105, Жұмыс істейтін жастар – 31.

1200 өтінім беруші «Отбасы банк» АҚ нан төлем қабілеттілігінен өту үшін жолдама алады. Жолдаманы алған қатысушылар 15 (он бес) жұмыс күні ішінде төлем қабілеттілігін бағалаудан өту үшін «Отбасы банк» АҚ-ның кез келген қызмет көрсету орталығына жүгіну қажет. Төлем қабілеттілігін растаған қатысушылар 45 (қырық бес) күнтізбелік күні ішінде алғашқы және екінші нарықта тұрғын үй таңдай алады.

724 қатысушы негізгі тізім бойынша төлем қабілеттілігін растау аяқталғанша резервтік тізімде болады. 5148 қатысушының құжаты қайтарылды. Қайтарылудың негізгі себептері жұмыс орнының бағдарлама талаптарына сәйкес келмеуі, тұрғын үйге қажетті анықтамалардың болмауы, өтініш берген сәтте тұрғын үйдің болуы, соңғы 6 айдағы зейнетақы жинақтарының болмауы және т.б.

«Алматы жастары» бағдарламасының қорытындысы туралы басқа да толық ақпаратты www.almaty-zhastary2024.kz сайтынан көруге болады.

ген – мұнда кең шатыр алаңдар, жабық үстелдер мен орындықтар, жайлы күрке бар. Тіпті, сағаттап тауда уақыт өткізген туристерге гаджеттерін зарядтау үшін таптырмас құрылғы күн панельдерімен де жабдықталған. Сонымен қатар, күркеде келушілердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін сигналды маяк орнатылған.

Қалалық туризм басқармасының мәліметінше, жыл соңына дейін Алматыда «Терра» алаңында және Титова көлі маңында тағы екі кемпинг-аймақтың ашылуы жоспарлануда.

«АЛМАТЫ – ОРТАҚ ҮЙІМІЗ»

ТАЗАЛЫҚ АПТАЛЫҒЫ

аясында жол инфрақұрылымын ретке келтірілу жұмыстары қыза түсті

Қазіргі уақытта қалада 1700 аялдама кешені жуылып, 390 бағдаршам нысаны боялып, жуылып жатыр, 6 км негізгі көшелерде 4537 жол белгісі мен металл қоршаулардың тіректері жуылып, боялуда.

Қоғамдық көліктің санитарлық жағдайын қамтамасыз ету жұмысы күшейтілді. Қала жолдарында күнделікті жүретін 2,5 мың автобустың шанағы мен салонының тазалығы, сондай-ақ жүргізушілердің сыртқы келбеті бақылауға

алынған. Жаяу жүргіншілердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында мектептер мен басқа да әлеуметтік нысандардың маңындағы жаяу жүргіншілер өткелдеріне жол белгілері жаңартылып жатыр.

Айта кету керек, кеше қалада көпқабатты тұрғын үйлердің ауласындағы коқысты, көшедегі коқыс жәшіктері мен арық жүйесін жинау бойынша ауқымды жұмыс басталды. Жалпы, «Таза Қазақстан» бағдарламасы аясында қалада 700-ден астам контейнерлік алаңдарды санитарлық тазалау, жуу және залалсыздандыру, 24 747 көше және аула коқыс жәшіктерін тазалау жұмыстары жүргізіледі.

Естеріңізге сала кетейік, Қала күні қарсаңында Алматыда Тазалық апталығы өтуде. 9–13 қыркүйек аралығында «Алматы – ортақ үйіміз» қалалық науқаны және республикалық «Таза Қазақстан» бағдарламасы аясында көшелер, аулалар, субұрқақтар, өзен жағалаулары, саябақтар, скверлер мен тау бөктерін жинау бойынша ауқымды жұмыс жүргізіледі.

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН»

ЖАСЫЛ ҚАЛА

Мегаполисте көгалдандыру жұмыстары жүріп жатыр

Алып шаһарда «Таза Қазақстан» республикалық бағдарламасы аясында көгалдандыру және экологиялық жағдайды жақсарту бойынша жұмыстар қызу жүргізіліп жатыр.

Қалада 4 миллионға жуық ағаш өседі. Бірақ олардың едәуір бөлігі жаңартуды қажет етеді. 485 мың ағаш қураған, ал 84 мыңы апатты жағдайда деп саналады. Бұл ағаштар негізінен, қаланың орталық бөлігінде шоғырланған және тұрғындар мен қоршаған ортаға қауіп төндіреді.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету және жасыл қорды жақсарту мақсатында апатты жағдайдағы ағаштарды кесудің бесжылдық жоспары әзірленді (2022 жылы жасалған), оған сәйкес кесілетін ағаштардың көлемі біртіндеп көбейеді. Мысалы, 2022 жылы Алматы қаласында 6,7 мың ағаш кесілді, ал 2023–2025 жылдары жыл сайын 17 мың ағашты кесу жоспарланған. 2026 жылы апатты жағдайдағы 27 мың ағашты кесу жоспарланып отыр.

Жасыл қордың тепе-теңдігін сақтау мақсатында кесілген ағаштардың орнына он есе көп тал отырғызылады. Биыл 173 мың ағаш отырғызу жоспарланса, 2026 жылға қарай бұл көрсеткіш 270 мыңға жетпек.

Сондай-ақ, аудандық әкімдіктер ағаштарды санитарлық мақсатта кесіп жатыр. Бұл шаралар қаланың эстетикалық әрі экологиялық сапасын арттырып қана қоймай,

қауіпсіздікті қамтамасыз етуде және тұрғындарға қолайлы жағдай жасауда маңызды рөл атқарады.

Еске салайық, Қала күні қарсаңында Алматыда Тазалық апталығы өтіп жатыр. 9–13 қыркүйек аралығында «Алматы – біздің ортақ үйіміз» қалалық науқаны мен республикалық «Таза Қазақстан» бағдарламасы аясында көшелерді, аулаларды, субұрқақтарды, өзен жағалауын, саябақтар мен скверлерді, сондай-ақ тау бөктерін тазалау бойынша ауқымды жұмыстар жалғасып отыр.

Бетті әзірлеген
Құралай ЖҰМАДІЛОВА

АВТОЖОЛ

Түркістан облысы:

ШАҚПАҚ БАБА АСУЫ

Елімізде алғашқы ең ұзын автомобиль тоннелі пайдалануға берілді

Қазақстан Республикасы Көлік министрлігінің баспасөз қызметі хабарлағандай, тоннелдің жанында жүргізушілер мен жолаушылардың ыңғайы үшін жол жөндеу пункті, жанармай құю бекеті, тікұшақ алаңдары және сауда аймақтары қарастырылған.

Екі жолақты тоннелдің ұзындығы 840 метрді құрайды. Ені – 11 метр, биіктігі – 8 метр. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында тоннелдің екі жағында жарықтандыру, желдету, дабыл беру және бағдаршамдарды реттеу үдерістерін басқаратын диспетчерлік пункттер қарастырылған. Сонымен қатар, нақты уақыт режимінде тоннелді бақылауға мүмкіндік беретін бейнебақылау және өрттен қорғау жүйелері орнатылған.

Түркістан облысы Шақпақ Баба асуындағы бұл автожол тоннелінің ашылуы қарсаңында 100 адам және 15 бірлік арнайы техника жұмылдырып, арнайы оқу-жаттығулары өткендігін атап өткен жөн. Арнайы жаттығулар шеңберінде тоннелдің қауіпсіздік жүйелері, соның ішінде желдету және өрт сөндіру жұмыстары сынақтан өткен. Сондай-ақ, төтенше жағдай кезінде көлік құралдарын жедел сүйреу және жол-пайдалану техникасының қозғалысын ұйымдастыру бойынша іс-әрекеттер пысықталды. Жол қызметтеріне нұсқаулық берілді.

(Дереккөз: ortcom.kz).

ОЙ. ПІКІР. ҰСЫНЫС

(Дереккөз: odemokratika.kz)

Аягүл МИРАЗОВА,
Қазақстанның тұңғыш Еңбек Ері,
«Алтын жұлдыз» және «Отан» орденінің иегері:

Жолдау жауапкершілік жүктейді

Еліміздің даму тұрақтылығының сипаты Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2 қыркүйектегі халықтың әл-ауқатын арттырудағы мемлекеттің маңызды міндеттерін белгілеген Жолдауында айқын көрініс тапты. Жолдау халық үшін биліктің ашық екенін тағы да айқындап берді. «Бұл ән бұрынғыдан өзгереді» демекші, Жолдау бүгінгімізге шынайы сындарлық, ертеңгіге сенім ұялатты. Сөз жоқ, әлемдік өркениетпен үйлесімі айқын айшықталды.

Дәстүрлі Жолдаудың негізгі қазығы – елімізді әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан одан әрі дамыту үшін ақша-несие саясаты мен фискалды саясаттың арасындағы үйлесімсіздікті жою болып отыр. Ол үшін инвестициялық ахуалды және бизнес жүргізуге қажетті жағдайды жақсартуды, өнеркәсіп әлеуетін толық пайдалануды, инфрақұрылымдардың өзекті мәселелерін шешуді, мемлекетіміздің кадрлық әлеуетін арттыруды басым бағыт етіп отырғаны байқалады. Ұлт саулығын нығайту үшін кешенді шараларды жүзеге асыруды, халықты әлеуметтік қолдау жүйесін жаңғыртуды, экологиялық ахуалды жақсартуды, қоршаған ортаны қорғаудың мән-маңызын кеңінен насихаттауды, сондай-ақ заң мен тәртіптің идеологиясын терең орнықтыруды көздейтін бастамалар айқындалған Жолдаудағы білім беруді жетілдіруге қатысты нұсқаулар бойынша өз ойларымды білдіргім келеді.

Баршаға белгілі бүгінгі руханияттың, мәдениеттің, ақпараттың шексіз дамуы мектепке де түбірлі өзгерістер енгізіп жатыр. Мәселен, қазіргі таңда жаңғырған мектеп тәжірибесінде «Электронды күнделік», «Ұлттық білім беру деректоры», «Ақпараттық технологиялар базасы», «Сабақ жоспары», «Ашық бухгалтерия», интерактивті контенті бар электронды тақталар, компьютерлер, планшеттер, ноутбуктер кеңінен қолданыс тауып жатыр. Елімізде барлық білім ошақтарында жоғары жылдамдықты интернетке қолжетімділік пайда болды. Білім беру саласын цифрландыру үдерісінде білім мекемелерінің қызметтерінің цифрлық сауаттылығы мен құзыреттіліктерін арттыру мақсатында мектеп басшылары, мұғалімдер «Шетелдік білім беру тағылымдамасы» жобасы аясында Эстония, Финляндия, Сингапур, Ұлыбритания, Швейцария, Жапония, Корея елдерінің үздік білім беру тәжірибелерінің тағылымдамасынан өтіп жатыр. Мұғалімдеріміз бұған қоса жасанды интеллект бағдарламасы бойынша курстарда, онлайн оқытуда біліктіліктерін арттыруда.

Бұл ілгерілеулер туралы ел Президенті де «Қазақстан цифрландыру саласында қолжеткен жетістіктерін еселей түсуге тиіс» деген еді. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы мектептердің жұмысын жақсарту шараларын күшейтуге, мұғалімдердің біліктіліктерін арттыруға және әлеуметтік мәртебесін көтеруге көңіл бөлген абзал екенін айта келе, «Ұстаздар – ұлттың зияткерлік қуаты. Олар білімді ұрпақ тәрбиелеу арқылы еліміздің өркендеуіне жол ашады. Үздік оқу бағдарламасы заманауи мектептер, озық басқару жүйесі болса да, ұстаз білікті болмаса, оның бәрі бекер екені анық. Сондықтан педагогикалық жоғары оқу орындарына талантты, қабілетті жастарды қабылдауға баса мән беру керек», – деп

айрықша атап өтті. Осылайша ұлт болмысы сапасын қалыптастыратын педагогикалық кадрлар, сондықтан ол үшін терең біліміне тұлғалық, кәсіптік сапалары сай жастарды іріктеп алып даярлау міндеті қойылды. Бұл өте өзекті тапсырыс екені даусыз.

Жолдауда айтылған білім берудің тәрбиемен біртұтастығын қамтамасыз етуде басшылыққа алынатын пікірлерді тәрбие мазмұнының негізгі идеясы дер едім. Патриотизм, бірлік пен ынтымақтық, әділдік пен жауапкершілік, заң мен тәртіп, еңбекқорлық пен кәсіпқорлық, жасампаздық пен жаңашылдық сияқты құндылықтар жүйесінен тұратын жаңа Бірінғай тәрбие бағдарламасын ҚР Оқу-ағарту министрлігі ұсынып отырғаны белгілі. Мемлекет басшысының Жолдауында бұлар кешенді түрде көрініс тапқан.

«Бұл біз ұсынып отырған «Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс» қағидатына толық сәйкес келеді. Біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануы тиіс. Өз кәсібін жетік меңгерген мамандар ұлт сапасын арттырады. Еңбегінің мемлекеттік деңгейде бағалануы бариер кәсіп иесіне ерекше шабыт береді, еңбек адамның абырой-беделін көтереді», – деп тұжырымдайды. Осы орайда білім беру саласындағы ең үлкен марапат болып келген «Ыбырай Алтынсарин» төсбелгісін орденмен теңестіріп, марапат иелері үшін жоғары дәрежелі орден иелеріне берілетін жеңілдіктер мен қолдаулар тағайындалса дер едім. Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жететін мұғалімдер, Мемлекет басшысы айтқандай, қашанда құрметті болуы керек деген ізгі ниет жүзеге асып жатса, нұр үстіне нұр болар еді. Жолдауда бұқаралық спортты дамытуға ерекше мән берілген. Жастардың дені сау, мықты азамат болып өсуі ұлт саулығын да арттырар еді, әрі олимпиада жеңістері де қолжетімді болар еді.

Ол үшін жастардың спортпен айналысуы барлық жерде қолжетімді болуы керек деп ойлаймын. Жасыратыны жоқ, бұқаралық спорт дамуына орасан қаражат бөлініп жатқанымен, ол аудандар мен ауылдарға жете бермейді. Сондай-ақ, әлеуетті жаттықтырушы ұйымдар мен жаттықтырушылар ақысы қымбат болып, келешегі зор жастардың материалдық жағынан шамалары келмей, тысқары қалып жататыны белгілі. Жастар үшін спортпен айналысу географиясы кең, әрі тегін болса деген ой келеді.

Жолдаудың маңыздылығы жан-жақты, соның ішінде қоғамымызға, азаматтығымызға нұқсандық жайлардың да айтылуы дер едім. Атап айтқанда, интернеттік алаяқтық, заң бұзушылық, тәртіп сақтамаушылық, азаматтар мен жастардың, балалардың қауіпсіздігіне қатерлер сияқты жағымсыздықтармен ымырасыз күресу де міндеттелген.

Сондай-ақ, Жолдауда жалпы орта білім берумен бірге арнаулы орта білім беруге үлкен мән берілді. Алдағы 2025 жыл «Жұмысшы жылы» деп жарияланды.

Бұл мақсаттар айқын белгіленді. Ендігі мәселе – олардың орындалу тетіктерін тауып, іске қосу болатын болса, соның аса мәнді бір ісі – Атырауда өткен Ұлттық құрылтайда еске салынған болатын. Сол жолы «Шын мәнінде озық ойлы ұлт болудың ең төте жолы – кітап оқу. Сондықтан кітап оқу мәдениетін қоғамда барынша орнықтыруымыз керек», – деген еді. Бұл ұстаным әсіресе, білім беретін ұйымдар үшін үлкен міндет жүктейді. Осы орайда ел Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың атынан еліміздегі 100 ауыл кітапханасына он мың көркем әдебиет кітаптарының тарту етілгені ұлт болмысы сапасын арттыру үдерістерінің мазмұнын байыта түсінетінін айту абзал.

Жолдаудың идеяларының стратегиялық

мәнін ескеретін болсақ, олардың орындалуында орта білім беру мен біртұтас тәрбие мәселесін жаңғырту алға шығатынын жеткізгім келеді. Бұл орайда мемлекетіміз мектеп ұстаздарының кәсіби және тұрмыстық жағдайын жақсартуды үнемі қамқорлық шараларымен жүзеге асырып келе жатқанын айтпай кетсек әділетті болмас еді. Атап айтсақ, мемлекет мұғалімдер жалақысын екі есе арттыруды, ұстаз мәртебесін заңдастыруды, жан-жақты заманауи біліктіліктерін арттыруды қамтамасыз етуде, т.б. қолдаулар жасап келеді.

Менің айтайын дегенім – ендігі жерде мұғалім осы қамқорлықтарға лайықты сапалы еңбекпен жауап беретін уақыт келді. Шет елдерге тәжірибе алуға сапарлары Жолдауда ескертілгендей, «академиялық туризмге» айналып кетпеуі тиіс. Шетелдік үздік бағдарламалар, үздік оқулардың зерттемелерін жасап, тиістілерін тандап қолдануда өзіміздің жетілдірілген нұсқаларымен үйлестірудің жүзеге асырылуы қалай болып жатқанын сұрайтын да уақыт келгенін Жолдау ескертіп отыр. Осы тұрғыдан алғанда, мемлекеттің «Жайлы мектеп», жасанды интеллект пен цифрлық технология, әлемдік өркениеттік үздік білім кеңістігімен үйлесімділік, т.б. жобалар мен бағдарламаларды жүзеге асыру технологияларын мұғалімнің өзінің меңгеріп, біліктілігіне айналдыруымен мәселе шектелмейді. Мәселе осы ұлан-ғайыр жасампаздық, жаңашылдық дағдыларды оқушы бойына, оқушы ойына сіңіруде, оларды өмір дағдылары ретінде қалыптастыру мен үздіксіз дамытуда болып отырғаны айқын. Қазіргі педагогикалық көрсеткіштер, яғни білім сапасы деген осы.

Ал енді мұндай деңгейдегі мұғалім өзін де көрсете алатын, шәкірттері де көріне алатын болуы үшін ол жеке тұлғалық коммуникативтік, тілдік, ұйымдастырушылық, аналитикалық, мониторингтік, адамгершілік, этникалық, патриоттық, адалдық, әділеттілік сияқты құндылықтар иесі болуы шарт. Осындай табиғи жаратылыстық қасиеттер – педагогикалық өрлеудің ең бірінші негізгі сатысы. Біз жастарымызды педокулярға осы көрсеткіштер бойынша қабылдауды жүзеге асырып және педагогикалық дипломнан соң оларды мектепке алуды осы шарттар бойынша жүргізуімізге мұқият және табандылықпен қол жеткізуіміз керек. Жолдау осынау ілгерілеуге ой салады.

2016 жылы оқу-тәрбиемен танысу мақсатында Кореяға еліміздің делегациясының құрамында барғаным бар. Кореяда мұғалімдерге жасалған материалдық, статустық-құқықтық жағдайлардың жасалған кереметтеріне таңқалудамыз. Сондай ерең қамқорлық үшін мемлекеттің мұғалімнен сұрайтын кері байланыстың талаптарын біліп көргенімізде, мұғалім алдында отырған әрбір оқушыға білім мен дағдылар, тәрбие беру жауапкершілігінің өте жоғары екенін көріп-біліп сезіндік, өзімізде де осындай болу керек деген оймен оралдық. Алмақтың да салмағы бар деген – осы. Ол кезде бұл біздер үшін танысу деңгейінде ғана болса, бүгінде біздің білім берудің өмір салтына айналып отыр емес пе! Сондықтан мұғалімдер қауымы мемлекетіміздің қамқорлығы мен талаптарына лайықты жауап береді деген сенімге Жолдаудың шақырып отырғанын айтқым келеді. Ұстаз өз бойындағы білімін, біліктілігін, тәлімін, тәрбиесін үнемі жетілдірумен бірге, оның әрбір шәкіртінің бойына дарыта алу ұстаздың негізгі көрсеткіші болуға тиіс. Мемлекеттік қолдау мен талаптар жалғаса береді, демек ұстаздар біліктілік пен «Адал – адам, адал – еңбек, адал – табыс» ұстанымы деңгейі мен ниеті болады деген сенімдемін.

КӨЗҚАРАС

Күлсия ҚОҢЫРБАЕВА,
ҚР Философия, саясаттану
және дінтану институтының
жетекші ғылыми
қызметкері:

Ұстаздар біліктілігін арттыруға көңіл бөлінгені қуантады

«Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты еліміздің саяси және әлеуметтік-экономикалық даму болашағына қатысты мәселелерді қамтыған Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауында халқымыздың денсаулығы мен қоршаған ортаға деген қамқорлықты нығайтуда экологиялық ахуалды жақсарту – басты міндет деп атап көрсетілді. Еліміздің барлық өңірлерінде «Таза Қазақстан» жалпыұлттық экологиялық акциясы жүріп жатқаны белгілі.

Осы іс-шара аясында адамдар ұйымшылдыққа, береке-бірлікке жұмылып қана қоймай, еңбегінің жемісін көріп қуанады. Туған жерге сүйіспеншілік, жанашырлық сезімін ояту ұлтты жаңа сапалық деңгейге көтерудің тетіктерінің бірі деуге болады.

Бұл, сонымен қатар, экологиялық сананы қалыптастыратын рухани бастама. Президенттің жаһандану жағдайындағы қоғамға қауіпті жаңа кеселдер – лудомания, вандализм туралы мәселені көтеруі де маңызды. Адамды табысқа оның адалдығы мен еңбекқорлығы жеткізері сөзсіз. Демек, жастарымыздың бойына еңбеккерлік пен кәсіби біліктілікті дарыту басты міндет.

Осы мақсаттарға жету жолында педагогикалық оқу орындарын сапалық жағынан жақсартып, ұстаздар біліктілігін арттыруға басты назар аударуы қуантады.

АДАМ ЖӘНЕ ЗАҢ

Құқық бұзушылықтың алдын алу:

ЖАҢА ӘРІ ТИІМДІ ЖҮЙЕ
құрылады

Премьер-Министр Олжас Бектенов Ішкі істер министрінің, облыстар мен Астана, Алматы, Шымкент қалалары әкімдерінің, сондай-ақ Қаржы мониторингі, Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттіктері төрағаларының қатысуымен ҚР Үкіметі жанындағы Құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссия отырысын өткізді.

Жиында интернет-алаяқтыққа қарсы күрес және қаржы пирамидаларының алдын алу, қоғамдық құқықтық тәртіпті қамтамасыз ету және кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу шаралары қаралды.

Үкімет басшысы алаяқтық схемалар үздіксіз дамып келе жатқанын, барлық қажетті деректерді алуға мүмкіндік беретін заманауи хакерлік бағдарламалар қолданылатынын атап өтті. Осыған байланысты бірқатар бағыт бойынша жұмысты күшейту тапсырылды. Мәселен, осы санаттағы қылмыстық істерді тіркеудің ұзаққа созылуы мәселесін шешу үшін қаржы пирамидалары белгілерін анықтаудың нақты тетігін әзірлеу және бекіту тапсырылды.

Сонымен қатар, алаяқтарға қарыз беруге жол бермеу мақсатында онлайн-кредиттерді ресімдеу кезінде ақпараттық қауіпсіздік жүйесін күшейту жөнінде шаралар қабылдау

ДӘЙЕК ПЕН ДЕРЕК

- Алаяқтыққа қарсы іс-қимыл шеңберінде «Киберпол» арнайы топтарымен 2,5 мыңнан астам қылмыс ашылған; 962 млн теңге көлеміндегі шығын өтелген; 914 қылмыскер ұсталды;
- Жалған нөмірлерден түскен 58 млн қоңырау бұғатталды.
- Еліміздің 5 қаласында 19 SIM-бокс және 6 мыңнан астам тіркелмеген SIM-карталары анықталды.
- «Антифрод-орталық» жұмысы аясында шетелге шығару сатысында тұрған 400 млн теңге бұғатталды.
- Шараларды күшейту үшін несие беруден ерікті түрде бас тарту, сондай-ақ жәбірленушінің қатысуынсыз ресімделген несиелерді есептен шығару бойынша бірқатар заңнамалық түзету пысықталуда.
- Биыл 43 қаржы пирамидасы анықталып, мессенджерлердегі 266 чат жабылған.
- «Киберқадағалау» жүйесі 8 мыңнан астам алаяқтық сипаттағы сайтты бұғаттады.
- Азаматтарға компаниялар мен олардың интернет-ресурстарында қаржылық пирамида белгілерін дербес тексеруге мүмкіндік беретін Telegram-bot іске қосылды. Бүгінгі таңда 9 мыңнан астам өтініш қаралды.
- Жыл басынан бері еліміз бойынша қылмыстық құқық бұзушылықтар саны 4%-ға, тонау 14%-ға, бөтеннің мүлкін ұрлау 18,5%-ға төмендеген.
- «Таза Қазақстан» акциясы аясында 856 стихиялық қоқыс орны анықталды. Бейнекамералар көмегімен 6,5 мың қылмыс пен 435 мың әкімшілік құқық бұзушылық анықталды. Жалпы, соңғы 3 жылда қабылданған шаралар нәтижесінде қылмыстық құқық бұзушылықтар саны 2 есеге азайған.

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Олжас БЕКТЕНОВ,
Премьер-Министр:

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ
ЖАҚСЫ НӘТИЖЕ КӨРСЕТІП ОТЫР

Мемлекет басшысы интернет-қылмыстарды ерте анықтау мен жолын кесу мәселесіне баса назар аудара отырып, оларға қарсы іс-қимыл шараларын күшейтуді бірнеше рет тапсырды. Онлайн-кредиттерді ресімдеуге, банктік жинақтарды ұрлауға байланысты әрекеттердің көпшілігі шетелден отырып жасалады. Ұрланған ақша «дроперлер» дейтіндердің көмегімен қолма-қол ақшаға айналады. Олар – негізінен жұмыссыз азаматтар, көбінесе «жеңіл» ақшаға құныққан жастар. Қазір заңнамада «дроперлерге» қатысты ешқандай жауапкершілік қаралмаған. Оның үстіне ақпараттық базадағы мәліметтерді желіге немесе алаяқтарға беру бойынша да жауапкершілік жоқ. Сондықтан мүдделі мемлекеттік органдар банк шоттарын, карталарды, жеке куәліктегі деректерді, телефон нөмірлерінің базаларын бөтен адамдарға қасақана бергені үшін жауапкершілікті енгізу мәселесін пысықтауы қажет. Тәжірибе көрсеткендей, қауіпсіздік камералары бар жерлерде құқық бұзушылықтар аз. Олар қоғамды тәртіпке үйретеді. Жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласында жаңа технологияларды қолдану жақсы нәтиже көрсетіп отыр. Енді бұл жұмысты қоғамдық тәртіп саласында да дамыту қажет. Бейнебақылау камераларының желісін кеңейтіп қана қоймай, олардың сапасын күшейте отырып, жеке басын сәйкестендіру мүмкіндігімен цифрлық интеллектуалдық жүйелерге көшуді жүзеге асыру қажет. Осыған байланысты өңір әкімдіктері қоғамдық орындарда, тұрғын үйлерінде аулаларында және азаматтар жаппай жиналатын орындарында бейнебақылау камераларының санын көбейту бойынша жұмысты ұйымдастыруы тиіс.

қажеттігіне маңыз берілді. Мұнда онлайн-кредитті ресімдеу кезінде жеке басын сәйкестендіру рәсімдерін қайта қарау тапсырылды. Сондай-ақ, ҚНРДА онлайн-несиелерді алаяқтық шабуылдардан сақтандыру мәселесін қарастырады.

Ведомствоаралық комиссия қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету, оның ішінде вандализм мен бұзақылыққа қарсы іс-қимыл мәселелерін қарады. Үкімет басшысы бірқатар өңірдің әкімдерін тыңдап, қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларын күшейтуді тапсырды.

Премьер-Министр Экология және табиғи ресурстар министрлігіне қалдықтарды басқару және қоқыс шығаратын ұйымдардың қызметін бақылау тетіктерін күшейту жөнінде бірқатар тапсырмалар берді. Бұзақылыққа қарсы іс-қимылда орталық рөл жергілікті атқарушы органдарға беріліп отырғанын атап өтіп, өңірлердегі жұмысты күшейтуді тапсырды.

Күн тәртібінде сондай-ақ, кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу мәселесі қаралды. Кәмелетке толмағандардың құқығы мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету мақсатында зорлық-зомбылық үшін жауапкершілік заң жүзінде қатаңдатылды. Атап айтқанда, татуласу алынып тасталды, кәмелетке толмағандарды зорлағаны үшін тек өмір бойына бас бостандығынан айыру қарастырылған. Жыныстық зорлық-зомбылық және суицидті насихаттау үшін қылмыстық жауапкершілік енгізілді. Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимыл шеңберінде балалар арасында қорқытудың және буллингтің алдын алу жөніндегі шаралар құ-

шейтілді. Қорқыту, буллинг пен кибербуллингтің құрбаны болған кәмелетке толмағандарды ерте анықтау және оларға көмек көрсету әдістемесі қабылданды.

Биылғы оқу жылында еліміздің 110 мектебінде Зияткерлік мектептермен бірлесе отырып, буллингке қарсы Kiva пилоттық бағдарламалары, сондай-ақ 50 мектепте «ДосболLike» бағдарламасы іске қосылды. Нәтижесі бойынша бағдарламаларды басқа мектептерге енгізу туралы шешім қабылданды. Биыл бала тәрбиесі бойынша міндеттемелерді орындамағаны үшін 70 қылмыстық іс қозғалған. Балалардың түнгі уақытта үйден тыс жерде болғаны үшін 84 мыңнан астам ата-ана жауапқа тартылды. Осыған байланысты 6,5 мың мектепте ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету орталықтары ашылды. Сынып жетекшілері рөлінің маңыздылығын ескере отырып, мұғалімге сынып жетекшілігі үшін төленетін қосымша ақы мөлшерін арттыру мүмкіндігі пысықталуда.

Спикер отырысты қорытындылай келе, Мемлекет басшысы Жолдауда азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуді стратегиялық басымдықпен айқындағанын атап өтті. Үкімет қазақстандықтардың жайлы әрі қауіпсіз өмірін қамтамасыз ету үшін жұмысты күшейту мақсатында барлық шараларды қабылдайтын болады. Ішкі істер министрлігіне күш-жігерді шоғырландыру бойынша жаңа тәсілдерді іске асыру және құқық бұзушылықтардың алдын алудың жаңа әрі тиімді жүйесін құру тапсырылды.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».
(Дереккөз: primeminister.kz).

ОЙЫНДАР КҮНДЕЛІГІ

5th
WORLD
NOMAD
GAMES
ASTANA 2024

- Астанада өтіп жатқан V Дүниежүзілік көшпенділер ойындарында көкпардан финалдық ойында Қазақстан құрамасы жеңіске жетті. Біздің жігіттер Қырғызстан командасын 5:4 есебімен жеңіп, алтын жүлдеге ие болды.
- Асық атудан Қазақстан ерлер құрамасы жеңімпаз атанды.
- Алыптар сайысы бойынша Азамат Мақұлбеков жеңімпаз атанды.
- Бес асықтан Қазақстанның қыздар құрамасы алтын алды.
- Тоғызқұмалақтан ұлттық құрама спортшылары жекелей сында екі алтын, бір күміс, бір қола және командалық есепте алтын жүлдені жеңіп алды.
- Теңге ілудің «Бес белес» стилінен алтын жүлде қазақстандық спортшы Бекнұр Серіковқа бұйырды.
- Ұлттық құраманың еншісінде 69 медаль бар. Қазақстан ұлттық құрамасының спортшылары Дүниежүзілік көшпенділер ойындарының төртінші жарыс күнінде 6 алтын, 7 күміс, 8 қола жүлде жеңіп алды. Жалпы есепте Қазақстан қоржынында 27 алтын, 17 күміс, 25 қола жүлде бар, деп хабарлайды ҚР Туризм және спорт министрлігі.

РӘБИҒА СЫЗДЫҚ – 100

Егер ұлт өз тілінде ойлап, өз тілінде сөйлемесе, онда ұлт тәуелсіздігі мен мемлекеттілігінің де мәні жоқ. Ал ұлттық сананы, ұлт танымын қалыптастыратын – оның тілі. Тіл ғылымы жүйеленіп, тілдің болмыс-бітімін, қасиетін танып-білмей, ұлт тілінің де қадір-парқы жалшыға ұғынықты бола бермейді. Осы тұрғыдан қарағанда, тіл ғылымына еңбек еткен ғалымдар белгілі деңгейде ұлттың сақталып өмір сүруіне, дамуына қызмет етті деуге әбден болады. Ал бұл қатардан Рәбиға апаны атамасақ, Қазақ тіл ғылымы дейтін алып саланы көз алдыға келтіру мүмкін емес.

(Фотолерекс: egemen.kz)

ТУҒАН ЖҰРТЫНЫҢ ТҰМАРЫ

АНА ТІЛІНІҢ АБЫЗЫ

Биыл қазақтың осы бір айтулы перзенті, ескінің көзін көріп, есті қазаққа тіл қадірін түсіндірген әйгілі ғалым Рәбиға Сыздықтың дүниеге келгеніне – 100 жыл.

Жыл басынан бері қазақ тіл ғылымына орасан зор еңбек етіп, аталған ғылым саласының кәсіби деңгейге жетуіне өлшеусіз үлес қосқан тұлғаның ғасырлық мерейтойы республика көлемінде аталып өтуде. Сондай шараның бірі – өткен аптада Алматыдағы Ұлттық кітапханада болды. Оған Рәбиға Сәтіғалиқызының ғылымдағы шәкірттері, филологтар мен тілші ғалымдар, сондай-ақ, тарихшылар мен түрлі саланың зерттеушілері қатысты.

«Ана тілінің абызы» атты ғылыми-теориялық конференцияда Рәбиға Сыздықтың өмірі мен тұлғалық болмысы, ғылымдағы соны іздері, кісілік қасиетінен тартып, құнды мұраларына дейін талдаған

сүбелі баяндамалар жасалды. Сонымен қатар, Ұлттық кітапхананың Н.Дәулетова атындағы залында ғалымның өмірі мен еңбектеріне арналған көрме де ұйымдастырылған.

Ғылыми шараның тізгінін академик, ҚР Президенті жанындағы Ұлттық Ғылым академиясы Директорлар кеңесінің тәуелсіз директоры, профессор Кәрімбек Құрманәлиев ұстады. Алғашқы сөз алған академик Мұрат Жұрынов Р.Сыздық мұраларын дәріптеудің маңызы мен мәні туралы тоқталса, айтулы ғалым 60 жылдан аса қызмет еткен А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының директоры Анар Фазылжан жыл басынан бері Рәбиға Сыздықтың ғасырлық мерейтойына арналған ғылыми шаралардың ретін таныстырып өтті.

Институт директоры сондай-ақ, ғалымның 100 жылдық мерейтойы

қарсаңында ең айтулы ғылыми шараның бірі – алдағы қазан айында өткелі тұрғанын жеткізді. Яғни келесі айда, Қазақ тілі мен тіл ғылымының жайына қатысты Республикалық конгресс өтпек. Туған тілді тақырып еткен алғашқы жалпы республикалық конгресте Рәбиға Сәтіғалиқызына арналған ғылыми шаралардың бәрі дерлік туған тілдің бүгінгі мен ертеңіне қатысты болып жатқанына айрықша тоқталған Анар Фазылжан қазіргі қазақ тілін қолданушылар арасындағы сауатсыздық деңгейінің жоғарылай түскенін, ұлт болып туған тілдің болашағын ойлануға тура келіп отырғанын да жасырмады.

ҰЛТЫНА ҚАЛТҚЫСЫЗ ҚЫЗМЕТ ЕТКЕН БІРТУАР ПЕРЗЕНТ

Рәбиға Сыздықтың ғылымдағы «сіңілілері» немесе «қыздары» аталған бірқатар тілтанушы ғалым-

дар, филологтар ғалымға арналған баяндамаларын жасады. ҚР ҰҒА академигі, педагогика ғылымының докторы, профессор Фаузия Оразбаева «Академик Рәбиға Сыздық: тұлға жаратылысы және ұлттық сана» атты ғылыми баяндамасында ғалымды «ұлттық рухани тамырдан нәр алып, әлемдік озық өркениет жетістіктерін қоса қамтыған, ұлтына қалтқысыз қызмет еткен біртуар перзент, ғасыр тұлғасы әрі ғасыр адамы» деген қорытынды жасады.

Ал «Сөз әлеуетіндегі көркем әлемнің даму үдерісі» атты баяндамасында филология ғылымының докторы, профессор, А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері Жамал Манкеева Рәбиға Сыздықтың ғылыми мұраларын ары қарай зерттеп-зерделеудің болашақ тіл мен тіл ғылымында қаншалықты маңызды екенін түсіндірді.

Айта кетейік, туған тіл мен туған елге елеулі еңбек еткен ғалым Рәбиға Сыздық бұдан 4 жыл бұрын 96 жасқа қараған шағында Алматыда көз жұмды. Өмірінің соңына дейін өзі бата алған М.Әуезов пен Ә.Марғұлан сынды ұлылардың аманатына, өзінің бекзат бітімін, дегдар қалыбын бұзбай, ғылымдағы антына адал болды. Талан-тараждан Ғылым академиясы жұртының аман сақталып қалуына да Рәбиға апаның зор ықпалы болғанын ғылыми орта айрықша атап өтті.

Естай
БОЖАН,
сарапшы.

БІЗДІҢ ҚАЛАНЫҢ ТҮРҒЫНДАРЫ

Убайдулла ФАЙЗУЛЛАЕВ,
еңбек ардагері, «Алматы ақшамы» газетінің
тұрақты оқырманы:

МЫСЫРЛЫҚТАР ҚАЗАҚТАРҒА ҚҰРМЕТПЕН ҚАРАЙДЫ

Мақсаты айқын, арманшыл адам қай кезде де дегеніне жетеді. Оған ешқандай қиындық та кедергі болмақ емес. Жасым тоқсанға таяса да, жастарға айтарым осы. Егде жасқа келсем де елден жырақтағы Бейбарыс сұлтан бабамыздың кесенесіне барып, тағзым ету – көптен бері көкейде жүрген арманым еді. Жақында Египетке сапарлап қайтудың сәті түсті. Жолсапардан көрген-білгендерімді сүйікті газетім арқылы оқырмандармен бөліссем деймін.

Менің бір арманым – Египетке барсам, ғаламның бір ғаламаты пирамиданы, сфинксті көрсем, Бейбарыс сұлтан мешітіне бас сұқсам деуші едім. «Перғауын» деген кітапты да оқып шықтым. Осы мақсатпен үйдегілерге айтпай, зейнетақымды жинадым. Туристік компанияға барып, мән-жайды сұрастырдым. «Ерте көктемде Мысырда күшті жел тұрады екен, қолайлысы, мамыр айы» деді. Билет те алынды...

НАРТӨУЕКЕЛ!

Барар жерім – Шарм әл Шейх қаласы. Айтуын айтқаныммен, бастапқыда қобалжу да болды. Қажет заттарымды, дәрі-дәрмегімді жолдорбама салып, азын-аулақ көк-қазғаз (доллар) да алдым. Балам әуежайға жеткізді. Қызығы, кедендік тексеруде болды, белдігімді шешем деп, ышқырымды ұстап, әуірімдеп өттім.

Ұшақтың ұшқышы да, стюардессасы да арабтар. «Иә, Құдай, жолымды оңғар!» деп, өзім білетін дұғамды қайырып қойдым. Ұшақ әуеге көтерілген бойда ұлы даламыздың төсін барлай ұшып, тау жағалады, артынша тенеізді кесіп өттік. Одан соң шөл даланы артқа қалдырып, дйттеген жерге де жеттік. Халқы қарақошқылдау екен. Ұзақта таулар менмұндалайды. Синай таулары осы. Уағда-

ласқан кезде гид келіп, төрт күнге бағдарлама түзіп берді. Онда Каирге сапарлау, пирамиданы, мұражайды аралау, теңізде кемемен (батискаф) серуендеу бар.

Ертесіне арнайы автокөлік келіп, қалаға әкетті. Гид орыс әйелі. Қонақүйге келісімен қолымдағы білезікті көрсетіп, мейрамханадан дәм таттым. Қызметшілердің бәрі таза киінген ер адамдар. Ыдыс жуып, үстелдің үстің тазалап, еден жуып жүргендер – түгелімен ер кісілер. Қала ішінде жүргенде де әйелдерді байқамадым. Ойнап жүрген балалар көрінбейді. Кешкі тамаққа барғанда ғана хиджаб киген бір-екі әйелді кезіктірдім.

БАБАМЫЗ БҮЛ ЕЛДІ АШТЫҚТАН АМАН АЛЫП ҚАЛҒАН

Сонымен, маусымның басында жолға шықтық. Шарм әл Шейх пен Каирдің арасы – 55 шақырым екен. Сапар барысында Суэц каналын кесіп өттік. Сосын шағын автобустан туристерді тасымалдайтын үлкен автобуска ауысып мініп, Каирге қарай жол тарттық. Қала ішінде Махмуд есімді гид шаһармен таныстырды. Ресейде оқыған, орысша жақсы сөйлейді. Біз Египеттің тарихи музейін араладық. Музей қорға өте бай екен.

Әйгілі Бейбарыстың тікелей әмірімен 1269 жылы салынған мешіт Каирдың дәл

орталығында тұр. Гибадат орны үлкен де кең, еденіне кілем төселген. Көне мешіт өз заманының ең озық сәулет үлгісімен салынған екен. Аумағы – 105x108 метр. Уақыт өте келе, басқыншылар бұл қастерлі мешітті атқора, әскер тұратын казарма, сабын қайнататын орын қылған. Бірнеше уақыт қараусыз қалып, бұзылған да көрінеді. Соның да бір әсері болар, ғимараттың тоз-тозы шығады. Тек 1960 жылдары ғана алғашқы жөндеу жұмыстары басталады. Алайда, қайта-қайта тоқтап қала берген екен. Жаңғырту жұмыстарына Қазақстан қазынадан 4,5 млн доллар бөліп, осылайша ондаған жылдарға созылған реставрациялық құрылыс былтыр аяқталғаны белгілі.

Бейбарыс сұлтан ерекше соғыс әдістерін қолданған. Мәселен, ол Мысырдағы жасырын жолдарды жақсы білген. Крестшілерге қарсы күресте осы тәсілдерді пайдаланған. Тікелей шабуылға көншей, жергілікті жердің ыңғайына қарай соғыс әдісін қалаған. Мұны бүгінгі күнгі мобильді соғыс тактикасымен де салыстыруға болар. Дала демократиясының даналығы Мысыр билеушісі Бейбарыс сұлтанмен жалғасын тапқандай. Бұл елге құл боп барып, таққа отырған Бейбарыс сұлтан бабамыз Мысырды сол заманда аштықтан аман алып қалған. Мысырлықтар мұны ел

тарихынан жақсы білетінін байқадым. Сайыпқыран сұлтан Дамшықта (Дамаск) жерленген. Екі ұл, жеті қызы болған деген дерек бар, ұрпағының кейінгі тағдыры жайлы мәлімет жоқ. Бейбарыстан хабардар мысырлықтардың қазақтарға деген құрметі айрықша.

• Бір қызығы, Ислам әлеміндегі Оксфорд, Кембридж саналатын оқу ордасын кезінде Бейбарыс бабамыз қайта ашып, жаңғыртқаны мәлім. Мұны Бейбарыс бабамыздың көрегендігі демеске әддің жоқ. Бұл – әрбірден соң, Дала демократиясының даралығы. Бүгінде бұл оқу орындарында 200-ге жуық отандасымыз білім алып жүр.

Негізі, қала пирамидаға таяп қалыпты. Пирамида тастарының көлемі шамамен, ұзындығы – 1,2 м., қалыңдығы – 0,7 м., ені – 0,6 м. Тастар бірінің үстіне бірі қаланып, пирамида түзген. Талай ғасыр өтті ғой, тастар желінген, жартылай опырылғаны да бар. Пирамиданың үштен бірінде ойылған үңгір де бар. Ұрылар тескен деседі жұрт. Тарихшылар кезінде сол тастардың үстінде ақ тақтайлар төселгенін, ұшар басында үлкен сом алтын болғанын жазды. Бейбарыс сұлтан пирамиданың үстіне шығып отырады екен. Ал пирамиданың табаны екі жарым гектар жерді алып жатыр.

Гид Махмуд Каирде 24 млн халық өмір сүретінін айтты. Жалпы, Мысырда 80 млн халық тұрады. Мектептің бір сыныбында шамамен, алпыс баладан оқиды. Баланы орташа мектепте оқыту құны қымбат. «Біз өздеріңіз секілді туристердің арқасында жан бағамыз. Енді күн ысысымен келушілер азаяды» деді ол. Біздің елдің мектебінде жайы «Құдайға шүкір» екен мұның қасында.

Мысырдың уақыты Алматыдан екі сағат кейін. Осыдан соң Шарм әл Шейхқа жол тарттық. Тағы да сол автогібзбек. Автобус пен жеңіл көлікке арналған бір бағыттық төрт қатар жол. Суэц каналына жетпей, бақылау бекетінен жаяу өттік. Түнгі сағат 1.40-та ұшаққа мінісімен ұйықтап кетіппін. Мындаған шақырымды артқа тастап, Алматыға жеттім. Балам күтіп тұр екен. Еліме жеткеніме, әсерлі сапарыма, есен-сау барып келгеніме қуандым.

Жазып алған
Айнабай ҚЫДЫРБАЙҰЛЫ.

САУАЛНАМА

Дүние жүзінде сәулеті мен ажары келіскен қалалар көп. Нью-Йорк, Токио, Париж, Лондон, Стамбул, Дубайға саяхаттап барып, өмірін сонда жалғастырғысы келетіндер бар. Ондай қалалар тіпті ғылым мен мәдениеттің орталығы саналады. Әдетте жарық сәуле қайда, адам баласы сол жаққа құштар келеді.

Қазақ елінің ең ғажайып, тарихқа толы, оңтүстіктегі өнер мен мәдениеттің астанасы, ол – Алматы. Бұл шаһардың өзіндік күдіреті бар. Көп адам мұнда бір рет табан тіреуге құштар. Алайда, талайдың аяғы жетпей кеткендері де бар... Алматы өзіндік ерекшелікке тұнып тұр.

Ертеректе «Мәскеу көз жасына қарамайды» дейтін. Біз Алматыда осалдарға орын жоқ десек, артық айтпаған болармыз. Мұнда бәрі қарбалас. Әрі-бері сабылысқан көліктер. Сабағына асыққан оқушы. Дәрісінен ілім нәрін іздеген студент. Әйтеуір өз жұмысын жасап жүрген бір адам. Өйткені,

бұл жақта сылбыр қозғалуға болмайды. Ептілер ұтып, бос белбеу жандар тұтылып жатыр. Кім мықты соны көтеретін мекен бұл!

Небір дүлдүлдің шамын жақты. Алаш қайраткерлерінің ізі қалған, Жамбыл Жабаевтың жүрген жері, Қаныш Сәтбаев, Мұхтар Әуезовке шығармашылық, ғылыми шабыт берген, Мұқағалиды түлеткен, Дінмұхамед Қонаевтай дара тұлға дамытқан шаһар. Басынан көп тамаша күндер кешкен Оңтүстік өлке.

Қала күніне орайластырып әр саланың өкілдерін сауалнамаға тартқан едік.

Суретті түсірген Самат СЕРІКБАЙҰЛЫ.

АЛМАТЫ – ТЕҢ МҮМКІНДІКТЕР ҚАЛАСЫ

Нұрқат СЕГІЗБАЙ,
Muzart Life тобының әншісі:

ҚАЛАМЫЗҒА ЖАНАШЫР БОЛАЙЫҚ

Көптен бері Алматы қаласында тұрамыз. Қала өміріне белсене атсалысып келеміз. Әртүрлі іс-шараларда әннен шашу шашып, ел-жұртқа шат-шадыман көңіл күй сыйлап жүрміз. Тазалығына да қатынасып тұрамыз.

Әрбір өнер жолында жүргендердің арманы, ол – Алматы. Ата-анам Таразға оқуға түсуімді көздесе де, жол түсіп қалғандықтан, осында өмір және өнерді бастап кеттік. Осы жақта үйленіп, отбасын құрып, жүріп жатқан жайымыз бар.

Өзіміз «Алматы әуендерінде» жұмыс жасаймыз. Әуелі Ж.Елебеков атындағы эстрада және цирк колледжін, Т.Жүргенов атындағы өнер академиясын бітірдім, кейін магистр дәрежесінде оқып қорғадық. Бағымызға орай осы қалада көптеген мүмкіндіктер табылып, өз ісімізді шындап жүрміз. Әлі де алға қойған мүдде көп. Топпен бірге талай топжарған атанғымыз келеді. Халықтың жүрегінен шығатын ән шығарсақ деп ойлаймыз.

Ел арасында «Қатыгездеу Алматы» деген ән бар, түсінген жанға осы шумақтардың астарында терең сыр мүлгіп жатыр. Бұл жақта ыстық пен суықты қатар көрдік. Шәкірт болып жүрген шақта бір үзім нан таппай қалған кездер де болды. Кім епті, соның алшысы оңынан түседі. Қимыл-қозғалыс, өмірге деген құштарлық көп болса, алынбайтын асу, берілмейтін қамал қалмайды. Бұрынғы қиын күндер артта қалып, бүгінде жақсы шақтарға да қол жетіп келеді. Халық даналығында «Қолы қимылдағанның аузы қимылдайды» дейді. Еңбек етсеңіз, бұл қаланың пайдасы зор. Бәріне тәубе!

Шаһар көкжиегі кеңейіп, өсіп-өркендей берсін. Бұл орта біз үшін өте ыстық. Қаланың қадірін білейік. Сондай-ақ, ластанмайық, барынша мәдениетті болайық. Жайлы ордада тұру сіз бен біздің ішкі рухани байлығымызға тікелей байланысты.

Мереке құтты болсын! Қала күнімен баршаңызды құттықтаймын!

Серікболсын КІШКЕНБАЕВ,
Muzart Life тобының әншісі, актер:

БЕРЕРІ КӨП ҚҰТТЫ МЕКЕН

Біз де Алматыға арман қуып келдік. Өзім Торғай өңірінің тумасымын. Мұнда қоныс аударуыма түрткі болған – Muzart Life жобасы еді. Қазір осы топта әншімін. Бір досым «Қостанай өңірінің әншісі болғанша, Астанаға жетіп алшы, арғы жағында Алматы жақын ғой» деп жүрекжарды көңілін жеткізіп еді. Бұл жер – өнер ордасы. Сондай-ақ, үлкен мегаполис. Мұнда ащы мен тұщы қатар жүреді. Көшегі жер сілкінісінің өзі біраз ой салды.

Алматыға барынша жанашыр болған дұрыс. Сонымен бірге, жақсы көре білейік. Халқадерімізше таза әрі ұқыпты ұстайық. Өркімнің қоныс тепкен мекені өзіне ыстық. Бізге инновациялық өзгерістер хәм жаңашылдық керек. Дәлірек, инфрақұрылым жаңара түссе дейміз. Біршама уақыттан бері Алматы телемұнарасы түнде әсемденіп жарқырап, жанып тұратын болды. Соған қуанып қалдық. Сол сияқты бірқатар өзгеріп көрсек дейміз.

Мұнда келем деушілерге ең бірінші мақсат керек. Биік мұрат-мүдде бойынша із тауып, бейімделу қажет. Әбден пысықталған жоспармен келген дұрыс. Өйткені, үлкен орта әлсіздерді жұтып жіберуі мүмкін. Жан-жақтан мықтылар жиналады, жалпы оңай жерде нан жоқ. Мейлінше көп тіл білген жөн. Алыс-жақыннан саяхаттап түрік, қытай, ағылшын келуде. Елімізде Көшпенділер ойындары ұйымдастырылып жатыр. Шетелдіктер бәрібір әр жерді аралап көреді. Сонда өз ұлттық құндылықтарымызды жарқыратып көрсете білуіміз керек. Мұнда ұлттық мүдде көрініс береді. Көшеде қазақша сөйлеп, араласып-құраласып жүреді.

Бұл жер тоғыз жолдың торабында тұр. Әр аймақтан жастар легі ағылып келіп жатыр. «Алматы жастары» деген бағдарламамен үй алуға мүмкіндік мол. Қытайдан көлік келіп, мініп жүр көбісі. Бұл да болса дамып отырғанымызды айқындайды. Қаншама жаңа технология бар.

Оңтүстік астанамыз көркейе берсін. Өзіміздің жерімізге әрбір жан тиянақты қараса, қала гүлденіп, өркендей түседі.

Сейілбек СӘКЕН, филология ғылымының кандидаты, фольклортанушы:

ЕҢБЕК ЕТСЕҢІЗ, НӘТИЖЕГЕ ЖЕТЕСІЗ

Алматыға өткен ғасырдың 70-жылдары студент болып келдік. Оқу біткеннен кейін Жамбыл облысында ауылда мұғалім болдым. Оқып жүрген кезімде профессор Рымғали Нұрғалиев аспирантураға түсіп, ғылыми дәреже қорғау туралы ұсыныс айтты. Ол уақытта әйтеуір ыңғай келмеді. Әкем ауырды, ауылға аттандық. Бір кездері Мәскеу мемлекеттік университетінде де дайындық бөлімінде оқығанбыз, бірақ нан осы жақтан бұйырыпты. Сөйтіп, 1990 жылы Ұлттық Ғылым академиясына қарасты М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтында ғылымға кірісіп кеттік. Содан 2000 жылдары кандидат дәрежесін иелендік. Елде 2010 жылы докторлық кеңес жабылып, ғылым докторы дәрежесін қорғап үлгермедік. Дегенмен, қолжазба, фольклористика саласында істеп келеміз. Жоғары оқу орнында оқытушылықпен де айналыстық. Осының бәрі үлкен қаланың берген сыйы. Еңбек етпесеңіз, барлығы еш болады. Сол себепті, қалада құр жүрмей, кәделі, өзін сүйетін іспен шұғылданған жөн. Сонда ғана көптеген жетістікке қол жетеді.

Жұрт бізден бұрынғы Алматыны сұрайды. Баяғыда ауқымы тым үлкен емес-тұғын. Қазір шекарасы ұлғайып, әртүрлі ғимараттар салынып, метро желілері ашылып, жолдар кеңейіп, әдеміленіп келеді. Ең негізгісі, тарихи нысандар өз қалпын сақтаса екен. Өйткені, өткен күннің естелігі әрқашан белгі беріп тұрса дейміз. Өзім жұмысқа, кітапханаға велосипедпен қатынаймын. Спортпен шұғылданып, жүгірумен айналысамын. Бұрын веложолақ болмайтын, бүгінде ол бар. Қанша дегенмен, веложол керек. Әрі велоөлік мінген денсаулыққа пайдалы. Әлі де қаланың келбетін сұлуландырып, көк желекті көбейткен абзал.

Мереке құтты болып, қазақтың аймандайлы шаһарларының біріне айнала бергей!

Темірлан ҚАЙРАТҰЛЫ, асаба:

БҰЛ – ЕПТІЛЕРДІҢ ОРДАСЫ

Біз Алматыны бала күннен теледидардан көріп, газет-журналдан оқып, әлеуметтік желіден қарап, қызығып өстік. Шіркін-ай, бір барып, аралап келсек деп тамсанатын едік. Сол ниетімізге жетіп, қазіргі таңда осындамыз. Оқу оқып, мұғалімдік қызмет те атқарып жатырмыз. Қосымша той жүргізіп, асаба болып келеміз. Халықтың арқасында өз несібеімізді тауып жүрген жағдайымыз бар.

Алматыда көптеген әнші-биші, өнер адамдарымен сыйласып жүрміз. Талайымен табақтас, дәмдес болдық. Жақсымен тілдесіп, тәуірді кидік. Қарапайым тілмен айтқанда, көптеген жетістікке дәп осы қалада қол жеткіздік. Өзім Қызылорда өңірі, Арал жақтың тумасымын. Ауылда қалмай, Алматыда еңбек етіп жүргенімізге қуаныштымыз.

Қазір Алматыда жүргеніме 10 жыл болыпты. Ұй алып, отбасылы болдым. Алғашқы көлігімді де алдым. Бәрі осы қаланың берген мүмкіндіктерінің арқасында деп білем. Балкім, басқа жерге барғанда дәп мұндай оң нәтижеге қол жеткізем бе, ол жағын ойламаппыз. Әйтеуір бұл жақты ептілердің ордасы деп ұғамын. Мейрамнан мейрамға, табыстан табысқа жете берейік. Қала күні құтты болсын, алматылықтар!

● ТҮЙІН:

Әр шаһар өзіндік бет-бейнесімен көз тартады. Біздің ата-бабаларымыз дүниеде талай шаһар салған. Бір ғана Алтын Орда империясының өзінде Сарай-Бату, Сарай-Берке деген ғажайып, биік мұнаралы, ілім хәм мәдени орталығы көп ғаламға мәшһүр шаһарлары болған. Дәп сондай әсем әрі заманауи мекенге айнала бергей. Өйткені, Қазақ елінің үлкен мегаполистеріне қарап, шет ел біздің әлемдік аренадағы деңгейімізді аңғарады. Жасай бер, ару қала – Алматы!

Бетті дайындаған Олжас ЖОЛДЫБАЙ.

ҚАЛА КҮНІ ҚАРСАҢЫНДА

«АЛМАТЫНЫҢ СИМВОЛЫ – СЫЙЛЫҚҚА»

Мегаполис әуежайының жолаушыларына алма ұсынылады

14-15 қыркүйек аралығында Қала күні мерекесі аясында Алматы қаласының Туризм басқармасы, Алматы халықаралық әуежайы және ҚР ҰҚК Алматы қаласы Шекаралық бақылау басқармасымен бірлесе отырып, «Алматының символы – сыйлыққа» атты акция өткізеді.

Паспорттық бақылау аймағында халықаралық рейстердің жолаушыларына Алматының жылуды мен қонақжайлығын білдіретін «апорт» сұрыпты алмалар ұсынылады. Акция аясында шамамен 10 мың жолаушы мен 50-ден астам рейс қамтылады.

Қалалық туризм басқармасының өкілдері атап өткендей, осындай акциялар туристер үшін ерекше атмосфера қалыптастыруға, олардың келу сәтінен бастап Алматының бірегейлігі мен қонақжайлығын көрсетуге көмектеседі.

2024 жылдың 1-тоқса-

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

МЕРЕКЕЛІК ШАРА

ALMATY GARDEN SHOW

халықаралық фестивалі өтеді

Бүгін Алматының орталық саябағында Almaty Garden Show өтеді. Бұл – Қазақстандағы бау-бақша өнерінің, ландшафтық дизайнның және қоршаған ортаны абаттандырудың жалғыз халықаралық фестивалі.

Жыл сайынғы фестиваль Қала күнін мерекелеуге орайластырылған. Биыл іс-шара он екінші рет өтеді.

Іс-шара барысында ландшафт дизайнерлері мен сәулетшілері өсімдік питомниктері және бау-бақша өнімдері қызметтерін жеткізушілермен бірлесіп, бақшадағы «жоғары сән» саласындағы соңғы жетістіктерді көрсетеді. Биылғы жылы «Синергия ұранымен көрме бақтары» құрылады.

Шақырылған жетекші мамандар балалар мен ересектерге арналған көрнекі интерактивтер мен шеберлік сыныптарын өткізеді. Жасыл жәрмеңкенің шатырларында

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

СӘТІ ТҮСКЕН СҰХБАТ

Ғани МАЙЛЫБАЕВ,
қалалық Мәдениет басқармасының басшысы:

БАРШАМЫЗДЫ ДОСТЫҚҚА

«Алматының қадірін білгің келсе, Бірер күнге барып қайт, басқа елге...», – деп ақын жырлаған Алматының орны қай-қайсымыз үшін де тым ерекше екені анық. Осынау тау етегіндегі ару қала біздің жастық шағымыздың куәсі болды. Осында білім алдық, қаланың тұрғыны атанып, үлкен өмір жолын бастадық. Алматы махаббатымыздың куәсі болды. Отау құрып, үй болдық.

Ажырамас достықтың, адалдық пен пәктіктің куәсі сенсің, Алматы! Біз шаһарымыздың төл мерекесіне орай, қалалық Мәдениет басқармасының басшысы Ғани Майлыбаевты әңгімеге тартқан едік.

– Ғани Айдарұлы, Қала күні мерекесін баршамыз асыға тосып жүрміз. Әңгімемізді осынау думанды мерекенің маңызынан бастасаныз...

– Әрине, әрбір қаланың өзіндік бет-бейнесі, айшықты артықшылығы болады. Өркениетті елдің бәріне тән – бұл қаланың туған күнін атап өту мерекесі. Бұл мерекені әр ел өз мәдениетіне қарай тойлап жатады. Негізгі түп қазығы – халықтардың өзара достығы, бірлігі мен қалаға деген құрметі. Біздің шаһарымызда да тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан бастап, Қала күнін тойлау үрдіске енгені белгілі.

Бұл бір ерекше мереке. Өйткені, қаланың әрбір тұрғынының көкейінде туған қаласына деген сүйіспеншілік сезім, қалаға деген қамқор көңіл бас-тау алып жатады. Бұл мерекенің маңыздылығы да осында. Оған қоса, Қала күнін жәй ғана атап өтпей, Алматыдай үлкен шаһарда тұрып жатқан барлық халық бір-бірімен тату-тәтті өмір сүріп, мемлекетіміздің өркендеуіне өз үлесін қосса дейміз. Сондықтан

аталмыш мерекенің баршамызды достыққа бастап, бірлікке шақыратыны анық. Енді мерекені тойлау тарихына аз-кем тоқтала кетейін.

Жалпы, алғашқы жылдары біз Қала күнін қазан айының бірінші жексенбісінде тойлайтын едік. Қоңыр күзбен келген мереке берекенің бастауы іспетті болатын. Есіңізде болса, ол кезде барлық мерекелік шаралар Астана алаңында ұйымдастырылатын еді ғой. Осынау сәтте Алматының аспаны да, көшелері де әсем әуенмен тербеліп, ерекше жайнап кететін. Дегенмен, 2009 жылы қалалық мәслихаттың XIX сессиясында Қала күнін басқа күнге ауыстыру туралы шешім қабылданды.

Оның басты себебі – Қариялар мен Ұстаздар мерекесі тұспа-тұс келіп, Қала күнін басқа күнге ауыстыруға тура келді. Содан бері қарай Алматы күні мерекесі қыркүйектің үшінші жексенбісі деп белгіленіп, тойлана бастады. Әрі бұл өте ыңғайлы кез. Жаздың жылылығы әлі кете қоймаған, ауа райының да ең бір жайлы кезеңі саналады. Аталмыш

мерекені ең алғаш тойлай бастағанымызда тұңғыш рет оркестрлер шеруі өтіп, ұмытылмас оқиғаның біріне айналды. Содан бері достыққа бастаған мереке мазмұны жыл сайын толығып, мазмұны тереңдей түсті. Бұған қоса, Алматымыз алманың Отаны болғандықтан, жыл сайын мерекеді Алма жәрмеңкесі өтетін.

Мереке ауқымы кеңейіп, бұған 2015 жылы «Apple Fest» фестивалі қосылды. Енді Алматы тұрғындары үшін дәмі тіл үйірет алманың бірнеше түрін таңдап, керегінше алуларына мүмкіндік туды. Биыл да Алматы облысының түкпір-түкпіріндегі шаруа қожалықтары бау-бақшасында піскен алманың сан түрін қала тұрғындарына ұсынбақшы.

Сәтін салса, биылғы алма фестиваліне Алматы облысының Еңбекші қазақ, Талғар, Қарасай аудандарының бау-бақша серіктестігі 15 түрлі алма сортын әкелеміз деп отыр. Дәстүр бойынша биыл да 15 қыркүйек күні Тұңғыш Президент саябағында сағат 10.00-де «Алма Fest» фестивалі басталады.

Бұл күні саябақ аумағында түрлі концерттер, ашық аспан астындағы кинотеатр, көрмелер, колөнершілер жәрмеңкесі, балалар ойын алаңдары, фотоаймақтар, спорттық ойындарға арналған аймақтар және т.б. іс-шаралар ұйымдастырылады. Саябақ төрінде алматылықтар күні бойы отбасымен, қала қонақтарымен мерекені тойлап, «Алматы – сүйікті қалам» атты концертте Роза Рымбаева, Нұрғали Нүсіпжанов, Бақтияр Тайлақбаев, Жұбаныш Жексен, Диана Ис-

НЕ?

«КІТАП ОҚУҒА САЯХАТ»

Өтетін орны: Панфилов көшесіндегі Арбат. Күні мен уақыты: 12–15 қыркүйек аралығында, сағат 10.00-ден 20.00-ге дейін.

ҚАЙДА?

«OPEN AIR JAIDARMAN»

Өтетін орны: «Алатау» дәстүрлі өнер театрының алдында. Күні мен уақыты: 14 қыркүйек, сағат 18.00-де.

ҚАШАН?

LUXFM РАДИОСТАНЦИЯСЫНЫҢ ФЕСТИВАЛІ

Өтетін орны: Астана алаңы. Күні мен уақыты: 14 қыркүйек, сағат 16.00-де.

маилова және басқа да танымал артистердің өнерін тамашалайды. Сонымен қатар, Алатау» дәстүрлі өнер театрында өтетін «Ұлағат сөзім ұрпаққа» фестиваліне терме орындаушылары және еліміздің әр өңірінен келген жыраулар қатысады.

– Қала күнінде мәдени іс-шаралар өте көп. Өзгешелеу өтетіні бар ма?

– Біз осынау мереке аясында 150-ден астам әртүрлі форматтағы іс-шара өткізуді жоспарлаған едік. Өткізіліп жатқан әрбір іс-шараның өзіндік стилі мен мазмұны бар. Мәселен, «Алматы – біздің ортақ үйіміз», «Алматы – әсем қала», «Алматы – таза қала» ұғымы қала тұрғындары мен қонақтарына ерекше жылылық пен қуаныш сыйлайды. Қала күні болғандықтан мәдени-көпшілік шаралардың дені ашық аспан астында өтіп жатыр. Қала тұрғындары мен қонақтары Абай атындағы алаңда, Астана алаңында, Арбатта, Тұңғыш Президент саябағында, М.Ганди атындағы саябақта, «Алатау» театрының алдындағы алаңда, «Көктөбе» саябағында, Family Park саябағында, «Гүлдер» саябағында өтетін шараларды тамашалай алады. Өткізілетін шаралардың басым бөлігі тегін ұйымдастырылады. Бір айта кетерлігі, тек театрларда, Шапито циркінде, яғни жабық ғимараттарда өтетін қойылымдарға билет алу қажет.

Сонымен қатар, биылғы Қала күні өзіндік ерекшелікке де толы болмақшы. Мерекелік іс-шаралар барысында оркестрлер, театр артистері, таны-

мал әншілер қала ішінде арнайы автобуспен жүріп өтеді. Сосын аялдамаларға, көпқабатты үйлердің ауласына және ашық алаңдарға тоқтап, тұрғындарды перформанспен таңқалдырады. Әрине, тұрғындар мен қала қонақтары мерекелік шараларға аяқ астынан қатысып қалуы да әбден мүмкін. Өйткені, артистер жүріп өтетін шығармашылық бағыт алдын ала хабарланбайды. Сондықтан тосын сый болуы әбден мүмкін.

Сонымен қатар, мерекені тойлау барысында қаламыздағы метро бекеттері де нағыз өнер алаңына айналмақшы. Мұнда жонглерлер, акробаттар, симфониялық және джаз оркестрлері өнер көрсетіп, музейлер, кітапханалар мен мемлекеттік архив ұйымдастырған үлкен көрме өтеді. Метро жолаушылары әрбір бекетке тоқтаған сайын экспонаттармен танысып, әдемі әуен тыңдап, түрлі кітаптарды оқитын болады. Ару Алматының мерекесі әдеттегідей қаламыздың 8 ауданында да тойланады. Қаланың әр ауданында сауық кештері ұйымдастырылады. Ашық алаңда үлкен экрандар орнатылып, қала тұрғындары мен қонақтары кешкі уақытта тарихи, классикалық және анимациялық фильмдерді тамашалап, караокеде ән айтуына мүмкіндік туады.

Жалпы, бұл жобаға белгілі артистер де қатысып, тұрғындармен бірге караокемен ән айтады. Мереке барысында классикалық музыка әуесқойлары симфониялық оркестрлердің қойылымын тамашалап, үлкен шы-

ғармашылық ұжымдардың өнерін тыңдай алады. Сонымен қатар, Алматы тұрғындары джазды сүйетінімен де ерекшеленеді. Жаздың соңында өтетін джаз музыкасының мерекесі биыл да жалғасын табады. Жалпы, Алматыға ән арнамаған сазгер, жыр арнамаған ақын жоқ десе болады. Сондықтан өнер сүйер қауым Алматы туралы әндер фестивалі «Сағындым, Алматымды» атты ретро әндер кешін тамашалай алады. Өзіңіз байқап отырғандай, қала әкімдігі қыркүйек айының соңына дейін ауқымды мәдени бағдарлама әзірлеп отыр.

15–25 қыркүйек аралығында Қазақ мемлекеттік цирк артистері Тұңғыш Президент саябағында шоу бағдарлама ұсынғалы отыр. Бұл ретте саябақ аумағында алғаш рет Шапито циркі орнатылды. Үлкен жылжымалы манежде цирк өнерінің барлық жанрындағы артистер өнер көрсетеді. Жалпы, Шапито күмбезінің биіктігі 10 метрден асады. Сондай-ақ, 700 орынды, халықаралық стандарттарға сай. Бұл жолы қаламыздың ең кішкентай тұрғындары мен ересектер акробаттардың, жонглерлердің, клоундардың, басқа да цирк артистерінің ең үздік қойылымдарын тамашалайтын болады. Билет жағына келсек, бұл мәселе де қиындық туғызбайлы. Билет құны 3000–4000 теңге аралығында, оны алдын ала онлайн немесе «Шапито» циркінің кіреберісіндегі кассадан сатып алуына болады.

Сұхбаттасқан Рая ЕСКЕНДІР.

ҚАЛА КҮНІ ҚАРСАҢЫНДА

Суреттерді түсірген Самат СЕРІКБАЙҰЛЫ.

«ОТБАСЫМ – ОРДАМ, ОРМАНЫМ»

«Кемел» ықшамауданының Мәдениет үйінде Отбасы күніне орай, «Отбасым – ордам, орманым» атты мерекелік кеш өтті. Мерекелік кешті Жетісу аудандық Қоғамдық даму бөлімінің басшысы Рүстем Әжібекұлы ашып, мемлекет тарапынан көрсетіліп жатқан қолдау аясында аудан көлемінде атқарылып жатқан жұмыстар жөнінде баяндады. Сондай-ақ, аудан атынан қалалық «Мерейлі отбасы» байқауына қатысып екінші орынды иеленген Нұрғали мен Орынша Қанаевтарды құттықтап, бағалы сыйлық табыс етті.

Рая ЕСКЕРМЕСҚЫЗЫ

– Біздің аудан қарияларының барлығы белсенді. Олар тек аудан өміріне ғана емес, қала көлеміндегі іс-шаралардың да бел ортасынан табылады. Әсіресе, олардың ұрпақ тәрбиесіне сергек қарайтындығы мені қуантады. Сонымен қатар, жақында екі бірдей айтулы тойдың куәсі болдық.

Оның бірі – «Жақұт той» болса, екіншісі «Алтын той». Өмірдің бел-белесінен бірге асып, өнегелі ғұмыр кешіп келе жатқан ота-

ғасы мен отанасының өмір сүру қағидаты кімге болса да үлгі боларлық. Осындай жандардың жүріп өткен жолының өзі жастарымызға үлгі емес пе? – дейді Жетісу аудандық Ардагерлер кеңесінің төрайымы Тамара Шәкірова.

Айтса айтқандай, аталмыш ауданның қариялары өте белсенді. Кеш соңы мереке құрметіне арналған «Беу, айдай», «Зори Жетісу» хор ұжымы мен «Белсенді ұзақ өмір орталығының» өнерпаздарының жаңа концерттік бағдарламасына ұласты.

ШАҚЫРАТЫН МЕРЕКЕ

Суреттерді түсірген Қайрат ҚОНЫСБАЕВ.

НЕ?

«АЛМАТЫ – БІЗДІҢ ОРТАҚ ҮЙІМІЗ»
ОТБАСЫЛЫҚ ФЕСТИВАЛІ

Өтетін орны:
Республика сарайының алдындағы Абай алаңы.
Күні мен уақыты:
15 қыркүйек, сағат 10.00-ден 21.00-ге дейін.

ҚАЙДА?

«АЛМАТЫ – АРМАН ҚАЛА!»

Өтетін орны:
Республика сарайының алдындағы Абай алаңы.
Күні мен уақыты:
15 қыркүйек, сағат 11.30-да.

ҚАШАН?

«АЛМА FEST»
ФЕСТИВАЛІ

Өтетін орны:
Тұңғыш Президент атындағы саябақ.
Күні мен уақыты:
15 қыркүйек, сағат 10.00-де.

Әзірлеген Гүлжанат СЕМБАЕВА.

ЕСТЕН КЕТПЕС ЕСІМДЕР

БЕЛГІЛІ АДАМДАРДЫҢ БЕЛГІСІЗ ҚЫРЛАРЫ

Бір нәрсеге бір нәрсе сеп, түрткі болады. Осы жазбаны өзім сыртынан айрықша қадір көретін кісінің бойындағы бір қызық дағды жаздырды

Ғұмырбаяндық дүниелерді оқуға құмарлықтың әсерінен бе білмеймін, мені шығармашылығынан бөлек, белгілі адамдардың бойындағы беймәлім қыры мен сыры, қызық дағдысын білу көп қызықтыратын. Қызықтырып қана қоймай, түрлі ойға жетелейді.

Ойға серпіліс берер мына бір таңсық тақырыптан бастайын.

Табиғаттың ең тартымды төлі сірә, құс болар. Еуропаның, орыстың ірі ғалымдарын, әсіресе, шығармашылық адамдарын бұл тақырыптың ынтықтырмаған, өзіне магниттей тартпаған кезі жоқ. Дарвин адамдарды айтпағанда, құстарды табиғаттағы тірі тіршілік иесінің ішіндегі ең эстетикалық қуаты зор, кереметі деп таныған. Құстар әнінің білгірі И.Шамов бұлбұлдың дауысынан тырнаның, шымшықтың және басқалардың дауысын кезіктіреді. Бұлбұл өзі ұя салған жердегі құстар дауысын бойына тез сіңіреді екен және соның ішінен өзіне керекті алып пайдаланып, жетілдірген.

Демек, құс атаулының ішіндегі ең қабілеттісі әрі полиглотты бұлбұл деген сөз. «Самородок» бұлбұлдар аса шабыттанған жағдайда сағатына 300-ге жуық ән салады екен. Бұдан артық бай фольклор бола ма!? Құстар әні адамзат, адам шабытының қайнар көзі, сезімнің қозғаушы күші. Оның бір мысалы, кей елдерде «Құс қайыру» атты эстрадалық жанр болған. Біздің Қазақстандағы «Құс қайыруы» еске алыңыз. Ағылшындарда жыл сайын «Құстар фестивалі» өтеді. Оның жұмысына ханзада Чарльздің өзі қатысып, сөз сөйлейді. Он жетінші ғасырда өмір сүрген белгілі музыкант В.Принтц «құстардың әні көптеген композиторлардың ғажайып дүние тудыруына негіз салып бергеніне мен кәміл сенемін» деп жазды.

Ол рас. Глинка өмір бойына құстарға табынып өткен. Пәтерінде құстың ондаған түрі болыпты. «Ол құстармен бірге болған сайын өз бөлмесіне оралған соң күйсандықта отырып, ұзақ ойнайтын» деп еске алады композитордың әпкесі. Бірде композитордың өзі әнші Леоноваға «Маған тұтас бір музыкалық фантазия жазу үшін құстың бір ғана түшкіргені жетіп жатыр» деп өз құпиясынан сыр ашады.

Әйгілі әнші Нежданова кезекті концертке шығар алдында

Қолжазды жазған Нұрбоосын ӨРІСҰЛЫ.

Мәскеу түбіндегі орманға барып, бұлбұлдардың дауысын тыңдап қайтуды дағдыға айналдырған. Құстар әніне Чайковскийдің де қатты назары ауған. Қысқасы, құстар әні адамзаттың ең асыл рухани сыйы ретінде бағалы. Халқымыздың өнердегі біртуар тұлғалары да құстар әнінің құдіретін өзгенен жоғары болмаса, кем сезінбеген. Ақан серіге «Көк қаршыға», «Қараторғайды», Ықыласқа «Аққуды», Дәулеткерей, Дина, Кененге «Бұлбұлды», Әшімтайға «Қоңыр қазды», Нұрғисаға «Аққу», «Құстар әнін» жаздырған не құдіреті? Жазушылардың арасында бұл тақырыпқа Тәкен Әлімқұлов барғыштады.

Қазір білмедім, ілгеріде Илья Жақановтың үйінде тотықұс болатын. Құс дегеннен шығады, оған деген әуестікті тек шығармашылық адамдары емес, қарапайым жандардың да өмірінен кезіктіреді. Бірде «Алматы ақшамында» шаһарда балконында бүркіт ұстайтын қазақ туралы жазып едік. Расында, бөтен дағды ұстану бұл кісіні өзін өзгенен ерекшелендіру емес, ол тіпті оның өмірімен бөліп жара алмайтындай біте қайнасып, қанаттандырып, жаман ойлауға, өзін жаман сезінуге мұрша да бермейді. Абай айтқандай, «пендеде бір іс жалығу» дегеннен құтқарады екен. Демек, бұл ғылымда дәлелденгеніндей, ұзақ өмір сүрудің де бір кепілі. Біз білгенде тағы кімнің, қандай дағдысы бар еді?

Сәбит Оразбаев өленді домбыра шертіп отырып оқиды. Өтежан Нұрғалиев өмір бойы «Мода» журналын жаздырып оқыған. Бәлкім, елден ерекше көрініп, сәнді киініп жүретіні де содан. Асанәлі Әшімұлы кейде қарсыласы әлсіздеу болса, шахмат үстінде де түрлі шаруалармен айналыса береді. Үнемі жанында тұратын күнделігіне ойын түсіріп, қарсыласын күттіріп те қояды. Әзілхан Нұршайықов басқа жерді айтпағанда автобуста да қойын дәптеріне ойына келгенін түртіп қоюға уақыт тапқан екен. Еуропадағы Шекспирден кейінгі ұлы драматург делінетін Бернард Шоу 62 пьеса жазған адам. Соның басым көпшілігін трамвайда жазыпты.

Тахаң – Тахауи Ахтанов: «Қалибек қара сөздің өзін өлендетіп оқитын» деуші еді. Райымбек Сейтметов те Шәкен Аймановтың өлендетіп сөйлейтінін үнемі айтып отыратын. Өзі де бұл тәсілді көп спектакльде пайдаланып, талай актерді осы мәнерді алып қалуға тәрбиеледі. Ұлылардың осы ұлы қасиетін ұстап қалды. Бір спектакльдің репетициясына кірісер алдында міндетті түрде ақындардың өлендерін төгіліп, тоқтаусыз оқитын болған. Демек, өлең оқуды шабытының қозғаушы, қайнар көзіне айналдырған. Қадыр оны бекерге «сахнаның ақыны» деп атады дейсіз бе!?

Дағды көп қой. Бір жазушы аяғын шылаушыға салып отырып жазса, енді бірі ескі газет

тігінділерін парактаған. Мен үшін Әбікеннің «Қоңырын» тыңдағаннан кереметі жоқ. Тіпті, қаскөй талант Гитлер не істеген десенші! Оның жеке фотографы Генрих Гофман деген досы болған. Ол фюрердің халық алдында сөз сөйлеуге дайындығын түсіріп отырған. Сонсоң өзі суреттерді мұқият қарап шығатын болған. Ол күлкілі ме, сәтті ме, сәтсіз бе, сын көзімен қараған. Себебі, өзі де суретші болған ғой. Кейін кейбір суреттерін жоюға бұйрық бергенімен, оны Гофман түрлі жолмен сақтап қалған. Кейінірек «Гитлер менің досым» атты кітабына жариялаған. Айтпағым, кісі бойына Тәңірден берілетін ұлы қасиет, дағдылар өзі дарынды адамның өзгешелігінің де бір кемел көрінісі.

Осылайша белгілі адамдардың белгісіз қыр-сырын білуге деген ынтызарлық жылдар бойы жалғасып келе жатыр. Енді әрбір бергіні шолып, аяндап отырып осы жайды баяндауға себепші болған кейіпкерімізге де келіп жеттік.

Қазақтың таңғы шықтай мөлдір жазатын ақындарының бірі де бірегейі – Нармахан Бегалыұлы. Ешкімге ұқсамайтын, өз әлемімен ғана өмір сүретін ақынның бір ғажап қырын таяуда білдім. Бұл кісі қанша көз жұмып қарайын десе де, прозадан поэзия көреді екен. Тура Тахаң айтқан Қаллеки мектебі. Алты жасынан бастап Ғабит Мүсіреповтің шығармаларын

оқыған ол ұлы суреткердің прозадағы үлгісін поэзияда ұстанып келеді. Былай айтқанда, Ғабенмен ауырған. «Сөз біткен жерден саз басталады» деуші ме еді Шопен. Міне, сол прозашы Ғабен сөзінен мұның құлағына тек қана саз, ұлы сарын келетіндей жағдайға жеткен. Нараған мұндай ойға табан тіреуін былай пайымдайды.

– ...Прозашылар да ақыннан асырып жазады. Егер ол нағыз талант болса. Ғабит Мүсіреповтің «Темір пештің үстіндегі қара құман шырты-шырт түкіріп қояды» дейтін сөйлемі қандай керемет. Әрі сурет, әрі қайнап жатқан ойды білдіріп тұр. Қара құманның шырты-шырт түкіріп тұрғаны поэзия емес пе? Поэзия. Сол сияқты, Оралхан Бөкейдің тіркестері. Ол да қарасөзбен жырлады. Түргеневтің де қарасөзбен жазған жырлары бар.

Мен Ахмет Байтұрсынұлының «Қазақтың бас ақыны» деген мақаласын оқығаннан кейін, өзімнің өлең жазу тәжірибеме бір тәсіл, әдіс енді деп айтуға болады. Мысалы, әр шумақты жазғанда мен қазақтың «Елімай» әнінің ырғағына салып, іштей ыңылдайтын болдым («Қазақ әдебиеті», 19.05.2023).

Қайсыбір жылы Қазығұрт тауының етегіндегі «Мәңгілік ел» саябағы (белгілі меценат Бекет Тұрғараевтың идеясымен тұрғызылған) атты алып ескерткіштер мен кесенелер кешені бірнеше ескерткіштермен толықты. Соның бірі қилы-қилы заманда халықаралық бәйгелерден ұтып алған алтын, күмісін сатып, Ахмет Байтұрсынұлы түрмеден шығарып алған күш атасы Қажымұқанға арналды. Сол жерден Нарағанды көрдім. Көңілі босап: «мына Бекет үлкен сауап іс жасады. Тұлғалардың өлісін тірілтіп, тірілерін биіктетіп жүретін осындай жігіт бірнешеу болса, шіркін» дегені есімде. Содан ас үстінде Қажымұқан туралы шығарған салмағы шамамен бес-алты келі тартатын кітабын тартулады. Осынау қазынаны көкірегіме басып, Алматыға көтеріп келіп, «Ана тілінде» сүйінші сұрап, жарияланым бердік. Нараған телефон шалып, тағы бір қауқылдасып қалдық.

Содан бері жылдар өтті. Сол бір рухи қауышулар, ілтипатты ұшырасулар кей-кейде еске түсіп, елжіреп алуға зор себепші. Алайда, менің зор табысым жылдар бойы тірнектеп жинап, қойын дәптеріме түртіп жүретін белгілі адамдардың белгісіз қырын білуге деген құмарлықтың Нарағанмен толығы еді.

Айтары жоқ, бәрінен де Нарағаның Ғабенді қапысыз тануы бөлек. Расында, Ғабен прозасының бір ерекшелігі – әуезділігінде, сөзді ойнатуында. Бұл қасиетінің бір құпия жағдайына «Дәулеткерей. Ғабен. Шәміл» атты әсемде едәуір жауап тапқандай болып едім. Нарағаның парықтауындағы Ғабен болмысы сол ойымызды еселеп, құнын арттыра түсті. Жаңа бір туындысына кірісер алдында өзі симфонияға балаған Дәулеткерейдің «Жігерін» ұзақ тыңдайтын сыр-баз суреткердің туындысынан неге саз ұшқындамасын. Дегдар Ғабеннің өлендегі үлгісін ұстанған Нарағанның прозадан поэзия іздеуінің сырына енді ғана біршама қаныққандай халдемім.

Қали СӨРСЕНБАЙ.

ҚАРТТАР АЙЛЫҒЫ ҚАРСАҢЫНДА

АРДАГЕРЛЕР

дәрігерлік көмекке зәру

«Дүниеге келер бір рет,
Дария кеуде, тау мүсін.
Құрыштан құйған құдірет,
Қарттарым, аман-сауымысың?», –

деп шырқалар әннің жетегімен қаламызда тұратын қарияларымыздың жай-күйіне, әлеуметтік ахуалына назар салғанды жөн санадық. Анығын айтқанда, ардагерлердің елеулі бір бөлігі – осыдан отыз жылдай бұрын Алматыны айнала қоршаған ықшамаудан-дарға қоныстанған сол кездері қырықтың қамалын алған, елуді еңсергендер.

Айнабай
МӘДИ

Дәлірегі, қалалықтарға айналған қазақы ауылдардың тұрғындары. «Ауылды қария – ағынды дәрия» демекші, қаламыздың көркейіп, кемеліне келуіне осы қазыналы қарттар: ақ жаулықты аналар мен ақсақалды аталардың сіңірген еңбегі ересен. Олар да жас болған, қайратқа мінген, жігерлі-тін.

Тіпті, осы күні жасы сексеннен асса да, кейінгі буынға ақыл-кеңесін аямай, әлі де ат үстінен түспей жүрген арда азаматтарымыз да бар. Алматының өсіп-өркендеуіне өлшеусіз үлес қосқан сол қамқоры мол қарттарымыздың бүгінгі күнгі халі қалай? Әлеуметтік ахуалы қалай? Дәрігер көмегін қалай алады?

Шыны керек, Алматының қарттарына қалалық Ардагерлер кеңесі әлеуметтік қолдау жасап, жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп, ылғи көмек көрсетіп келеді. Бір айта кетерлігі, қалалық Ардагерлер ұйымы – шаһардың басқа қоғамдық бірлестіктерімен салыстырғанда, адам саны жөнінен көп саналатын белді ұйым. Деректерге сүйенсек, оның құрамында 253 мыңнан астам ардагер бар екен. Демек, шамамен алғанда, алматылықтардың он пайызы – осы еселі еңбегімен еленген зейнет жасындағы кісілер, қарттар.

Алматылық зейнеткерлерге қандай көмек көрсетіліп келеді? Үлкенге деген ізетіміз, шынайы құрметіміз тек Қарттар күнімен (айлығымен) шектеліп қалмаса екен дейміз. Әлбетте, бұл атаулы күндері мегаполисте бірқатар іс-шара жоспарланып, бұл науқан бір ай көлемінде өтеді. Егде жастағы алматылықтарға қандай қолдау көрсетілетіні жайлы Алматы қалалық Ардагерлер кеңесінің төрағасы Ақан Бижанов былай дейді: «90-жылдары Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы бүкіл әлемде Қарттар күнін өткізу туралы қарар қабылдаған болатын. Қалалық мәслихаттың шешімімен шаһарымызда қазан айы бойы қарт адамдар айлығы өтеді. Бұл қабылдаған шешімді қоғам өкілдері де бірауыздан қуаттады. Әдетте осы уақытта, яғни қазан айының басында қалалық ардагерлер кеңесі төралқасының мүшелері қала басшылығымен кездеседі. Онда олар біздің қаламыздың ардагерлер ұйымдары мен ардагерлер қоғамының өміріндегі көптеген проблемалық мәселе бойынша кеңеседі. Біз тек қарттар күнімен шектеліп қалмаймыз. Елге, қаламызға еңбегі сіңген ардагер азаматтарды үнемі назарға алып, қамқор пейіл танытуды басты міндетіміз деп есептейміз».

Алматы аудандарында ашылған «Ұзақ өмір сүру» орталығы аталатын мәдени-сауықтыру орындарына келіп-кетіп, белсенділік танытатындар да осы қарттыққа қажымаған ардагерлер. Ардагерлер ұйымы жетекшісінің қарт адамдарға арналған айлық барынша кең ауқымды болып, қалада тиісті іс-шаралар жоспары әзірленетінін айтқаны бар. Әлбетте, әр ауданда көпшіліктің қатысуымен өтетін мәдени-демалыс іс-шаралар «қарттар айлығында» ғана ұйымдастырылмай, ай сайын өткізілсе, артық емес. Егде кісілерге сан алуан сый-сияпат жасалып, қайырымдылық түскі ас ұйымдастырылса, қанеки! Әрине, егде кісілердің бұл күні мұражайға, театрға, экскурсияға тегін баруы қамтамасыз етілгені жөн.

Бар мәселені қарттар күні (айлығына) тіреп қоймай, әр айдың атаулы мерзімінде медициналық мекемелерде «ашық есік» күні өткізілсе дейміз. Қарт алматылықтар сонда ай сайын терапевт, невропатолог, хирург пен басқа да мамандардың қабылдауынан өте алар еді. Өздігінен жүре алмайтын қарттардың үйіне медициналық қызметтің кешенді бригадалары жетер еді. Кәсібінен нәсібін тапқан үлкенге құрметі айрықша азаматтар бұған тартынбас. Тек бағыт-бағдарын берсе болды.

Бұған бюджеттің қаражатынан тыс, демеушілер қаржысын тартудың мәнісі осында. «Әрине, бұл бір күндік, бір айлық қана жұмыс емес деп айтар едім, бұл жұмыс мақсатты түрде, әкімдіктің басшылығымен жыл бойы жүргізіліп келеді. Бұл жұмыс қала және аудан әкімдіктерімен бірлесіп атқарған қаланың ардагерлер ұйымдарының негізгі жұмысы болып табылады», – деген Ардагерлер кеңесінің төрағасының сөзіне сенелік. Көз жүгіртсек, қала ардагерлері мен зейнеткерлеріне практикалық көмек те көрсетіледі екен. Қаржылық көрсетілген қолдаудың 13 түріне ғана қала бюджетінен қаражат қастырылыпты. Соның ішінде ыстық және суық су есептегіштерін орнату, ауыстыру, газ жабдықтарын жүргізу және орнату шығындары бар. Сонымен бірге, санаторийге төленер жолдаманың құнының өтелуі осыған кіреді, т.б.

Бытыр 1 млрд теңгеден астам қаржыға 14 мыңға жуық зейнеткерге біржолғы көмек көрсетіліпті.

сала мамандарына қаралу үшін ең бірінші терапевттың қабылдауында болуы қажет. Ал оған жазылу үшін бірнеше күн күту керек. Мұндай жағдайда науқас уақытша айығып, дерті асқынып, не өліп кетуі де мүмкін.

Жұмыс бабымен емханаларды жиі аралаймыз. Сондайда сырқат ардагерлердің көбі бізге арызданады. Олар урологке қаралғысы келсе, бірнеше күн күттіріп, «алдымен терапевтке барыңдар» дейді екен. Сөйтіп, олардың ауруы қайта асқынып, кері қайтуына тура келеді. Оның үстіне дәрі-дәрмек деген қымбат. Бір ғана ыстықты қайтаратын, суыққа ішетін, жөтелге пайдаланатын дәрілердің өзі 3-4 есе қымбаттап кеткен. Науқасқа оны алудың өзі қиын.

Бізге беретін дәрілерге көбіне-көп МӘМС-тің ақшасы жетпейді. Қолжетімсіз. МӘМС-тен мән кетті. Оның пайдасынан гөрі, зияны басым боп тұрғандай. Кейбір ардагерлерге түк пайдасы жоқ. Оны қолжетімділер пайдаланып кетуде. Қарапайым ардагерлер оны ала алмайды, бара алмайды. Шағымданушылардың дені осы пікірде. Көп емханада кезек көп. Көп отырған адам өз ауруына ауру қосып алады. Дәрігерге жеткеннен гөрі үйге жетіп сұлағаны жөн. «Дәрігерді үйге шақырту – қиындық, келе бермейді» дейді шағымданушы ардагерлер. Осындай мәселені біздің медкомиссия қарайды. Кейде емхана басшыларына қолқа саламыз. Емхана басшыларының жиі-жиі ауысуы да бұған кедергі. Соңғы 2-3 жыл ішінде төрт-бес басшы ауысқан жағдай да бар. Осыдан соң дәрігерлік тұрақты кеңес алу қайдан болсын...

#АДАЛАЗАМАТ

ТӘРБИЕ – ТҰЛҒАЛЫҚ ТӨЛҚҰЖАТЫМЫЗ

немесе саналы ұрпақ жайында бірер сөз

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2023 жылдың 1 қыркүйегіндегі Жолдауында: «Адал азамат және тұғырлы тұлға болудың негізгі бала кезден қалыптасады. Сондықтан біз жас ұрпақтың қауіпсіз әрі алаңсыз өмір сүруін қамтамасыз етуге тиіспіз» деген болатын. Үкімет тарапынан әрдайым келешек ұрпақтың болашағына көңіл бөлінеді.

Кез келген мемлекеттің айнасы – білімді, саналы, өскелең ұрпақ. Себебі, елдің өркендеп, дамуы, көркейіп, гүлденуі жастардың қолында. Тәрбие талбесіктен қаланатыны анық. Отан – отбасыдан басталады. Міне, үлкен жауапкершілік ең алдымен ерлі-зайыптының, ата-ананың қолында. Біздің қазақ бала тәрбиесіне ерте жасынан үлкен көңіл бөлген. Оны біз баласын бесік жырымен әділдеп, халық ертегілерін оқып беріп отырғанын білеміз. Иә, әр ертегінің өзіндік терең мән-мағынасы, пәлсапасы бар. Бірі ақылды һәм саналы болуға шақырса, енді бірі батылдықты пен ержүректікке тәрбиелейді. Дана халқымыздың бұл әрекетінің сыры неде? Жауабы біреу-ақ. Өмірлік көзқарасы жанадан қалыптасып келе жатқан балаға дұрыс бағыт көрсету. Жас шыбықты дұрыс ию. Міне, сол кезде бала санасы жастай ненің дұрыс, ненің бұрыс екенін айыра бастайды. Осылайша жас буын өз бойына шым-шытырқы оқиғаларға толы қарапайым ертегілер арқылы жақсы қасиеттерді дарытады.

Жалпы, атам қазақ ұл мен қыздың тәрбиесіне үлкен жауапкершілікпен қараған. Мәселен, ұл баланы жауапкершілікті сезінуге үйретсе, қыз баланы «қырық үйден» тыйып отырған. Ата-бабамыз ер балаға кішкентай кезінен ат тізгінін ұстатқан. Сосын одан ары жылқы тізгіндеген баланың бойына әртүрлі өнерді сіңірткен. Себебі, қазақ халқында «Жігітке жеті өнер де аз» деген керемет сөз бар. Баланы жастайынан жан-жақты, әрі саналы қылып өсіруге тырысқан. Ойының ұшқырлығымен бірге ептілікті қатар алып жүретін баладан елдің ертеңін ойлайтын азамат өсеріне сенген. Осындай тәрбиенің арқасында қаншама көсем, батыр, шешен, би бабаларымыз жастайынан ел ісіне араласты.

Енді қыз баласының тәрбиесіне келейік. Дана халқымыз қыз баласын қатты құрметтеп, төріне шығарған. Жастайынан қарапайымдық пен ұяңдылыққа, даналыққа, ибалы болуға тәрбиелеген. Осы орайда «Қызға қырық үйден тыйым» деген сөздің мағынасы қандай? Бұл қыз баласын шектеу емес. Керісінше, қыздың ары мен абыройының биік екенін білдіреді. Ата-бабамыз қыздың ар-абыройын, өз өмірінен артық қойған. Саналы ұрпақтың саналылығын тәрбиесінен байқауға болады. Алайда, қазіргі уақытта жастарымыздың саналы болуына не кедергі? Неліктен аға буынның оларға көңілі толмай жатады.

Біріншіден, бала тәрбиесіне немқұрайлық таныту. Ал жақсы мен жаманды айыра алмайтын адамда сана болмайды. Керісінше, айналасына бейтараптық танытып, көмек қолын созуға асықпайтын адам болады. Немқұрайлық жақсылыққа әкелмейтіні ақиқат. **Екінші бір себеп**, «ұят емес» сөзі. Көп жастан байқайтынымыз – бойларынан ұяттың кеткендігі. Қоғамдық орындарда ұлдар тұрмақ қыздардың аузынан «ақ ит кіріп, көк ит» шығып жатады. Онымен қоймай, жанындағы үлкендерден қысылмайды. Әдептіліктің бастауы ауыздан шығар сөз екені хақ. **Үшіншіден**, адамгершіліктің жоқтығы. Көбіне бұны біз қоғамдық көліктерде көреміз. Орын үшін қырық пышақ болған үлкендер мен жастар. Бұл жерде орнынан тұрып орын беру тәрбиеден емес, адамгершіліктен. Кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетудің өзі адамдықтың белгісі. Тәрбие бәріне бірдей берілуі мүмкін. Алайда, оны қабылдау адамның санасынан.

Енді бәсекеге қабілетті саналы ұрпақтың бойындағы басты қасиеттерді атап өтелік. Абырой, ар-намыс – елдің ертеңін ойлайтын, Отаны үшін отқа түсуге жетелейтін қасиет. Бойында бұндай қасиеті бар адам өзін ғана емес, айналасын қорғауға қауқарлы. Иә, елімізді көркейтіп, дамытуға білектің күші жеткіліксіз. Білім мен ғылым керек. Озық технологиялары дамыған, үздік мемлекеттердің қатарында болу үшін көзі ашық, көкірегі ояу ұрпақ тәрбиелеу қажет. Бұл өскелең бүлдіршіндердің бойында болуы қажет маңызды қасиеттер. Саналы ұрпақ тәрбиелеуде балабақшалардың рөлі жоғары. Сондықтан мектепке дейінгі мекемелердегі бағдарламалардың өзегі қазақилыққа жақын болуы керек сияқты. Ана тілімен сусындап өскен бүлдіршіннен елжанды ұрпақ шығары хақ.

Ернұр ЕРІАНҰЛЫ.

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Семен ШЕРИЯЗДАНОВ,
Алматы қалалық Ардагерлер кеңесінің медициналық
комиссия төрағасы:

МӘМС-тен мән кетті

Жасым сексеннің бесеуінде. Ілгеріде Шығыс Қазақстан аймағында, кейіннен Алматыдағы медициналық мекемелерде басшылық қызмет атқарып, зейнетке шықтым. Сонда да болса, Құдайға шүкір, алматылық ардагерлерге қолдан келген көмегімді көрсетудемін. 2017 жылдан бері мен Алматы қалалық Ардагерлер кеңесінің медициналық комиссиясын басқарамын. Комиссия құрамында бес адам бар. Халықаралық «Қызыл крест-Жарты ай» қоғамының медбикелерімен бірлесе жұмыс істейміз. Солардың жәрдемімен бірсыпыра жұмыстар атқарудамыз. Соларды пайдаланып, қаланың әр аумағында тұратын, төсек тартып жатқан қарт науқастардың ем-домына көмек көрсетеміз. Солардың бірнешеуі – ҰОС ардагері, қалғаны солармен теңестірілген тұл майдангерлері, ұзын саны қырықтан астам.

Қаламызда тұл ардагерлерінің саны сегіз мыңдай адам. Олардың алды тоқсаннан асса, кейінгілері сексеннің бесеу-алтауында. Бұл адамдар өз бетінше емханаға не ауруханаға бара алмайды. Мәселен, невропатолог, травматолог сынды

ҚАЗАҚЫ ПАЙЫМ

«ТЕКЕ СҮМБІЛЕ» ТӨБЕДЕ ТҰР

Ол ауа райының жайсыз кезін, күзгі жауынды, дауылды ала келеді

Бұл мезгілді «Толған ай» дейді. Ол қазақ күнтізбесі бойынша айдың 15-16-сына тура келеді. Айдың 15 күні жарық, 15 күні қараңғы деген сөз, міне, осыдан келіп шыққан.

Сәрсенбек БЕКМУРАТУЛЫ

Қазекен қандай болжам жасаса да ой елегінен өткізбей, тәжірибеге сүйенбей, әбден көзін жеткізбей айтпайды. Таразы туғанын жазғанбыз. Енді оның амалы «Теке сүмбіле» төбе көрсете бастады. Қыркүйектің 25-іне дейін жалғасатын жаздың соңғы амалы. Бұрынғылар күзді бастап тұрған қыркүйекті жылауық ай дейді. Өте тұрақсыз ай. Бір күн шуағын шашып, бір күн қара бұлт еңсені басып тұрады...

Осыдан 3-4 күн бұрын ауа райы салқын болды. Аспанды бұлттар тұмшалап, торлап, еліміздің бірқатар аймағында жаңбыр жауды, құйынды жел тұрды. Алматыда бұл көрініс оқта-текте себелеп, сіркіреген жаңбырмен шектелді.

Бар аймақ түрленіп, жадырап, Ой-қырда күзгі төл жамырап... Жапырақ түске енді сап-сары, Сап-сары елімнің аспаны, – деп ауыл ақыны жырлағандай, осы мезгілде қозыны енесінен айырады. Қозы күзем болады. Өзен суына қозыны тоғытады. Малшылар жайлаудан түсуге кіріседі. Бидай, жүгері піседі, егіншілер астық орады. Күн мен түн теңеліп, қатты ыстық қайтып, ауа райы бірқалыпқа түсе бастайды. Шөптің өсуі тоқтайды.

Пішен шабу қолға алынады. Жаздың соңы болғандықтан, күздің салқыны сезіледі.

Аспан денелерінде де өзгеріс пайда болады. Айдың орны өзгеріп, жер мен күннің қарсы жағына өтеді. Оның жер шарына қараған бетіне күн нұры түсіп, ай сүттей жарық болып көрінеді. Соның әсерінен осы мезгілде түн жарық болады. Қазекен бұл мезгілді «Толған ай» дейді. Ол қазақ күнтізбесі бойынша айдың 15-16-сына тура келеді. Айдың 15 күні жарық, 15 күні қараңғы деген сөз, міне, осыдан келіп шыққан. Қолданыстағы күнтізбе бойынша, қыркүйектің 20-21-іне ай толады. Жаңа ай мен ескі ай арасын, яғни екі айдың өзара ауысу аралығын «Өліара» дейді. Өліара кезінде ауа райы құбылмалы, жауын-шашын көп болады. Қазақ халқы айдың өліарасы мен жаңа айдың тууына өте мән берген.

Алғаш ай орақтанып көрінген күні айға қарап: «Жаңа ай жарылқа, ескі ай есірке!» деп тілек тілеп, бетін сипаған. Бұл ежелден келе жатқан салтымыз.

Қазақ, қырғыз, өзбек, түрікмен, тәжік, парсы, пуштун (Ауғанстан) күнтізбелерінде Сүмбіле жұлдызы 31 күндік зодиак айы саналады. Ол тамыздың 29 жұлдызынан қыркүйектің 28 жұлдызына дейін созылатын ең үлкен амал. Сүмбіле (Сириус) – аспанның Оңтүстік жарты шарында орналасқан ең жарық жұлдыз. Оның жалтырауы 1,46 жұлдыздық шамаға тең. Сүмбіленің Күннен қашықтығы 2,7 парсек. Сүмбіле диаметрі жағынан Күннен екі есе үлкен, жарқырауы Күн жарқырауынан 22 есе артық.

Қазақ халқы сүмбіленің алғашқы жартысын «Лақ Сүмбіле», екінші жартысын «Теке

Сүмбіле» деп атайды. Қазір соңғысы жүріп жатыр. Атауының өзі аңғартып тұрғандай ауа райы енді жайсыздана бастайды. Текенің мінезі де бірқалыпты емес қой. Енді бірер күнде көкті қайта бұлт торлап, жаңбыр жаууы мүмкін. Ары қарай қайта жылымық басталады.

Өткен пайымдарымыздың бірінде Мизам келмей күз басталмайтынын, күн суытпайтынын айтқанбыз. Сол амал, міне, есік қағып тұр. Мизам амалы көрініс бере бастады... Күн бұрынғыдай ысы түсті. Мұндай мамыражай мезгілді бұрынғылар Мизам шуақ деп атаған. Оның соңын күтіп кезекте «Кемпір шуақ» («Келін шуақ») тұр.

Бүгін қолданыстағы күнтізбе бойынша, қыркүйектің – 13-і. Ай жүйесіне сүйенсек, айдың 10-ы. Қазақша, ертең қыркүйектің – 1-і. Апта айдың басын, ортасын қамтып тұр. Ауа райында өзгеріс болуы әбден мүмкін.

Қайсыбір жылдары қыркүйекте қаздардың оңтүстігіне қайта бастағанын көргенбіз. Әзір ондай қозғалыс білінбейді. Күз ұзаққа созылатын сынайлы.

БАБАЛАР БОЛЖАМЫ

КҮЗДЕ:

- * Тышқан биікке шығып шықылдаса, ұзамай қар жауады.
- * Жылан мезгілінде ұйықтамаса, күз ұзақ әрі жылы болады.
- * Торғайлар ұясына мамық таси бастаса, күн қатты суытады.
- * Қыс қатты болатын болса, тиін ұясын төмен жерге, жылы болса, жоғары жасайды.
- * Аққу солтүстіктен оңтүстікке қарай кеш қайтса, күз әрі ұзақ, әрі жайлы болмақ.

КӨРІКТЕНДІРУ

АУҚЫМДЫ ТАЗАЛЫҚ

Алматы Қала күнін тойлауға қалай дайындалып жатыр?

Қала күнін мерекелеу қарсаңында Алматыда көппәтерлі тұрғын үйлердің аулаларының, көшедегі қоқыс жәшіктерінің және арық желісінің аумағындағы қоқыстарды тазалау бойынша ауқымды жұмыстар жүргізіліп жатыр.

Аула ішіндегі аумақтарда қоқыс контейнерлерінің тез толуы жылы кезде ірі мегаполистің өзекті мәселесі. «Таза Қазақстан» бағдарламасы аясында қалада 700-ден астам контейнерлік алаңды санитарлық өңдеу, жуу, залалсыздандыру, 24 747 көше және ауланың қоқыс жәшіктерін тазарту жұмыстары жүргізіледі.

Аула аумақтарының санитарлық және эстетикалық жай-күйін қамтамасыз ету мақсатында қолданыстағы контейнерлік алаңдарды жаңғырту және тереңдетіле көмілген үлгідегі контейнерлерге ауыстыру жұмыстары жалғасып отыр. 2024-2025 жылдары 2 мыңнан астам жаңа контейнер орнату жоспарланған.

Тереңдетіле көмілген типтегі контейнерлердің негізгі артықшылығы, эстетикалық көрініс, құрылыс алаңындағы аудандардың қысқаруы, жағымсыз иістің болмауы, құстар мен бұрлық жануарлардың кіруіне тосқауыл қою.

Бұған қоса, Алматы қаласының Экология және қоршаған орта басқармасы Алматы қаласының Полиция департаментімен бірлесіп, ірі көлемді қоқыстарды шығару бөлігінде көріктендіру ережесін бұзушыларды анықтау бойынша рейдтік іс-шаралар жүргізуде. Бір айдың ішінде қалада 16 бұзушы анықталды, оларға қолданыстағы заңнамаға сәйкес ескерту мен айыппұл жазылды.

Естеріңізге сала кетейік, қала күні қарсаңында Алматыда Тазалық апталығы өтіп жатыр. 9–13 қыркүйек аралығында «Алматы – біздің ортақ үйіміз» қалалық науқаны және «Таза Қазақстан» республикалық бағдарламасы аясында көшелерді жинау, қалалық инфрақұрылымды, аула аумақтарын, балалар алаңдарын, субұрқақтарды, өзендер мен су айдындарының жағалауын, саябақтарды, скверлер мен тау бөктерін ретке келтіру бойынша ауқымды жұмыс жүргізіледі.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

«ХАЛЫҚ ҚАТЫСАТЫН БЮДЖЕТ»

ДЕМАЛЫС АЙМАҒЫ ПАЙДА БОЛАДЫ

Түрксіб ауданы тұрғындарының өтініші бойынша «Халық қатысатын бюджет» жобасы аясында «Жұлдыз» шағынауданындағы аллея жаңартылды.

Жобада жайлы демалыс үшін қоғамдық кеңістік құруға барлық жағдайлар қарастырылған: 25 шағын сәулет формасымен балалар және спорт алаңдары, жаяу жүргіншілер жолы, 60 орындық пен қоқыс жәшігі, 114 көше жарықтандыру шамдары, жасыл желектерді автоматты суару жүйесі.

Жаңарту жұмыстары қолданыстағы абаттандыру нысандарына да әсер етеді – учаскеде орналасқан баскетбол алаңын толығымен қалпына келтіру жоспарлануда.

Бүгінгі таңда көгалдарды төсеу және ша-

ғын сәулет формаларын орнату жұмыстары жалғасып жатыр.

Жұмыстардың аяқталуы уақыты қыркүйек айының соңына дейін жоспарлануда. Ағымдағы жылы Түрксіб ауданында «Халық қатысатын бюджет» бағдарламасы бойынша 52 абаттандыру жобасы іске асырылады.

«Халық қатысатын бюджет» жобасы – бұл тұрғындар мен әкімдіктердің бірлесіп, жергілікті бюджет қаражатынан жүзеге асырылатын жоба.

Тұрғындардың өздері абаттандыру бойынша ұсыныстарын ұсынып, жоба деңгейіне дейін пысықтайды, содан кейін онлайн-дауыс беру арқылы жеңімпаздар анықталады.

Алматы қаласының әкімі Ерболат Досаевтың тапсырмасымен биыл осы бағдарлама бойынша қаржыландыру көлемі 2 млрд теңгеге дейін ұлғайтылды.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».

Алматы қаласы мәслихаты шешімін мемлекеттік тіркеу туралы АҚПАРАТ

Алматы қаласы мәслихатының 2024 жылғы 28 тамыздағы №144 шешімі Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің эталондық бақылау Банкінің мемлекеттік тізілімінде электрондық түрде 2024 жылғы 10 қыркүйекте №200480 болып тіркелді.

ШЕШІМ	№144
2024 жылғы 28 тамыз	

«Алматы қаласындағы бейбіт жиналыстарды ұйымдастыру және өткізу үшін арнайы орындарды, сондай-ақ арнайы орындарды пайдалану тәртібін айқындау туралы» Алматы қаласы мәслихатының 2020 жылғы 23 маусымдағы №462 шешіміне өзгеріс енгізу туралы

Алматы қаласының мәслихаты **ШЕШТІ:**
1. «Алматы қаласындағы бейбіт жиналыстарды ұйымдастыру және өткізу үшін арнайы орындарды, сондай-ақ арнайы орындарды пайдалану тәртібін айқындау туралы» Алматы қаласы мәслихатының 2020 жылғы 23 маусымдағы №462 шешіміне (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде №1622 болып тіркелген) келесі өзгеріс енгізілсін:
аталған шешімнің қосымшасындағы:
2-тармақта:
реттік нөмірі 2.2-жол мынадай редакцияда жазылсын:
«

2.2.	«Сары Арқа» кинотеатрының артындағы гүлзар	Аумақта: - жасанды жарықтандыру; - электр энергиясын қосуға арналған нүкте; - бейнебақылау және бейнетіркеу камералары; - 20 тұрақ орны (1 кіру, 1 шығу) бар.	1000 адамнан артық емес
------	--	---	-------------------------

»;
реттік нөмірі 3.3-жол мынадай редакцияда жазылсын:
«

3.3.	Амангелді Иманов атындағы саябақ	Аумақта: - жасанды жарықтандыру; - электр энергиясын қосуға арналған нүкте; - бейнебақылау және бейнетіркеу камералары; - 20 тұрақ орны (1 кіру, 1 шығу) бар.	500 адамнан артық емес
------	----------------------------------	---	------------------------

»;
реттік нөмірі 4.4-жол мынадай редакцияда жазылсын:
«

4.4.	Юрий Гагарин даңғылынан бастап Жамбыл Жабасев көшесінің бойымен Сәбит Мұқанов көшесіне дейін	Аумақта: - көше бойында жарықтандыру; - бейнебақылау және бейнетіркеу камералары бар.	1000 адамнан артық емес
------	--	---	-------------------------

».
2. Осы шешім алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Алматы қаласы мәслихатының төрағасы	М.ОТЫНШИЕВ
-------------------------------------	------------

Алматы қаласы мәслихаты шешімін мемлекеттік тіркеу туралы АҚПАРАТ

Алматы қаласы мәслихатының 2024 жылғы 28 тамыздағы №145 шешімі Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің эталондық бақылау Банкінің мемлекеттік тізілімінде электрондық түрде 2024 жылғы 10 қыркүйекте №200468 болып тіркелді.

ШЕШІМ	№145
2024 жылғы 28 тамыз	

«Алматы қаласының аумағында сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастырғаны үшін ай сайынғы төлемақы мөлшерлемелерін бекіту туралы» VI сайланған Алматы қаласы мәслихатының XXXIII сессиясының 2018 жылғы 14 қыркүйектегі №259 шешімінің күші жойылды деп тану туралы

«Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Алматы қаласының мәслихаты **ШЕШТІ:**
1. «Алматы қаласының аумағында сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастырғаны үшін ай сайынғы төлемақы мөлшерлемелерін бекіту туралы» VI сайланған Алматы қаласы мәслихатының XXXIII сессиясының 2018 жылғы 14 қыркүйектегі №259 шешімінің (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде №1503 болып тіркелген) күші жойылды деп танылсын.
2. Осы шешім 2024 жылғы 1 қарашадан бастап қолданысқа енгізіледі.

Алматы қаласы мәслихатының төрағасы	М.ОТЫНШИЕВ
-------------------------------------	------------

Алматы қаласы мәслихаты шешімін мемлекеттік тіркеу туралы АҚПАРАТ

Алматы қаласы мәслихатының 2024 жылғы 28 тамыздағы №146 шешімі Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің эталондық бақылау Банкінің мемлекеттік тізілімінде электрондық түрде 2024 жылғы 10 қыркүйекте №200481 болып тіркелді.

ШЕШІМ	№146
2024 жылғы 28 тамыз	

Алматы қаласының аумағында сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастырғаны үшін ай сайынғы төлемақы мөлшерлемелерін бекіту туралы

Қазақстан Республикасы «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» (Салық кодексі) 2017 жылғы 25 желтоқсандағы Кодексінің 605-бабына сәйкес Алматы қаласының мәслихаты **ШЕШТІ:**
1. Алматы қаласының аумағында сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастырғаны үшін ай сайынғы төлемақы мөлшерлемелері осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.
2. Осы шешім 2024 жылғы 1 қарашадан бастап қолданысқа енгізіледі.

Алматы қаласы мәслихатының төрағасы	М.ОТЫНШИЕВ
-------------------------------------	------------

Алматы қаласының аумағында сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастырғаны үшін ай сайынғы төлемақы мөлшерлемелері

Р/с №	Сыртқы (көрнекі) жарнама түрлері	Сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастырудың бір жағы үшін ай сайынғы төлемақы мөлшерлемелері (айлық есептік көрсеткіш – бұдан әрі АЕК)	
		«А» санаты	«В» санаты
		3	4
1.	Бейнекөрініс арқылы таратылатын сыртқы (көрнекі) жарнаманы қоспағанда, 2 шаршы метрге (бұдан әрі – ш.м) дейінгі сыртқы (көрнекі) жарнама	4	2
2.	Лайтбокстар (сити-форматта)	6	3
3.	Бейнекөрініс арқылы таратылатын сыртқы (көрнекі) жарнаманы қоспағанда, ауданы мынадай сыртқы (көрнекі) жарнама:		
3.1.	2-ден 5 ш.м-ге дейін	10	5
3.2.	5-тен 10 ш.м-ге дейін	20	10
3.3.	10-нан 20 ш.м-ге дейін	40	20
3.4.	20-дан 30 ш.м-ге дейін	60	30
3.5.	30-дан 50 ш.м-ге дейін	100	50
3.6.	50-ден 70 ш.м-ге дейін	140	70
3.7.	70 ш.м-ден жоғары	200	100
4.	Шатырүсті жарықты сыртқы (көрнекі) жарнама (жарық-динамикалық панно немесе көлемді неонды әріптер):		
4.1.	30 ш.м-ге дейін	60	30
4.2.	30 ш.м-ден жоғары	100	50
5.	Бейнекөрініс арқылы таратылатын сыртқы (көрнекі) жарнаманы қоспағанда, палаткалардағы, тенттердегі, шатырлардағы, бастырмалардағы, қалқа-шатырлардағы, тулардағы, вымпелдардағы, штандарттардағы, көше жиһаздарындағы (жабықтарындағы) сыртқы (көрнекі) жарнама:		
5.1.	5 ш.м-ге дейін	2	1
5.2.	5-тен 10 ш.м-ге дейін	4	2
5.3.	10 ш.м-ден жоғары	6	3
6.	Бейнекөрініс арқылы таратылатын сыртқы (көрнекі) жарнаманы қоспағанда, уақытша типтегі дүңгіршектердегі сыртқы (көрнекі) жарнама:		
6.1.	2 ш.м-ге дейін	4	2
6.2.	2-ден 5 ш.м-ге дейін	4	2
6.3.	5-тен 10 ш.м-ге дейін	6	3
6.4.	10 ш.м-ден жоғары	16	8
7.	Жылжымалы жайма жарнама	10	10
8.	Бейнекөрініс арқылы таратылатын, ауданы мынадай сыртқы (көрнекі) жарнама:		
8.1.	20 ш.м-ге дейін	40	20
8.2.	20 ш.м-ден жоғары	60	30
9.	Жүгіртпе жол арқылы таратылатын сыртқы (көрнекі) жарнама	6	3

Санаттар бойынша Алматы қаласының негізгі алаңдары мен магистральдарының тізбесі:
«А» санаты: Достық даңғылы, Керей-Жәнібек хандар көшесі («Медеу» мемлекеттік табиғи паркінің шекарасына дейін, Райымбек даңғылы, Дінмұхамед Қонаев көшесі, Құрманғазы Сағырбайұлы көшесі, Абай Құнанбаев даңғылы, Абылай хан даңғылы, Әл-Фараби даңғылы, Нұрсұлтан Назарбаев даңғылы, Бауыржан Момышұлы көшесі, Сүйінбай Аронұлы даңғылы, Жұмағали Сайын көшесі, Сәкен Сейфуллин даңғылы, Бекен Жамақаев көшесі, Александр Пушкин көшесі, Тайыр Жароков көшесі, Қаныш Сәтбаев көшесі, Қажымұқан Мұңайтпасов көшесі, Ахмет Байтұрсынұлы көшесі, Ыбырай Алтынсарин даңғылы, Тұрар Рысқұлов даңғылы, Желтоқсан көшесі, Николай Гоголь көшесі, Жібек жолы даңғылы, Жамбыл Жабасев көшесі, Қабанбай батыр көшесі, Қарасай батыр көшесі, Бөгенбай батыр көшесі, Төле би көшесі, Қазыбек би көшесі, Өйтеке би көшесі, Мұқағали Мақатаев көшесі, Бейімбет Майлин көшесі, Өтеген батыр көшесі, Юрий Гагарин даңғылы, Богдан Хмельницкого көшесі, Северное кольцо шоссесі, Абдулла Розыбакиев көшесі, Шәмші Қалдаяқов көшесі, Наурызбай батыр көшесі, Климент Тимирязев көшесі, Ораз Жандосов көшесі, Мағазы Масанчи көшесі, Мәншүк Мәметова көшесі, Тұрғыт Озал көшесі, Өмірбек Жолдасбеков көшесі, Малбағар Меңдіқұлов атындағы бульвар, Иван Панфилов көшесі (Әл-Фараби даңғылынан төмен), Махатма Ганди көшесі, Мұхтар Әуезов көшесі, Әлішер Навои көшесі, Лияз Жансүгіров көшесі, Федор Шалапин көшесі, Ғани Мұратбаев көшесі, Иса Байзақов көшесі, Манас көшесі, Тарас Шевченко көшесі, Шығыс айналма жолы, Бұрундайская көшесі, үлкен Алматы каналы бойындағы көше, Әлихан Бөкейханов көшесі, Ермұхан Бекмаханов көшесі, Ақан сері көшесі, Бәйкен Өшімов көшесі, Ахмет Яссауи көшесі, Ғабиден Мұстафин көшесі, Мұхаммед Хайдар Дулати көшесі, Асанбай Асқаров көшесі, Садықов көшесі, Алатау даңғылы, Мөңке би көшесі, Мағжан Жұмабаев көшесі, Рихард Зорге көшесі, Михаил Шолохов көшесі, Григорий Шемакин көшесі, Жұмахан Күдерін көшесі, Петр Емцов көшесі, Бұхар жырау бульвары, Нұрғиса Тілендиев көшесі, Евгений Брусиловского көшесі, Сұлтанмахмұт Торайғыров көшесі, Зейнолла Қабдолов көшесі, Ахмет Жұбанов көшесі, Фариза Оңғарсынова көшесі, Сәбит Мұқанов көшесі, Серкебаев даңғылы, Юрий Померанцев көшесі, Республика алаңы, «Астана» алаңы, автокөлік айырбастары, әуежай, автовокзалдар мен теміржол вокзалдары, спорттық іс-шаралар өтетін және мәдени-бұқаралық демалыс орындары, қалаға кіру, қаладан шығу.
«В» санаты: «А» санатына кірмеген барлық басқа орындар, алаңдар және автомобиль жолдары.

Алматы қаласы мәслихаты шешімін мемлекеттік тіркеу туралы АҚПАРАТ

Алматы қаласы мәслихатының 2024 жылғы 28 тамыздағы №148 шешімі Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің эталондық бақылау Банкінің мемлекеттік тізілімінде электрондық түрде 2024 жылғы 6 қыркүйекте №200421 болып тіркелді.

ШЕШІМ	№148
2024 жылғы 28 тамыз	

Алматы қаласы мәслихатының 2023 жылғы 8 желтоқсандағы №75 «Алматы қаласының 2024-2026 жылдарға арналған бюджеті туралы» шешіміне өзгерістер енгізу туралы

Алматы қаласының мәслихаты **ШЕШТІ:**
1. Алматы қаласы мәслихатының 2023 жылғы 8 желтоқсандағы №75 «Алматы қаласының 2024-2026 жылдарға арналған бюджеті туралы» шешіміне (Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің Мемлекеттік тізілімінде №190255 болып тіркелген), келесі өзгерістер енгізілсін:
1-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«1. Алматы қаласының 2024–2026 жылдарға арналған бюджеті осы шешімнің 1, 2 және 3-қосымшаларына сәйкес, оның ішінде 2024 жылға келесі көлемдерде бекітілсін:
1) кірістер – 1 594 067 590,9 мың теңге, оның ішінде:
салықтық түсімдер – 1 463 847 154 мың теңге;
салықтық емес түсімдер – 17 185 799,9 мың теңге;
негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер – 11 638 722 мың теңге;
трансферттер түсімдері – 101 395 915 мың теңге;
2) шығындар – 1 753 098 999,9 мың теңге;
3) таза бюджеттік кредиттеу – 24 633 423,1 мың теңге;
4) қаржы активтерімен операциялар бойынша сальдо – 23 830 719 мың теңге, оның ішінде:
қаржы активтерін сатып алу – 24 281 719 мың теңге;
5) бюджет тапшылығы (профициті) – -207 495 551,1 мың теңге;
6) бюджет тапшылығын қаржыландыру (профициті пайдалану) – 207 495 551,1 мың теңге»;
6-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«6. Қала бюджетінде жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтерді қаржыландыру 21 989 297 мың теңге сомасында бекітілсін»;
7-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«7. Қорғаныс шығындары 17 898 462 мың теңге сомасында бекітілсін»;
8-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«8. Қоғамдық тәртіпті, қауіпсіздікті, құқықтық, сот, қылмыстық-атқару қызметті қамтамасыз ету бойынша шығындар 46 824 062 мың теңге сомасында бекітілсін»;
9-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«9. Білім беру шығындары 482 276 656 мың теңге сомасында бекітілсін»;
10-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«10. Денсаулық сақтау шығындары 51 172 471 мың теңге сомасында бекітілсін»;
11-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«11. Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамтамасыз ету шығындары 70 308 146 мың теңге сомасында бекітілсін»;

12-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«12. Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық шығындары 356 290 813,8 мың теңге сомасында бекітілсін»;
13-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«13. Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік шығындары 75 771 958 мың теңге сомасында бекітілсін»;
14-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«14. Отын-энергетика кешеніне және жер қойнауын пайдалану шығындары 20 744 247 мың теңге сомасында бекітілсін»;
15-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«15. Ауыл шаруашылығы, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аймақтардың, қоршаған орта мен жануарлар әлемін қорғау, жер қатынастары шығындары 22 123 837 мың теңге сомасында бекітілсін»;
16-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«16. Өнеркәсіп, әулет, қала құрылысы және құрылыс қызметтеріне шығындар 12 076 968 мың теңге сомасында бекітілсін»;
17-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«17. Көлік және коммуникация шығындары 281 573 981 мың теңге сомасында бекітілсін»;
18-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:
«18. Басқа да шығындар 116 119 305 мың теңге сомасында бекітілсін»;
көрсетілген шешімнің 1-қосымшасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес жаңа редакцияда жазылсын.
2. Осы шешім 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап қолданысқа енгізіледі.

Алматы қаласы
мәслихатының төрағасы

М.ОТЫНШИНЕВ

Алматы қаласы мәслихатының
2024 жылғы 28 тамыздағы
№148 шешіміне қосымша

Алматы қаласы мәслихатының
2023 жылғы 8 желтоқсандағы №75 шешіміне 1-қосымша

Алматы қаласының 2024 жылға арналған бюджеті

Санаты	Сыныбы		Атауы	Сомасы, мың теңге
		Ішкі сыныбы	Специфика	
1			2	3
			I. Кірістер	1 594 067 590,9
1			Салықтық түсімдер	1 463 847 154,0
	01		Табыс салығы	1 056 572 121,0
		1	Корпоративтік табыс салығы	558 614 320,0
		2	Жеке табыс салығы	497 957 801,0
	03		Әлеуметтік салық	276 503 545,0
		1	Әлеуметтік салық	276 503 545,0
	04		Меншікке салынатын салықтар	59 415 325,0
		1	Мүлікке салынатын салықтар	37 454 459,0
		3	Жер салығы	3 491 000,0
		4	Көлік құралдарына салынатын салық	18 469 866,0
	05		Тауарларға, жұмыстарға және көрсетілетін қызметтерге салынатын ішкі салықтар	43 108 163,0
		2	Ақшиздер	22 386 924,0
		3	Табиғи және басқа да ресурстарды пайдаланғаны үшін түсетін түсімдер	6 213 318,0
		4	Кәсіпкерлік және кәсіби қызметті жүргізгені үшін алынатын алымдар	14 507 921,0
	08		Заңдық маңызы бар әрекеттерді жасағаны және (немесе) оған уәкілеттігі бар мемлекеттік органдар немесе лауазымды адамдар құжаттар бергені үшін алынатын міндетті төлемдер	28 248 000,0
		1	Мемлекеттік баж	28 248 000,0
2			Салықтық емес түсімдер	17 185 799,9
	01		Мемлекеттік меншіктен түсетін кірістер	3 009 513,0
		1	Мемлекеттік кәсіпорындардың таза кірісі бөлігінің түсімдері	451 227,0
		3	Мемлекет меншігіндегі акциялардың мемлекеттік пакеттеріне дивидендтер	41 811,0
		4	Мемлекет меншігіндегі заңды тұлғалардағы қатысу үлесіне кірістер	409 235,0
		5	Мемлекет меншігіндегі мүлікті жалға беруден түсетін кірістер	1 788 473,0
		6	Бюджет қаражатын банк шоттарына орналастырғаны үшін сыйақылар	298 530,0
		7	Мемлекеттік бюджеттен берілген кредиттер бойынша сыйақылар	20 237,0
	04		Мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің бюджетінен (шығыстар сметасынан) ұсталатын және қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер салатын айыппұлдар, өсімпұлдар, санкциялар, өндіріп алулар	9 218 533,0
		1	Мұнай секторы ұйымдарынан түсетін, Жәбірленушілерге өтемақы қорына, Білім беру инфрақұрылымын қолдау қорына және Арнаулы мемлекеттік қорға түсетін түсімдерді қоспағанда, мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің бюджетінен (шығыстар сметасынан) ұсталатын және қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер салатын айыппұлдар, өсімпұлдар, санкциялар, өндіріп алулар	9 218 533,0
	06		Басқа да салықтық емес түсімдер	4 957 753,9
		1	Басқа да салықтық емес түсімдер	4 957 753,9
3			Негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер	11 638 722,0
	01		Мемлекеттік мекемелерге бекітілген мемлекеттік мүлікті сату	9 011 600,0
		1	Мемлекеттік мекемелерге бекітілген мемлекеттік мүлікті сату	9 011 600,0
	03		Жерді және материалдық емес активтерді сату	2 627 122,0
		1	Жерді сату	2 535 000,0
		2	Материалдық емес активтерді сату	92 122,0
4			Трансферттердің түсімдері	101 395 915,0
	02		Мемлекеттік басқарудың жоғары тұрған органдарынан түсетін трансферттер	101 395 915,0
		1	Республикалық бюджеттен түсетін трансферттер	101 395 915,0

Функционалдық топ				Сомасы, мың теңге
Функционалдық кіші топ				
Бюджеттік бағдарламалардың әкімшісі				
		Бағдарлама	Атауы	
01			II. Шығындар	1 753 098 999,9
			Жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер	21 989 297,0
	111		Республикалық маңызы бар қала, астана мәслихатының аппараты	328 437,0
		001	Республикалық маңызы бар қала, астана мәслихатының қызметін қамтамасыз ету	322 046,0
		003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	6 391,0
	121		Республикалық маңызы бар қала, астана әкімінің аппараты	4 143 101,0
		001	Республикалық маңызы бар қала, астана әкімінің қызметін қамтамасыз ету	4 121 301,0
		003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	21 800,0
	123		Қаладағы аудан әкімінің аппараты	5 610 667,0
		001	Қаладағы аудан әкімінің қызметін қамтамасыз ету жөніндегі қызметтер	4 926 343,0
		022	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	684 324,0
	325		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық даму басқармасы	195 811,0
		013	Республикалық маңызы бар қала, астана Қазақстан халқы Ассамблеясының қызметін қамтамасыз ету	195 811,0
	379		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың тексеру комиссиясы	737 739,0
		001	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың тексеру комиссиясының қызметін қамтамасыз ету жөніндегі қызметтер	732 927,0
		003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	4 812,0
	318		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мемлекеттік активтер басқармасы	7 271 867,0
		001	Жергілікті деңгейде коммуналдық мүлікті және мемлекеттік сатып алу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	468 520,0
		010	Жекешелендіру, коммуналдық меншікті басқару, жекешелендіруден кейінгі қызмет және осыған байланысты дауларды реттеу	16 800,0
	011	Коммуналдық меншікке түскен мүлікті есепке алу, сақтау, бағалау және сату	85 343,0	
	014	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	230 485,0	
	028	Коммуналдық меншікке мүлікті сатып алу	6 470 719,0	
356		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қаржы басқармасы	661 892,0	
	001	Жергілікті бюджетті жоспарлау, атқару және коммуналдық меншікті басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	545 081,0	
	003	Салық салу мақсатында мүлікті бағалауды жүргізу	85 348,0	
	014	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	31 463,0	
510		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың экономика басқармасы	1 607 082,0	
	001	Жергілікті деңгейде экономикалық саясат саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	1 465 548,0	
	004	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	1 030,0	
	061	Бюджеттік инвестициялар және мемлекеттік-жекешелі әріптестік, оның ішінде концессия мәселелері жөніндегі құжаттаманы сараптау және бағалау	140 504,0	
369		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың дін істері басқармасы	1 432 701,0	

		001	Жергілікті деңгейде дін қызметі саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	1 130 831,0
		003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	11 257,0
		005	Өнірде діни ахуалды зерделеу және талдау	290 613,0
02			Қорғаныс	17 898 462,0
	519		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың сейсмикалық қауіпсіздік және жұмылдыру дайындығы басқармасы	2 687 274,0
		003	Жалпыға бірдей әскери міндетті атқару шеңберіндегі іс-шаралар	180 508,0
		004	Аумақтық қорғанысты даярлау және республикалық маңызы бар қаланың, астананың аумақтық қорғаныс	2 506 766,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	7 349,0
		030	Жұмылдыру дайындығы және төтенше жағдайлар объектілерін дамыту	7 349,0
	387		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың бюджетінен қаржыландырылатын табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар, азаматтық қорғаныс саласындағы органдардың аумақтық органы	7 164 680,0
		003	Аумақтық органның және ведомстволық бағынысты мемлекеттік мекемелердің күрделі шығыстары	6 012 942,0
		004	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың азаматтық қорғаныс іс-шаралары	1 151 738,0
	519		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың сейсмикалық қауіпсіздік және жұмылдыру дайындығы басқармасы	8 039 159,0
		001	Жергілікті деңгейде сейсмикалық қауіпсіздік және жұмылдыру дайындығы саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	626 086,0
		005	Жұмылдыру дайындығы және республикалық маңызы бар қаланы, астананы жұмылдыру	2 184 329,0
		006	Республикалық маңызы бар қалалар, астана ауқымындағы төтенше жағдайлардың алдын-алу және оларды жою	5 197 646,0
		011	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	31 098,0
03			Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік, құқықтық, сот, қылмыстық-атқару қызметі	46 824 062,0
	352		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың бюджетінен қаржыландырылатын атқарушы ішкі істер органы	38 816 945,0
		001	Республикалық маңызы бар қала, астана аумағында қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті сақтау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер қамтамасыз ету	33 282 638,0
		003	Қоғамдық тәртіпті қорғауға қатысатын азаматтарды көтермелеу	18 000,0
		007	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	5 516 307,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	1 219 330,0
		021	Қоғамдық тәртіп және қауіпсіздік объектілерін салу	1 219 330,0
	317		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық мобильділік басқармасы	6 787 787,0
		004	Елдімекендерде жол қозғалысы қауіпсіздігін қамтамасыз ету	6 787 787,0
04			Білім беру	482 276 656,0
	123		Қаладағы аудан әкімінің аппараты	70 119 711,0
		029	Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту, оның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту ұйымдарының қызметін қамтамасыз ету	70 119 711,0
	360		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың білім басқармасы	1 239 502,0
		034	Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту	1 239 502,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	9 962 499,0
		006	Алматы қаласында мектепке дейінгі ұйымдарды сейсмикалық күшейту	2 545 263,0
		037	Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту объектілерін салу және реконструкциялау	7 417 236,0
	323		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың спорт басқармасы	9 033 403,0
		006	Балалар мен жасөспірімдерге спорт бойынша қосымша білім беру	7 801 548,0
		007	Мамандандырылған білім беру ұйымдарында спорттағы дарынды балаларға жалпы білім беру	1 231 855,0
	360		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың білім басқармасы	219 000 351,0
		003	Жалпы білім беру	123 514 829,0
		004	Арнаулы білім беру бағдарламалары бойынша жалпы білім беру	8 445 871,0
		005	Мамандандырылған білім беру ұйымдарында дарынды балаларға жалпы білім беру	3 992 305,0
		008	Балаларға қосымша білім беру	8 213 888,0
		019	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мемлекеттік білім беру мекемелеріне жұмыстағы жоғары көрсеткіштері үшін гранттар беру	68 000,0
		040	Мемлекеттік орта білім беру ұйымдарында жан басына шаққандағы қаржыландыруды іске асыруға	74 765 458,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	97 680 397,0
		027	Алматы қаласында орта білім беру объектілерін сейсмикалық күшейту	8 018 483,0
		028	Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру объектілерін салу және реконструкциялау	15 881 488,0
		069	Қосымша білім беру объектілерін салу және реконструкциялау	5 312 115,0
		205	«Жайлы мектеп» пилоттық ұлттық жобасы шеңберінде бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру объектілерін салу	68 468 311,0
		339	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы	1 951 124,0
		043	Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында мамандар даярлау	1 951 124,0
	360		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың білім басқармасы	47 751 135,0
		018	Кәсіптік оқытуды ұйымдастыру	60 716,0
		024	Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында мамандар даярлау	47 690 419,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	2 720 000,0
		046	Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру объектілерін салу және реконструкциялау	2 720 000,0
	121		Республикалық маңызы бар қала, астана әкімінің аппараты	5 029,0
		019	Сайлау процесіне қатысушыларды оқыту	5 029,0
	339		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы	1 300 700,0
		003	Қадрлардың біліктілігін арттыру және оларды қайта даярлау	1 300 700,0
	360		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың білім басқармасы	1 551 356,0
		038	Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017–2021 жылдарға арналған «Еңбек» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде кадрлардың біліктілігін арттыру, даярлау және қайта даярлау	1 551 356,0
	339		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы	909 839,0
		057	Жоғары, жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар мамандар даярлау және білім алушыларға әлеуметтік қолдау көрсету	909 839,0
	360		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың білім басқармасы	19 051 610,0
		001	Жергілікті деңгейде білім беру саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	560 993,0
		006	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мемлекеттік білім беру ұйымдарында білім беру жүйесін ақпараттандыру	1 042 676,0
		007	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мемлекеттік білім беру мекемелер үшін оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендерді сатып алу және жеткізу	3 593 800,0
		009	Республикалық маңызы бар қала, астана ауқымындағы мектеп олимпиадаларын және мектептен тыс іс-шараларды өткізу	1 250 515,0
		011	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	30 952,0
		013	Балалар мен жасөспірімдердің психикалық денсаулығын зерттеу және халыққа психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету	2 556 243,0
		014	Дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдердің оңалту және әлеуметтік бейімдеу	318 482,0
		021	Жетім баланы (жетім балаларды) және ата-аналарының қамқорынсыз қалған баланы (балаларды) күтіп-ұстауға асыраушыларына ай сайынғы ақшалай қаражат төлемдері	408 171,0
		027	Жетім баланы (жетім балаларды) және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы (балаларды) асырап алғаны үшін Қазақстан азаматтарына біржолғы ақша қаражатын төлеуге арналған төлемдер	2 791,0
		067	Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	9 286 987,0
05			Денсаулық сақтау	51 172 471,0
	339		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы	10 963 374,0
		006	Ана мен баланы қорғау жөніндегі көрсетілетін қызметтер	370 119,0
		007	Салауатты өмір салтын насихаттау	63 303,0
		017	Қаржы лизинг шарттарында сатып алынған санитариялық көлік және сервистік қызмет көрсетуді талап ететін медициналық бұйымдар бойынша лизинг төлемдерін өтеу	1 289 106,0
		041	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті өкілді органдарының шешімі бойынша тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемімен қосымша қамтамасыз ету	9 240 846,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	5 129 450,0
		009	Алматы қаласында денсаулық сақтау объектілерін сейсмикалық күшейту	500 000,0
		038	Денсаулық сақтау объектілерін салу және реконструкциялау	4 629 450,0
	339		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы	3 782 514,0
		027	Халыққа имундық профилактика жүргізу үшін вакциналарды және басқа медициналық имундық биологиялық препараттарды орталықтандырылған сатып алу және сақтау	3 782 514

06			033	Медициналық денсаулық сақтау ұйымдарының күрделі шығыстары	27 381 200,0
				Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру	66 998 146,0
	123			Қаладағы аудан әкімінің аппараты	2 154 704,0
355			056	Мемлекеттік атауды әлеуметтік көмек	2 154 704,0
				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармасы	10 721 565,0
		014		Жалпы үлгідегі медициналық-әлеуметтік мекемелерде (ұйымдарда), арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында, әлеуметтік қызмет көрсету орталықтарында қарттар мен мүгедектігі бар адамдарға арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	2 798 167,0
020				Психоневрологиялық медициналық-әлеуметтік мекемелерде (ұйымдарда), арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында, әлеуметтік қызмет көрсету орталықтарында психоневрологиялық аурулармен ауыратын мүгедектігі бар адамдар үшін арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	3 957 109,0
			021	Оңалту орталықтарында қарттарға, мүгедектігі бар адамдарға, оның ішінде мүгедектігі бар балаларға арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	921 816,0
		022		Балалар психоневрологиялық медициналық-әлеуметтік мекемелерінде (ұйымдарда), арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында, әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында психоневрологиялық патологиялары бар мүгедектігі бар балалар үшін арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	2 464 066,0
029				Мүгедектігі бар адамдарды жұмысқа орналастыру үшін арнайы жұмыс орындарын құруға жұмыс берушінің шығындарын субсидиялау	1 994,0
			064	Еңбек мобильділігі орталықтары мен мансап орталықтарының жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі азаматтарды әлеуметтік қолдау бойынша қызметін қамтамасыз ету	578 413,0
	360			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың білім басқармасы	1 450 079,0
016				Жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды әлеуметтік қамсыздандыру	1 093 738,0
			037	Әлеуметтік сауықтандыру	356 341,0
	373			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	63 629,0
123			039	Әлеуметтік қамтамасыз ету объектілерін салу және реконструкциялау	63 629,0
				Қаладағы аудан әкімінің аппараты	23 709 609,0
		003		Мұқтаж азаматтарға үйінде әлеуметтік көмек көрсету	1 928 372,0
030				Тұрғын үй көмегін көрсету	23 584,0
			031	Жергілікті өкілетті органдардың шешімі бойынша мұқтаж азаматтардың жекелеген санаттарына әлеуметтік көмек	8 280 279,0
				Оңалтудың жеке бағдарламасына сәйкес мұқтаж мүгедектігі бар адамдарды міндетті гигиеналық құралдармен қамтамасыз ету, қозғалуға қиындығы бар бірінші топтағы мүгедектігі бар адамдарға жеке көмекшінің және есту бойынша мүгедектігі бар адамдарға қолмен көрсететін тіл маманының қызметтерін ұсыну	8 670 634,0
035				Мүгедектігі бар адамдарға әлеуметтік қолдау	4 806 740,0
	317			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық мобильділік басқармасы	6 676 727,0
		017		Жергілікті өкілдік органдардың шешімі бойынша қалалық қоғамдық көлікте (таксиден басқа) жеңілдікпен, тегін жол жүру түрінде азаматтардың жекелеген санаттарын әлеуметтік қолдау	6 676 727,0
355				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармасы	14 622 971,0
			003	Жұмыспен қамту бағдарламасы	12 685 137,0
		009		Мүгедектігі бар адамдарды әлеуметтік қолдау	1 204 069,0
123			016	Белгілі бір тұрғылықты жері жоқ адамдарды әлеуметтік бейімдеу	733 765,0
				Қаладағы аудан әкімінің аппараты	2 507 036,0
		036		Жәрдемақыларды және басқа да әлеуметтік төлемдерді есептеу, төлеу мен жеткізу бойынша қызметтерге ақы төлеу	23 169,0
037				Үкіметтік емес ұйымдарда мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты орналастыру	1 610 177,0
			039	Кохлеарлық импланттарға сөйлеу процессорларын ауыстыру және теңшеу жөніндегі көрсетілетін қызметтер	873 690,0
	325			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық даму басқармасы	49 148,0
077				Қазақстан Республикасында мүгедектігі бар адамдардың құқықтарын қамтамасыз етуге және өмір сүру сапасын жақсарту	49 148,0
	355			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармасы	2 979 556,0
		001		Жергілікті деңгейде халықты жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету және әлеуметтік бағдарламалар саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	733 539,0
019				Үкіметтік емес ұйымдарда мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты орналастыру	1 564 189,0
		026		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	7 000,0
		028		Күш көрсету немесе күш көрсету қауіпі салдарынан қиын жағдайларға тап болған тәуекелдер тобындағы адамдарға қызметтер	236 112,0
062				Біліктілік жүйесін дамыту	5 097,0
			066	Сенім бідірілген агентке жастардың кәсіпкерлік бастамасына жәрдемдесу үшін бюджеттік кредиттер беру жөніндегі қызметтеріне ақы төлеу	69 503,0
	067			Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	364 116,0
370				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың еңбек инспекциясы басқармасы	263 122,0
		001		Жергілікті деңгейде еңбек қатынастарын реттеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	262 167,0
		003		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	955,0
511				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың коммуналдық инфрақұрылымды дамыту басқармасы	1 800 000,0
		054		Жеке тұрғын үй қорынан жалға алынған тұрғынжай үшін азаматтардың жекелеген санаттарына төлемдер	800 000,0
	068			Әлеуметтік көмек ретінде тұрғын үй сертификаттарын беру	1 000 000,0
07				Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық	334 290 813,8
	123			Қаладағы аудан әкімінің аппараты	163 435,0
		050		Инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды жобалау, дамыту және (немесе) жайластыру	163 435,0
351				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жер қатынастары басқармасы	55 737 625,0
		010		Мемлекеттік қажеттіліктер үшін жер учаскелерін алып қою, оның ішінде сатып алу жолымен алып қою және осыған байланысты жылжымайтын мүлікті иеліктен айыру	55 737 625,0
	373			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	92 149 950,0
012				Коммуналдық тұрғын үй қорының тұрғын үйін жобалау және (немесе) салу, реконструкциялау	11 198 392,0
		017		Инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды жобалау, дамыту және (немесе) жайластыру	5 750 441,0
	098			Коммуналдық тұрғын үй қорының тұрғын үйлерін сатып алу	75 201 117,0
511				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың коммуналдық инфрақұрылымды дамыту басқармасы	4 044 971,0
		001		Жергілікті деңгейде коммуналдық инфрақұрылымды дамыту мәселелері бойынша мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	905 644,0
		007		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	562 360,0
008				Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	2 332 600,0
		009		Кондоминиум объектілеріне техникалық паспорттар дайындау	50 000,0
	098			Коммуналдық тұрғын үй қорының тұрғын үйлерін сатып алу	194 367,0
512				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың энергетика және сумен жабдықтау басқармасы	2 471 723,0
		008		Инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды жобалау, дамыту және (немесе) жайластыру	2 471 723,0
	123			Қаладағы аудан әкімінің аппараты	30 179 129,0
042				Сумен жабдықтау және су бұру жүйелерін дамыту	28 185 362,0
		043		Қаланы абаттандыруды дамыту	1 993 767,0
512				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың энергетика және сумен жабдықтау басқармасы	32 023 976,8
		001		Жергілікті деңгейде энергетика және сумен жабдықтау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	427 214,0
		007		Сумен жабдықтау және су бұру жүйесін дамыту	27 500 086,8
016				Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	2 900,0
		028		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың коммуналдық меншігіндегі жылу жүйелерін пайдалануды ұйымдастыру	354 381,0
	067			Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	3 739 395,0
513				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың экология және қоршаған орта басқармасы	7 659 487,0
		017		Қаланы абаттандыруды дамыту	7 659 487,0
	520			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық кеңістіктерді дамыту басқармасы	2 954 560,0
001				Жергілікті деңгейде қаланың қоғамдық аумақтарын дамыту және абаттандыру саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	99 972,0
		002		Қаланың қоғамдық кеңістігінің элементтері болып табылатын құрылыстардың жұмыс істеуін қамтамасыз ету	2 811 308,0
		011		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	43 280,0
123				Қаладағы аудан әкімінің аппараты	94 031 815,0
		008		Елдімекендердегі көшелерді жарықтандыру	13 513 864,0
	009			Елдімекендердің санитариясын қамтамасыз ету	26 943 122,0
010				Жерлеу орындарын ұстау және туыстары жоқ адамдарды жерлеу	503 118,0
		011		Елдімекендерді абаттандыру мен қоғалдандыру	53 071 711,0
	511			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың коммуналдық инфрақұрылымды дамыту басқармасы	117 480,0
041				Профилактикалық дезинсекция мен дератизация жүргізу (инфекциялық және паразиттік аурулардың табиғи ошақтарының аумағындағы, сондай-ақ инфекциялық және паразиттік аурулардың ошақтарындағы дезинсекция мен дератизацияны қоспағанда)	117 480,0
513				Республикалық маңызы бар қаланың, астананың экология және қоршаған орта басқармасы	79 952,0
		018		Қаланы абаттандыру мен қоғалдандыру	79 952,0
	520			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық кеңістіктерді дамыту басқармасы	12 676 710,0
003				Қаланың қоғамдық аумақтарын дамыту және абаттандыру	12 676 710,0
				Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік	75 771 958,0
	123			Қаладағы аудан әкімінің аппараты	8 219 910,0
006				Жергілікті деңгейде мәдени-демалыс жұмыстарын қолдау	400 000,0

		044	Шығармашылық үйірмелерді жан басына шаққандағы нормативтік қаржыландыруды іске асыру	7 819 910,0
	361		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мәдениет басқармасы	13 836 358,0
		004	Мәдени-демалыс жұмысын қолдау	8 179 064,0
		005	Тарихи-мәдени мұраны сақтауды және оған қолжетімділікті қамтамасыз ету	1 351 554,0
		006	Мемлекет қайраткерлерін мәңгі есте сақтау	187 999,0
		007	Театр және музыка өнерін қолдау	2 824 892,0
		008	Зоопарктер мен дендропарктердің жұмыс істеуін қамтамасыз ету	1 292 849,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	495 127,0
		014	Мәдениет объектілерін дамыту	495 127,0
	123		Қаладағы аудан әкімінің аппараты	7 290 900,0
		046	Спорт секцияларын жан басына шаққандағы нормативтік қаржыландыруды іске асыру	7 290 900,0
	323		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың спорт басқармасы	14 398 204,0
		001	Жергілікті деңгейде спорт саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	156 231,0
		002	Жергілікті деңгейде спорттық жарыстар өткізу	1 340 267,0
		003	Республикалық және халықаралық спорттық жарыстарға әртүрлі спорт түрлері бойынша құрама командалары мүшелерінің дайындығы және қатысуы	11 129 017,0
		005	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	882,0
		016	Мемлекеттік қалалық спорттық ұйымдардың жұмыс істеуін қамтамасыз ету	1 730 407,0
		032	Бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	41 400,0
	373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	992 418,0
		015	Спорт объектілерін дамыту	992 418,0
	121		Республикалық маңызы бар қала, астана әкімінің аппараты	55 600,0
		009	Мемлекеттік тілді және Қазақстан халқының басқа да тілдерін дамыту	55 600,0
	313		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың цифрландыру басқармасы	10 483 984,0
		001	Жергілікті деңгейде цифрландыру саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	10 481 233,0
		009	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	2 751,0
		325	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық даму басқармасы	4 860 710,0
		005	Мемлекеттік ақпараттық саясат жүргізу жөніндегі қызметтер	4 860 710,0
		361	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мәдениет басқармасы	3 409 849,0
		009	Қалалық кітапханалардың жұмыс істеуін қамтамасыз ету	2 415 306,0
		010	Архив қорының сақталуын қамтамасыз ету	994 543,0
	380		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың туризм басқармасы	4 781 387,0
		001	Жергілікті деңгейде туризм саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	187 663,0
		002	Туристік қызметті реттеу	4 592 743,0
		004	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	981,0
	302		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жастар саясаты басқармасы	2 559 689,0
		001	Жергілікті деңгейде мемлекеттік жастар саясатын іске асыру жөніндегі қызметтер	293 420,0
	003		Жастар саясаты саласында іс-шараларды іске асыру	2 266 269,0
		325	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қоғамдық даму басқармасы	1 003 059,0
		001	Қоғамдық даму саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру	994 450,0
		007	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	8 609,0
	361		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың мәдениет басқармасы	3 384 763,0
		001	Жергілікті деңгейде мәдениет саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	189 708,0
		032	Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	3 195 055,0
09			Отын-энергетика кешені және жер қойнауын пайдалану	20 744 247,0
	512		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың энергетика және сумен жабдықтау басқармасы	20 744 247,0
		012	Жылу-энергетикалық жүйені дамыту	20 744 247,0
10		326	Ауыл, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, қоршаған ортаны және жануарлар дүниесін қорғау, жер қатынастары	17 123 837,0
			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың кәсіпкерлік және инвестициялар басқармасы	1 649 372,0
		011	Мал көмілділерінің (биотермиялық шұңқырлардың) жұмыс істеуін қамтамасыз ету	80 682,0
		014	Эпизоотияға қарсы іс-шаралар жүргізу	452 284,0
		016	Ауыл шаруашылығы жануарларын сәйкестендіру жөніндегі іс-шараларды өткізу	69 125,0
		021	Ауыл шаруашылық дақылдарының зиянды организмдеріне қарсы күрес жөніндегі іс-шаралар	19 600,0
		022	Қаңғыбас иттер мен мысықтарды аулауды және жоюды ұйымдастыру	429 325,0
		034	Жеке және заңды тұлғаларға жеміс дақылдарының бактериялық күйігін жұқтырған жойылған жеміс-жидек дақылдарын отырғызу мен өсіру шығындарын өтеу	270,0
		055	Агроөнеркәсіптік кешен субъектілерін қаржылық сауықтыру жөніндегі бағыт шеңберінде кредиттік және лизингтік міндеттемелер бойынша пайыздық мөлшерлемені субсидиялау	5 588,0
		056	Ауыл шаруашылығы малын, техниканы және технологиялық жабдықты сатып алуға кредит беру, сондай-ақ лизинг кезінде сыйақы мөлшерлемесін субсидиялау	462 438,0
	057		Мал шаруашылығы саласында терең қайта өңдеуден өткізілетін өнімдерді өндіру үшін ауыл шаруашылығы өнімін сатып алуға жұмсайтын өңдеуші кәсіпорындардың шығындарын субсидиялау	130 060,0
		513	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың экология және қоршаған орта басқармасы	471 942,0
		009	Коммуналдық меншіктегі су шаруашылығы құрылыстарының жұмыс істеуін қамтамасыз ету	471 942,0
		513	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың экология және қоршаған орта басқармасы	14 689 968,0
		001	Жергілікті деңгейде экология және қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	1 717 288,0
		004	Қоршаған ортаны сауықтыру бойынша іс-шаралар	11 029 830,0
		005	Экожүйе объектілерін дамыту	1 018 789,0
		006	Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды күтіп-ұстау және қорғау	865 516,0
		011	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	11 295,0
		032	Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	47 250,0
	351		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жер қатынастары басқармасы	312 555,0
	001		Республикалық маңызы бар қала, астана аумағында жер қатынастарын реттеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	305 688,0
		008	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	6 867,0
		319		Өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі
			Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық жоспарлау және урбанистика басқармасы	10 197 679,0
		001	Жергілікті деңгейде сәулет және құрылысы саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	641 799,0
		002	Елдімекендердегі құрылыстардың бас жоспарын әзірлеу	9 536 266,0
		005	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	19 614,0
	324		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қала құрылысын бақылау басқармасы	408 373,0
		001	Жергілікті мемлекеттік қала құрылысы және жерді бақылау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	389 073,0
	003		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	19 300,0
		373	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	1 470 916,0
		001	Жергілікті деңгейде құрылыс саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	1 467 318,0
		003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	3 598,0
12			Көлік және коммуникация	280 017 827,0
		123	Қаладағы аудан әкімінің аппараты	6 428 907,0
	045		Елдімекендер көшелеріндегі автомобиль жолдарын ағымдағы жөндеу	6 428 907,0
		317	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық мобильділік басқармасы	82 696 968,0
		007	Көлік инфрақұрылымын дамыту	51 591 686,0
		016	Автомобиль жолдарының жұмыс істеуін қамтамасыз ету	31 105 282,0
	317		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық мобильділік басқармасы	190 891 952,0
	001		Жергілікті деңгейде жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары саласында мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	1 331 467,0
		003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	9 219,0
		008	Метрополитендегі жолаушылар тасымалын субсидиялау	12 631 277,0
		009	Әлеуметтік маңызы бар ішкі қатынастар бойынша жолаушылар тасымалдарын субсидиялау	78 417 920,0
		011	Жол жүрісін реттеудің техникалық құралдарын салу және реконструкциялау	1 741 338,0
	032		Ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	96 760 731,0
		13		Басқалар
	326		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың кәсіпкерлік және инвестициялар басқармасы	22 324 602,0
		005	Кәсіпкерлік субъектілерін қолдау	1 397 657,0
		017	Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттері бойынша пайыздық мөлшерлемелерді субсидиялау	18 100 000,0
		018	Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттерін ішінара кепілдендіру	1 372 645,0
	060	Креативті индустриялар саласында жеке кәсіпкерлікті дамыту, креативті кеңістіктерді инфрақұрылымын құру үшін қаржыландыру және жағдайлар жасау	954 300,0	
	082		Бизнес-идеяларды іске асыру үшін кәсіпкерлік субъектілеріне мемлекеттік гранттар беру	500 000,0
		313	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың цифрландыру басқармасы	4 232 534,0
	096		Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобалар бойынша мемлекеттік міндеттемелерді орындау	4 232 534,0
		317	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық мобильділік басқармасы	567 484,0
	096		Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобалар бойынша мемлекеттік міндеттемелерді орындау	567 484,0
	323		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың спорт басқармасы	699 524,0

«ALMATY AQSHAMY» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗ!

«Almaty aqshamy» газетіне 2024 жылға жазылу жүріп жатыр!

«ALMATY AQSHAMY» – алматылықтардың да, еліміздің барлық дерлік өңірлеріндегі оқырмандарымыздың да асыға күтетін, сүйіп оқитын басылымы! Қазақ сөз өнері мен журналистикасының дәстүрлі мектебі!

«ALMATY AQSHAMY» жарияланымдары мектептерде, колледждер мен университеттерде оқылады, әлеуметтік желілерде зерделеніп, талқыланады.

БІЗ газетімізді асыға күтетін оқырмандарымызбен және тұрақты авторларымызбен әрдайым БІРГЕМІЗ!

«Almaty aqshamy» газетіне «Қазпошта» АҚ Алматы поштамты бөлімшелерінде, «Евразия Пресс» агенттігі, «Эврика Пресс» өкілдіктерінде жазылуға болады. Бізді aqshamnews.kz сайтынан да оқыңыздар!

«ALMATY AQSHAMY» ГАЗЕТІНЕ 2024 ЖЫЛҒА ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСТЕРІ:

65503 (жеке жазылушылар үшін) 1 айға – 536,12 теңге, 3 айға – 1608,36 теңге

15503 (кәсіпорындар мен ұйымдар үшін) 1 айға – 736,12 теңге, 3 айға – 2208,36 теңге

95503 (зейнеткерлер, мүгедектер мен ҰОС ардагерлері үшін) 1 айға – 336,12 теңге, 3 айға – 1008,36 теңге

Анықтама үшін телефондар: 8 (727) 293-08-12, 293-08-25, 293-08-03.

Құрметті оқырмандар!

«Almaty aqshamy» газетінің баспа нұсқасына жазылуды енді **Post.kz сайты** арқылы немесе мобильді қосымшаны пайдалана отырып, онлайн режимде ресімдеуге болатынын қуана хабарлаймыз. Жылдам іздеу функциясы арқылы «Almaty aqshamy» газетін тауып, оған жазылуды бір сәтте рәсімдеуге болады. Газетке жазылу үшін оның қажетті санын, жазылу мерзімін көрсетіп, кез келген банктің картасымен төлем жасау қажет.

Жазылу индекстері мен жазылу құны «Almaty aqshamy» газетінің баспа нұсқасына жазылумен тең.

Газет **Post.kz**-пен рәсімдеу кезінде көрсетілген мекенжай бойынша жеткізіледі. Қызмет **24/7** қолжетімді.

РЕСМИ БӨЛІМ

			096	Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобалар бойынша мемлекеттік міндеттемелерді орындау	699 524,0
		326		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың кәсіпкерлік және инвестициялар басқармасы	2 532 048,0
			001	Жергілікті деңгейде кәсіпкерлік, өнеркәсіп, инвестициялар және ауыл шаруашылық, ветеринария саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	1 688 060,0
			003	Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	11 300,0
			004	Индустриялық-инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау шеңберінде іс-шараларды іске асыру	832 688,0
		356		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қаржы басқармасы	46 452 766,0
			013	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органының резерві	43 852 766,0
			022	Жергілікті бюджеттік инвестициялық жобалардың техникалық-экономикалық негіздемелерін және мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобалардың, оның ішінде концессиялық жобалардың конкурстық құжаттамаларын әзірлеу немесе түзету, сондай-ақ қажетті сараптамаларын жүргізу, мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларды, оның ішінде концессиялық жобаларды консультациялық сүйемелдеу	2 600 000,0
		373		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың құрылыс басқармасы	15 547 928,0
			031	Әкімшілік ғимараттар кешенін салу	14 979 563,0
			048	Қалалардың шетіндегі әлеуметтік және инженерлік инфрақұрылымды дамыту	568 365,0
		512		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың энергетика және сумен жабдықтау басқармасы	36 854,0
			018	«Инновациялық технологиялар паркі» арнайы экономикалық аймағының инфрақұрылымын дамыту	36 854,0
14				Борышқа қызмет көрсету	5 210 755,0
		356		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қаржы басқармасы	5 210 755,0
			005	Жергілікті атқарушы органдардың борышына қызмет көрсету	5 207 710,0
			018	Жергілікті атқарушы органдардың республикалық бюджеттен қарыздар бойынша сыйақылар мен өзге де төлемдерді төлеу бойынша борышына қызмет көрсету	3 045,0
15				Трансферттер	228 309 760,1
		356		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қаржы басқармасы	228 309 760,1
			006	Пайдаланылмаған (толық пайдаланылмаған) нысаналы трансферттерді қайтару	253 506,7
			007	Бюджеттік алып қоюлар	226 102 075,0
		024		Заңнаманы өзгертуге байланысты жоғары тұрған бюджеттің шығындарын өтеуге төменгі тұрған бюджеттен ағымдағы нысаналы трансферттер	169 052,0
		049		Бюджет заңнамасымен қарастырылған жағдайларда жалпы сипаттағы трансферттерді қайтару	1 564 782,0
		052		Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша толық пайдалануға рұқсат етілген, өткен қаржы жылында бөлінген, пайдаланылмаған (түгел пайдаланылмаған) нысаналы даму трансферттерінің сомасын қайтару	150 020,2
		053		Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан берілетін нысаналы трансферт есебінен республикалық бюджеттен бөлінген пайдаланылмаған (түгел пайдаланылмаған) нысаналы трансферттердің сомасын қайтару	70 324,2
				III. Таза бюджеттік кредит беру	24 633 423,1
				Бюджеттік кредиттері	31 310 000,0
06				Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру	3 310 000,0
		355		Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармасы	3 310 000,0
			063	Жастардың кәсіпкерлік бастамашылығына жәрдемдесу үшін бюджеттік кредиттер беру	3 310 000,0
07				Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық	22 000 000,0

		511	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың коммуналдық инфрақұрылымды дамыту басқармасы	22 000 000,0
		012	Алдын ала және аралық тұрғын үй қарыздарын беру үшін «Отбасы банк» тұрғын үй құрылыс жинақ банкі акционерлік қоғамына бюджеттік кредит беру	22 000 000,0
10			Ауыл, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, қоршаған ортаны және жануарлар дүниесін қорғау, жер қатынастары	5 000 000,0
		326	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың кәсіпкерлік және кәсіпкерлік және инвестициялар басқармасы	5 000 000,0
		048	Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларына бағаларды тұрақтандыру тетіктерін іске асыру үшін мамандандырылған ұйымдарға кредит беру	5 000 000,0
13			Басқалар	1 000 000,0
		326	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың кәсіпкерлік және кәсіпкерлік және инвестициялар басқармасы	1 000 000,0
		007	«Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ-ға кредит беру	1 000 000,0
05			Бюджеттік кредиттерді өтеу	6 676 576,9
		1	Мемлекеттік бюджеттен берілген бюджеттік кредиттерді өтеу	4 501 508,0
		06	Мамандандырылған ұйымдарға жергілікті бюджеттен берілген бюджеттік кредиттерді өтеу	4 458 508,0
		13	Жеке тұлғаларға жергілікті бюджеттен берілген бюджеттік кредиттерді өтеу	43 000,0
		2	Бюджеттік кредиттердің сомаларын қайтару	2 175 068,9
		02	Жергілікті бюджеттен берілген пайдаланылмаған бюджеттік кредиттерді қайтару	2 175 068,9
			IV. Қаржы активтерімен жасалатын операциялар бойынша сальдо	23 830 719,0
			Қаржы активтерін сатып алу	24 281 719,0
12			Көлік және коммуникация	1 556 154,0
		317	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың қалалық мобильділік басқармасы	1 556 154,0
		019	Метрополитен салуға заңды тұлғалардың жарғылық капиталын ұлғайту	1 556 154,0
13			Басқалар	22 725 565,0
		326	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың кәсіпкерлік және инвестициялар басқармасы	5 000 000,0
		065	Заңды тұлғалардың жарғылық капиталын қалыптастыру немесе ұлғайту	5 000 000,0
		511	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың коммуналдық инфрақұрылымды дамыту басқармасы	1 787 094,0
		065	Заңды тұлғалардың жарғылық капиталын қалыптастыру немесе ұлғайту	1 787 094,0
		512	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың энергетика және сумен жабдықтау басқармасы	15 485 362,0
		065	Заңды тұлғалардың жарғылық капиталын қалыптастыру немесе ұлғайту	15 485 362,0
		513	Республикалық маңызы бар қаланың, астананың экология және қоршаған орта басқармасы	453 109,0
		065	Заңды тұлғалардың жарғылық капиталын қалыптастыру немесе ұлғайту	453 109,0
06			Мемлекеттің қаржы активтерін сатудан түсетін түсімдер	451 000,0
		1	Қаржы активтерін ел ішінде сатудан түсетін түсімдер	451 000,0
		05	Мүліктік кешен түріндегі коммуналдық мемлекеттік мекемелер мен мемлекеттік кәсіпорындарды және коммуналдық мемлекеттік кәсіпорындардың жедел басқаруындағы немесе шаруашылық жүргізуіндегі өзге мемлекеттік мүлікті сатудан түсетін түсімдер	451 000,0
			V. Бюджеттік дефицит	-207 495 551,1
			VI. Бюджет дефицитін қаржыландыру	207 495 551,1

Бас директор –
Ержан ҚАЛЫМБАЙҰЛЫ
Қабылдау бөлмесі:
тел: 293-08-03.

Бас директордың орынбасары –
Абдухалил ЖАЛИЛОВ
тел: 293-08-03 (ішкі 102).

Бас директордың шығармашылық жөніндегі орынбасары –
Гүлжазира СЕЙДАХМЕДОВА
тел.: 293-04-28.

Бас редактор –
Төрехан ДАНИЯР
тел: 293-52-24.

Бас редактордың орынбасары –
Әнуарбек ӘУЕЛБЕК
тел: 293-52-36.

Жауапты хатшы –
Серік ЖҰМБАБЕВ
тел: 293-52-43.

Жаңалықтар мен ақпарат бөлімінің редакторы –
Рая ЕСКЕНДІР

Қала тынысы бөлімінің редакторы –
Нұржамал ӘЛІШЕВА

Шаһар шаруашылығы және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық бөлімінің редакторы –
Құралай ИМАНБЕКҚЫЗЫ
тел: 293-52-36.

Коммерциялық директор –
Қуаныш ДЮСКАЛИЕВ
тел: 293-08-12. E-mail:
rekalatauaqparat@gmail.com

Жарнама және тарату бөлімі. E-mail:
rekalatauaqparat@gmail.com
тел: 293-08-25

Шығармашылық даму жөніндегі кеңес

Кеңес төрағасы –
Олжас СҮЛЕЙМЕНОВ

Кеңес мүшелері:
Сағымбай ҚОЗЫБАЕВ,
Сейітқазы МАТАЕВ.

ГАЗЕТТІ ЖЕТКІЗУ БОЙЫНША ШАҒЫМДАР БОЛСА...

«Қазпошта» АҚ Алматы почтамына:
8 708 334 30 47 whatsApp,
8 777078 53 48

(Татьяна Титова, Логистика және өндіріс бөлімі) телефоны арқылы сағат 9.00-ден 18.00-ге дейін хабарласыңыз

Республикаға тарайтын қоғамдық-саяси қалалық басылым.

Меншік иесі:
«Alatau Aqparat» ЖШС.
E-mail:
alatauaqparat@gmail.com
Мекенжайымыз:
Индекс: 050022.
Шевченко көшесі, 106 А.

Газет аптасына 2 рет, сейсенбі және жұма күндері шығарылады. Нөмірдің таралымы – 8152 дана (сейсенбі)

Кезекші редактор – Құралай ИМАНБЕКҚЫЗЫ

Газет «Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитеті» республикалық мемлекеттік мекемесінде тіркелген. Тіркеу туралы №КЗ17ВРУ00085956 куәлігі 19.01.2024 жылы берілген.

Газет -ның компьютер орталығында теріліп, беттелді. Суреттердің сапасына редакция жауапты. Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді. Автордың мақалалары редакция көзқарасын білдірмейді. Газет «Алматы-болашақ» АҚ-да басылды. 050026, Алматы қаласы, Мұқанов көшесі, 223 В. Тел.: 8 (727) 378-40-08, 378-42-00
Офсеттік басылым, көлемі 2 баспа табақ.

«Almaty aqshamy» газеті «AIR ASTANA» әуе компаниясының бизнес-класс бортында және «Жолаушылар тасымалы» АҚ пойыздарындағы жолаушыларға қолжетімді.

www.instagram.com/aqshamy.official

www.facebook.com/aqshamy.official

www.youtube.com/channel/UCXz3M2xrJCHx6B81JggyqeA

web.telegram.org/k/#@aqshamy_kz

vk.com/aqshamy.official

twitter.com/aqshamy_kz

МЕРЕЙТОЙ

САМАТТЫҢ СЫРЛЫ СУРЕТТЕРІ

Жұманың таңында жолға шықты. Жол мұраты – жету, бағытымыз – өңгені айтпағанда, тарих пен мәдениет, әдебиет пен өнердің тоғысқан тұсы – Тараз шаһары. «Алатау мен Қаратау – түйіскен жері тұрағың» деп «Жамбыл вальсінде» шырқалар құтты мекен бұл. Мақсат – әріптесіміз, «Алатау Ақпарат» медиахолдингінің фототілшісі, «Ақпарат саласының үздігі», Қазақ журналист-касының қайраткері Самат Серікбайұлының 50 жылдық мерейтойы орайында оның өзі туып-өскен Жамбыл облысында жоспарланған шығармашылық кешке қатысу. Жол бойы «Көңіл жүйрік пе, көк дөнен жүйрік пе?...» дегендей, Талас бойындағы тартымды қаланы көз алдыға келтіріп, ой елегінен өткердік.

Айнабай
МӘДІ

Міне, көненің көзіндей, кереметтің өзіндей екі мың жылдық тарихы түркі әлемінің тереңіне тартар Тараз шаһары алыстан «менмұндалады». Құрсаулы жайпақ жол (автотобан) темір тұлпарымызды тайпалтпады, жол бойы зерікпеді. Жолбасшымыз, «Алатау Ақпарат» медиахолдингінің бас директоры Ержан Қалымбайұлының тарихи-танымдық, Қазақстан Жазушылар одағы төрағасының бірінші орынбасары Нұржан Қуантайұлының әдеби-танымдық әңгімелеріне ара-тұра өзіміз де қосылып, жосылып отырдық. Бір шәйла-нып, жәйлаған бізге бес сағаттың белесінде Тараздың төбесі көрінген.

Қонақүйде Астанадан Таразға алып-ұшып ұшақпен жеткен Саматтың досы, қоғам мен медиадағы белсенді азамат Айдар Қырықбайұлы құрметті қонақтар қатарына қосылды. Дос деп осындай жігітті айт! (Айтпақшы, Айдар – қазақтың классик ақыны Ғали Ормановтың туған жиені). Мейрамханадан түстеніп алған соң облыстық орталық ғылыми кітапханаға ат басын бұрдық. Мұнда мерейтой иесі Самат Серікбайұлының шығармашылығына сырттай да, іштей де қанық жерлестері – жергілікті шығармашылық қауым өкілдерімен, студент-жастармен бас

костық, пікірлестік, ақжарыла ақтарылдық.

Керемет ұйымдастырушы, кітапхана директоры Эльмира Елеусізқызы біздің Сәкенмен құрдас боп шығуы әмісе әзіл-қалжыңымызды жарастырып жібергендей. Тараздық жастардың бас-аяғы бір жарым сағатқа созылған жүздесуде тырп етпей, зиялы сөзді ынтызарлықпен ұйып тыңдауынан тәрбиелік, шығармашылық адамға деген құрметті түйсіндік. Салтанатты мәдени мекемеге бас сұққанда көне Тараздың көркем көмбесіне тап болдық. Ал кітапхананың мәжіліс залында туған жерге туын тіккен әріптесіміздің фотоальбомдарымен жайнаған көрмені көрдік. Суреттер сөйлеп тұрғандай. Самат Құсайыновтың «Сарысудың сырлы суреті», «Сарысу – саялы мекенім», «Мерейлі Мойынқұм» фотоальбомдарына оқырмандар сүйсіне қарап тұрды.

Келелі кездесудің беташары Саматтың рухани көкесі, сол сәтте алыста сапарлап жүрген қазақ өнерінің корифейі, кино және театр қайраткері, Халық артисі Асанәлі Әшімұлының құттықтау бейнекөрсетілімімен басталды. Асекең Самат баласына жүрекжарды тілегін арнап, шығармашылық табыс тілеп қана қоймай, алда өзінен бір фотоальбом күтетінін айтып, بازیнасын да білдіріп жатты. Өмірде өте қарапайым болса да, өнерде тым талғампаз АС-актердің талантты танып, өнерін ырзалықпен бағалап, қолқа салуын түсіндік. Салтанат соңына таман «Алатау Ақпарат» пен «Әулие Ата» медиахолдингтері арасында өзара ынтымақтас-

тық туралы меморандумға қол қойылды.

Шығармашылық кеш кезінде облыс, аудан әкімшілігінің қоғамдық даму басқармасының қызметкерлері, бұрынырақ аймақтағы Сарысу ауданын басқарған, облыс басқармаларында жауапты қызмет атқарған Болат Мәдікенов, өңірдегі ақпарат саласының майталманы, жазушы Жаңабай Миллионов, «Әулие Ата» медиахолдингінің бас директоры Данияр Асқарұлы, т.б. облыстық, аудандық басылым басшылары, ақпарат, өнер мен мәдениетпен пісе-қайнасқан біраз азамат, Самат Серікбайұлының әріптестері мерейтой иесін құттықтап, ой-пікірлерін ортаға салды. Шығармашылық басқосу шағында фотоөнерінен парасат-пайымы сезіліп, суреттері сыр шертіп, сөйлеп қоя беретін әріптесіміз Самат ініміздің еңбегі сіңген Алатаудың баурайында ғана емес, кіндік қаны тамған Қаратаудың қырқасында да биік белдеге ие екенін аңдадық.

Шығармашылық кештен кейін алматылық қонақтарды Жамбыл облысы әкімінің орынбасары Қанатбек Қайшыбеков қарсы алып, мейрамханадағы дастарханнан дәм татқызып, қазақ қалыппен ыңымызға шапан жапты. Міне, қызметі қарбалас, шаруасы шаш-етектен болса-дағы, бір сәтке туған өлкесінің талантты шығармашылық адамын ардақтай келген азамат.

Айта кетерлігі, Қанат Қайшыбекұлы – кезінде біздің Саматтың туған аумағы – Сарысу, көршілес Талас ауданын, облыстық әкімдіктің салалық қызметтерін абыройлы

басқарған азамат. Бір ауданды басқарып, елден алғыс ала алмай жүргендер де бар, ал Қанатбек мырза екі ауданды ойдағыдай басқарып, бүкіл елдің ризашылығын алды. Жолдарды тақтайдай етіп салып шықты. Сол кезде ғой, көлемі шағындау боп шыққан аумақ фотоальбомды кеңейтіп, «Сарысу – саялы мекенім» атты ауқымды фотоальбомды шығаруға сеп болғаны, демеушілік еткені. «Батаменен ел көгерер» деген сол. Елін сүйген, туған өлкенің қадірін түсінген азаматтар сөйтейді.

Тіпті, жанынан белгілі жыршы, мәдениет саласының майталманы Берік Жүсіповті көргенде, талант талантты алыстан танитынына көз жеткізгендей болдық. Тараздан соң Сарысу ауданының орталығы Жаңатас қаласына жорттық.

Қызметтесіміз Самат осы аймақтың Сарысу ауданының тумасы. Дәлірек айтқанда аудан орталығы Жаңатас қаласының іргесіндегі Жаңарық ауылында орта мектепті бітірген. «Мың жасаған шаһардың шамшырағы» Алматы қалалық басылымында – «Алматы ақшамы» газетінде табан аудармай жиырма жыл еңбек етті. Бүгінде қалалық бұл газет «Алатау Ақпарат» медиахолдингіне қарасты екі газеттің бірі де бірегейі.

Самат «Жаңарық» ауылындағы өзі оқыған мектепке барып, сүйікті білім ошағында жас ұландармен шүйіркелесті. Жас өрендермен ойын жарыстырып, келешекке жігерлендіріп, талаптарына нұр жаудырғандай. Ұстаз қауымға – мың алғыс! Бізге Сарысудың сырлы суреті ұнады. Бір қарағанда, даласы кең жазық көрінгенімен, оның да жазира жайлауы, ой-қыры, бел-белесі, шырайлы шатқалдары аз емес екен.

Бұрынғы аудан орталығы Саудакент елді мекеніне сапарымызда қылқобыздағы күдіретімен күллі дүниені күңіретіп, күй сарынынан сансыз сыр аңғартқан Даланың даңғайыр дауылызды Ықылас Дүкенұлының мемориалдық кешенінде барып, ұлы күйшінің рухына тағзым еттік, сонау қоқандықтар билеген ХҮІІІ-ХІХ ғасырларда халқының қамын жеген Шоқай датқарын мазарына барып, Құран бағыштадық. Тіпті, осы жолы аудан аумағынан шығандап, көршілес Созақ аумағы аумағындағы Баба Шашты түкті Әзіздің кесенесіне қарай жол тартып, аруақты әулие баба бейіті басына барып тәу етіп қайттық.

Аймақтың бұл төңірегі тақтайдай тегіс. Бұнда да болса, облыстық күрежол, ауданаралық тасжолдардың талапқа сай болуына бір кездері ауылы аралас, қойы қоралас қос ауданды (Талас пен Сарысу) басқарған, бүгінде облыстағы басшылық қызметтегі Қанатбек Қайшыбекұлының қолтаңбасы бар. Бір тұста Ысты бабаның ескерткішінің жанынан өттік.

Таңқаларлығы, осы жотаның жанынан өте бере, өкпек жел тыйыла қалғанын байқадым. Арлы-берлі өткенде аңдағаным осы. Еңселі монументтің тұғырындағы батырдың қолындағы шошақ найза маған ерекше әсер етті. Сол найза біздің әріптесіміз Саматтың қолындағы фотоқарудай боп елестеп кеткені бар. Дәлірек айтқанда, фотомылтық. Сұрмерген Самат Серікбайұлы сол ақ берен фотомылтығын дәлдеп көздеп, нысанаға дөп тигізе берсін деп тіледік.

Әріптесіміз Самат Серікбайұлының 50 жылдық мерейтойын ұйымдастыруға атсалысқаны үшін Сарысу ауданының әкімдігіне, аудан әкімі Сәкен Мамытовқа алғыс айтамыз.

